

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Vita Beati Aloysii Gonzagæ E Societate Iesv,
Ferdinandi S. Rom. Imp. Principis, Marchionis
Castilionensis F. Natu Maximi, Libri Tres**

Cepari, Virgilio

Coloniæ Agrippinæ, 1608

Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-43934

DE VITA BEATI
A L O Y S I I
G O N Z A G A E,
 LIBER I.

CAPVT PRIMVM.

*DE EIVS NATALIBVS, ET
 educatione vsq; ad annum VII.*

BEATVS ALOYSIVS GONZA-
 GA, cuius res gestas, moresq;
 mandare litteris instituimus,
 Ferdinandi Principis Imperij,
 atque Castilionis Stiuerorum in Gallia
 Cisalpina Marchionis, & Marthæ Tanæ
 Santeniæ, à Cherio in Taurinis, illustri-
 morum, excellentissimorumq; hominum
 filius natus maximus fuit. Ferdinandus Mar-
 chio ALOYSII pater, eadem stirpe atque
 Guilielmus Mantuanorum Dux editus, il-
 lum tertio contingebat gradu. atque in ea,
 quam dixi, ora hereditate à maioribus sibi
 tradita, quæ inter Veronam, Mantuam, atq;
 Brixiam haud procul à Benaco lacu, sita est,
 rerum potiebatur. Eius verò cõiunx Mar-
 tha præ-

tha præcipuis apud Taurinos familijs orta, Patrem Balthasarē Tanum è dynastis Santenijs, matrem verò Annam è veteri dynastiarum Roboreorū sanguine, Hieronymi Roborei Cardinalis & Angustæ Taurinorum Archiepiscopi propinquam habuit. Inter hos B. ALOYSII parentes nuptiæ ad hunc ferè modum in Hispania coniunctæ sunt. Versabatur in Philippi II. Regis Catholici aula Ferdinandus Marchio, atque ibidem Martha plurimum inter principes feminas apud Isabellam Valesiam Reginā, Henrici II. Francorum Regis filiam, Philippi coniugem, gratia atq; auctoritate poterat. Ea occasione, compertis huius egregijs animi ornamentis, singularibusq; dotibus, Marchionem cupido cœpit, eius vxoris domum ducendæ. Quod cum diu deliberatum, & constitutum haberet, operam dedit vti Reges etiam huius consilij certiores fierent. Ijs ergo auspicijs, dicta iusta dote, additisq; gemmis, atq; alijs donis dotalibus, quæ suæ in Martham voluntatis testificandæ, regina contulerat, Marchio sibi illam despondit. Cæterum dum hæc sponsalia fiunt, vniuersumque hoc nuptiarum negotium contrahitur, nonnulla euenere tanta cum sanctitate coniuncta, vt satis liqueret, qualem olim fructum essent allaturæ. Nam Martha simul è Regina cognouit
de

de hac necessitudine consilia agitari, quod Deus illam bene & feliciter euenire vellet, magnum sacrificiorum numerum Sanctissimæ Trinitati, Spiritui Sancto, Christo, interposita recitatione historiæ cædis eius, item Virginis Matris, Angelorum, aliorumq; cœlitum cōmendationibus exposcendis, factitari iussit. Deinde cum ad vtriusq; propinquos in Italiam scriptum esset, ut eius cōiugij auctores esse vellent, eo potissimum tempore ad litteras responsum perlatum est, quo omnes procurandis Iubilei, quod nuper Roma vulgatum erat, cærimonijs erant intenti. Itaq; natali D. Ioannis Baptistæ, matrimonium, inter vtrumq; Sanctæ Eucharistiæ mysterijs, Iubileiq; religionibus expiatū, conuenit. quo die Martha, quod ipsa mihi postea memorauit, omni studio in pietatis officia in posterum decreuit incutere. Præterea Regina cum per eos dies recenti partu esset grauida, neq; tali tempore Marthæ, quam ab vsque Gallia solatij causa, comitem adiciuirat, consuetudine carere posset, eius in se amore confisa, prius in manum viri publicè conuenire vetuit, quàm ipsa peperisset. Factum est ut imperarat. Dicto dein ab regina die, in quæ commodum alterius cuiusdam Iubilei, seu Plenariæ indulgentiæ celebritas inciderat, iteratis penitentia & Eucharistiæ sacris, sanctè

sanctè, vt Christianos decet, eo tempore
sacris rite peractis, connubio iuncti sunt,
cum Deo maximè pacato secundoque vte-
rentur. Iam verò neque illud minus me-
moriam dignum est, quod in nuptiarum
ritibus, festoque apparatu, decreta consilij
Tridentini, quæ forte per illos dies per
Hispaniam promulgata fuerant, hoc pri-
mum matrimonio in mores induci cœpta
sunt. Secundum nuptias potestate ab re-
gibus facta, in Italiam atque in suæ ditio-
nis oras, vnà cum coniuge, redeundi, pri-
usquam regia excederet Marchio hono-
rarius regis cubicularius renunciatus, si-
mulque luculentis è Campania atque In-
subribus, dum ipse, vnusque filiorum vi-
ueret, vectigalibus est auctus. Neque ita
multò post idem Rex militaribus eum in
Italia copijs præfecit, quem honoris gra-
dum clarissimus quisque Italiæ principum,
ac ducum dignationi sibi ducit. Postea-
quam Castilionem attigerunt, Marchio-
nis vxor, vt se aulicis negotijs, atque oneri-
bus exolutam, otium & facultatem pietatis
impensius colendæ nactam esse videt, pro
veteri suo in eam studio, proque eo ac nuper
in Hispania statuerat, quantum nunquã an-
tea curam eius intendit. In primis verò cu-
piditas eam incessit nanciscendi filij, qui
in aliquo religiosorum hominum cœtu
quando-

quandoque sese Deo addiceret. quod studium non modo postea non remisit unquam, sed etiam ut eius compos fieret, nullum adorandi Dei finem fecit. Certè vota minimè irrita cecidisse, res ipsa docere visa est, quando hoc filio primùm parens est facta, qui deinde ad Societatem IESU aggregatus, vitam in ea per singularem sanctitatem degit, ac finiuit. Neque verò mirum cuiquàm videri debet tanta sanctitate filium, tamque sancto consilio expetitur, maternis à Deo precibus datum esse. Crebrò siquidem in Diuorum rebus gestis, Deum huiusmodi desiderijs obsecutum esse, legimus. ut cùm Annæ Samuelis prophetæ matri, stirpis omnis antè experti, filium quem ipsius numini manciparet poscenti, annuit. Idem de D. Nicolao Tolétinate, qui & ipse sterili matri supplicanti condonatus est, de D. Francisco Paulensi, qui vtrumque parentem antea infœcundum voti reum fecit, deque alijs accepimus. Equidem sic sentio. eum qui huius beneficij postulandi illustrissimæ illi femine mærem iniecit, eundem pro sua benignitate exorari, primamque eius prolem sibi vindicare voluisse. Ad hoc cordi fuisse Deo videtur B. ALOYSIVM ante suum facere, quàm esset ex utero matris effusus. neque enim sine diuino natu & consilio factum est, ut cum necdum totus in hanc lucem exisset,

isset, baptismo lustraretur, atque etiam cœlorū Regina Virgo beatissima, cuius deinde à primâ ætate nomini tantopere devotus fuit, præcipua quadam in eum gratia nascenti adesset. Solet enim ipsa Marchionis coniunx ita commemorare. Appropinquante partu tantis se repente doloribus oppressam esse, vt nulla spe fœtus enitendi in extremum adducta videretur vitę discrimen. Vbi Marchionem accitis cōpluribus Medicis negotium dedisse, vt si prolem vitalem esse posse diffiderent, at certè collato baptismo æternam ei salutem dare, matrisque vitam tueri studerent. Illos artibus omnibus, remedijsque frustra tentatis, quæ soluendi partus esse visa sunt, & matris, & filij salutem in desperatis ac depositis habuisse. Id cum esset matri compertum, in tanta desperatione opis humanæ ad Deum confugere, atque ad Virginem eius parentem concipit. ergo accersito in cubiculum marito, potestatem sibi in extremo sitę fieri postulat voti Virgini Matri nuncupandi. Cum ille annuisset, vouet ipsa, si hoc discrimine defuncta sit, sacram se Lauretanã eadem vnã cum prole, modo & illi vita contingat, adituram. Voto suscepto, periculum omne depellitur, atque breui hunc filium partu dat. Sed cum inter medicos constaret eum mortem vitare non posse, instaretque

C

Mar-

Marchio, vt animi saltem incolumitati cō-
fulerent, obstetrix simul eo loci partum ef-
fe videt, vt baptismi patiens esset, prius e-
um tingere occupat, quam totus ederetur.
Ita vtriusque vita seruata est, atque in filio
Dei gratia, meliorque ille & diuinus ortus,
huius mortalis absolutionem præuertit,
non sine singulari Dei fauore, qui eum ab
ipsis matris visceribus quasi mancipio &
nexu sibi proprium esse voluit. Qua in
régeminus Mechtildi sanctæ virgini fuit,
cui, vt in eius vita scriptum est, indica-
uit Deus, sibi placuisse, vt, quò eius ani-
mum, veluti templum, quamprimum sibi
sacraret, atque à primo orta sua gratia an-
tecaperet, in similis metu periculi, bap-
tismus eius acceleraretur. Natus est Beatus A-
loysius in arce Castilionensi, quæ caput
est regionis in paterna ditione positæ, in
dicetesi Brixienti (Pio V. Pont. Max. anno
à Christo nato M. D. LXXVIII. 7. Idus
Martias feria tertia, tribus horæ partibus,
à tertia ac vigesima elapsis. Sublatum è ve-
stigio mater crucis signo munit, faustisque
precationibus profequitur. dehinc horâ i-
psam tacitus, immotusq; iacuit, nemo vt di-
scerneret, viuusne esset, an mortuus. postea
verò cum vnicum vagitum edidisset, dein-
ceps conquieuit, & lamentis, quibus pleri-
que omnes recens nati infantes se dedunt,
omni-

omnino temperavit. Id scilicet animi mansuetudinem, suavitatemque morum, quam ostendit in omni vita, portendisse crediderim. Eodem anno 12. Kalend. Maias, feria inter tertia in æde D. D. Nazarij & Celsi, à Ioanne Baptista Pastorio Archipresbytero Castilionensi, quanta maxima potuit pompa, sacris ritibus qui ad baptismum adhiberi solent initiatus, atque ob avi paterni memoriam, Aloysius seu, quod idem est, Ludovicus appellatus est. Spondit pro eo Guilielmus Mantuæ Dux, missis Prospero Gonzaga V. illustrissimo suo, Marchionisque cognato, qui suam vicem salutaris fontis infantem admovent. Est id relatum in tabulas curionis eius templi, in quibus animaduerti, cum ceterorum eius ætatis baptismi, eadem formula Italicis litteris percenseantur, ad huius unius nomen, siue id eius dignitati natalium tributum est, seu diuino quodam instinctu euenit, nonnullas Latinas voces adiunctas esse, cuiusmodi nihil ne fratribus quidem ei adscribitur, atque in ipsum quidem bellè quadrare euentus ostendit. est autem ita scriptum. *Sit felix, carusque Deo ter optimo, terque maximo, & hominibus in aeternum uiuat.* Iam verò quanta cura & studio à primis annis sit eductus, facile ex eo fuerit assequi, quod ipse stirpis maximus non in spem modò paternæ hereditatis, sed duorum etiam patruorum, Alphonsi,

qui castello Godefredi, & Horatij qui Sulphurino imperitabat, nutriebatur. Nam cum opes illi clientelari ab Cesare iure obtinerent, & eorum alter omni, alter virili stirpe careret, necesse erat eas ad ALOY-SIVM communem nepotem devolui. Studio fuit matri, ut erat eximiè pia, ut filius à pauxillo puero Deum, Divosque venerari assuesceret. Igitur vix dum sari poterat, cum & ipsamet illum manus in speciem crucis ducere, sanctissimum IESU, & Mariæ nomen pronuntiare, orationem Dominicam, salutationem Angelicam, aliasque preces de memoria dicere condoce faceret: & nutricem, cæterosque qui iuxta ipsum servitij, aut consuetudinis causa erant, idem facere iuberet. Quibus rebus tantam aduersus Deum reuerentiam, metumque induebat, ut ex hac quasi luce surgentis auroræ, quantum esset futurus meridiei splendor augurari liceret. Id adeò testatæ sunt mulieres ancillæ, quibus, cum per id tempus matri ministrarent, hunc etiam filium vestire, & exuere negotium erat; singularem se in eo etiam tum infante religionem, Deique timorem comperisse. Duo inprimis in moribus illi tum fuisse ad memoriam præclara referunt. alterum quod pauperum egestate moueri se misericordia, & sicubi eos vidisset benignè ijs faciendi cupiditatem ostendebat.

debat. alterum quòd vbi primum solus domum perreptare potuit, non rarò abdebat se in latebras, ac diu quæsitus tandem in solo aliquo loco, precibus intentus reperiebatur. quibus ex rebus futuram eius vitæ sanctimoniam iam tum percipiebant animis. neq; desunt qui iurati affirmant, solo se eius amplexu, proinde intimo pietatis sensu affectos esse, quasi cœlestem aliquem angelum brachijs sustinerent. Delectabat matrem vehementer hic pueri gliscens in indies in Deum, resq; calettes amor ac studium. at pater vir in armis deditus, qui sub Rege Catholico multa belli negotia sustinuerat, suis potius illum artibus imbui cupiebat. Quocirca quartū necdum annum egresso, scelopulos, bombardulas, aliaque minuta arma ad illius ætatis vsum apposita, propria cõparat. Ad hæc cùm, eiusdem regis auspicijs, tria peditum Italarum millia sub signis ad Iunetum ducturus in agro Cremonensi apud Casale maius, quod oppidū Mediolanensis est ditionis, delectum haberet, puerum quatuor aut quinque duntaxat annos natum, è mulierum manibus, & potestate matris ereptum, secum eò perducit. Ibi, quibus diebus copiæ censebantur, leui tectum loricula, ac pusillam hastulam præferentem humeris, militari more anteire ordines iubet. ac recreabatur mirificè cum

38 DE VITA B. ALOY. GONZ.

hoc exercitij genus puero volenti esse
perspiceret. Aliquot menses Casale mora-
tus, vt est illa ætas omnium, quæ geri videt
æmula, dum ludos, sermonesq; cum militi-
bus miscet assiduò, sensim militares sump-
sit animos, neque leuibus signis ostendere
visus est, ad eam se gloriam à studio ferri,
ad quam patris vocibus exemploq; vocare-
tur. Itaq; non semel vsu venit, vt cum alia
tela, tum fistulas æneas præcipuè versans, in
magnum veniret discrimen salutis, nisi
Deus qui ad sanctius vitæ genus reseruabat,
illud, prope supra naturæ modum, ab eius
capite depulisset. Certè fuit cum minuiore
fistula explodenda vultum sibi totum pul-
ueris ardore scædaret. Iterum cum per æsta-
tem, secundum meridiem quieti indulge-
ret Marchio, atq; ipse (quod in tantilla æta-
te obstupescas) nullius ope adiutus, collectū
è meridianium militum thecis puluerem,
in tormentum curule minus, quod erat pro
arcis mœnibus indidisset, ignemque subie-
cisset, prope abfuit, quin auersis retrocedē-
tis carri impetu rotis obtereretur. Excitus
sonitu Marchio, veritus ne qua esset inter
milites coorta seditio, misit qui explora-
ret, quæ tandem esset hæc insolentia. Re
comperta, ad pœnam scilicet filium voca-
uisset, nisi milites, quibus non mediocrem
voluptatem afferebant, tam ingentes pue-
ri

si spiritus, eam essent deprecari. Hæc atque alia de hoc genere, cum iam inter Religiosos ageret, egregiæ erga se Dei voluntatis, cuius ope tanta pericula vitasset, prædicandæ, commemorare postea erat solitus. Necdum tamen erat illi penitus exempta Religio, de modico illo puluere militibus sublecto, nisi quod eam illa cogitatione minuebat, haud grauatè daturos fuisse, si poposcisset. Profecturus cum copijs ad Tunetum Marchio, Aloysium Castilionem remittit, ubi eundem quem Casale erat ingressus viuendi morem tenuit. Atque ut est plerumque militum vulgus ad verborum licentiã, turpitudinemq; proiectum, ipse quoque ex eorum consortio nonnullas eiusmodi voces hauserat, quas (ut ipse postea P. Hieronymo Plato, dum percunctanti vniuersam quam in seculo egisset vitam, iam Religioni consecratus retexeret, narravit) ignarus quænam esset earum notio, interdum iactare cepit. Id cum aliquando Petrus Franciscus Turcius audisset, quæ ei⁹ pueritiæ moderatorem fuisse diximus, tanta vi in eum inuect⁹ est, ut ipse mihi moderator confirmarit, nullum unquam ei deinde, nisi honestum decusq; verbum effluxisse. Quinimmo si quæ postea licetius loqueretur audiret, euestigio oculis pudore suffusus, humiq; defixis aut aliorum conuersis vel animum auerisse dissimulabat,

Etā sibi auditu molesta fuisse significabat. Ex quo licet intelligi nunquam eum hoc genere sermonis vsurum fuisse, si qui d sibi vellet ante didicisset. Cæterum in omni ALOYSSII ætate nihil ab eo peccatum esse comperio, in quo plus sit culpe, quam in his verbis ab admodum puero, rei que significatæ ignaro profusis. qui simulac flagitiosa, atque à suo dignitatis gradu, genere que aliena esse didicit, tantus eum pudor intrauit, vt postea sit fassus, ne sacerdoti quidem suæ conscientiaë quæsitore, vt ea aperiret animum inducere potuisse. ea erat puerilis animi verecundia. Neque verò vnquam, dum vixit, huius eum grauissimi, vt ipse sentiebat, criminis penitentia deseruit. Atque vt nihil deterius contraxerat, cuius eum conscius angeret animus, ita postquam ad religionem accessit, quò sui vincendi ac vilipendendi causa, à teneris fontem se fuisse doceret, sæpe hæc familiaribus quibusdam suis memorabat. Verisimile est consulto Deum hunc ei næuum adherescere passum esse, vt dum in se culpam esse credit, quā propter ætatis inscitiam rei que ignorantem propius fidē est nullam fuisse. in tanta munerum cælestium, virtutumque copia, quibus postea mens eius est locupletata diuinitus, aliquā demissionis sepe-tem haberet: atque vt, quod de D. Benedi-
cto

Et scripsit D. Gregorius, quem in ingressu mundi posuerat, retraheret pedem. Vbi verò septimum annum attingit (quam ætatem inter Aristotelem, sanctosque Doctores, ad ratiocinandum, atque ad eò ad virtutem & vitium maturam esse conuenit) tanto se ardore ad Deum colendum conuertit, seque ita penitus illi consecrauit, vt illud postea suæ conuersionis tempus appellare sit solitus. Suis itaque melioris vitæ parentibus, quibus arcana sua credebat inter præcipua Dei in se beneficia, hoc se ponere narrabat, quod septuennis à seculi amore ad Deum traductus esset. Porrò quanto cælestiū donorū præsidio, iam inde, postquam illi ratio cõpetere cœpit, Deus eius conatus vel anteuenerit, vel secundarit, ex eo manifestum est, quod quatuor sacerdotes, qui diuersis locis, atque temporibus confessionum ipsius, etiam earum, quæ vniuersam ætatem complectebantur, ante & post initã societatem, fuerunt arbitri, atque inter hos Robertus Bellarminus Cardinalis illustrissimus, qui sub eius obitum, totum vitæ tempus recensenti operam dedit; omnes quãuis alter alterius restificationis ignari, consensu scriptum fecerunt, nunquam eum vel lethiferam noxiã concepisse, vel haustam in baptismo Dei gratiam effudisse. Quæ restanto plus admirabilitatis habet,

C 5

quod

quod maximè lubricam vitæ partem non in monasterijs, sacrisque Religiosorum septis transmisit, in quibus siue deficientibus peccandi illecebris, seu suppetente cum ad sanctam consuetudinem, tum ad animorum subsidia, tanta Deo mancipatorum hominum copia, haud paulò facilius est, quam in vulgari licentia, Dei gratiam tueri. at iste iam inde ab incunabulis in principum aulis versari cepit. nam supra quam quod in paterna natus eductusque erat, complures dein annos apud Magnum Hetruriæ Ducem, Mantuæ item Ducem, Hispaniarum Regem consumpsit necessaria Principum, ac dynastarum consuetudine, & promiscuo hominum cuiuscunque ordinis, vti res ferebat, vsu semper implicitus. & tamen inter paternæ domus delitias, vitæque aulicæ irritamenta, mentis integritatem, quam in baptismo, velut candidam vestem induerat, ab omni labe puram intactamque seruauit. Quapropter meritò Bellarminus Cardinalis, cùm in sermone mecum, alijsque compluribus de egregijs ALOYSHI etiamtum uiuentis virtutibus, firmis argumentis aliquando docuisset, nunquam deesse in hac Ecclesia quamuis ancipiti conflictu

distr-

districta, quosdam homines eximia sanctitate vitæ, qui etiam, dum viuunt, in stabili apud Deum gratiæ gradu sint positi, disertim hæc subiunxit. *In horum numero, qui tam arcta atque indissolubili necessitudine Deo sunt adiuncti, equidem, quem minimè fugit quid in eius mente agatur, ALOYSIVM nostrum Gonzagam collocandum censeo.* Aliud præterea quiddam idem Cardinalis in præclaro illo testimonio legitimè consignato firmatoque adiecit, quod rationum sanctioris interiorisque vitæ non penitus rudibus, testisque auctoritatem reputantibus, longè etiam maiorem admirationem mouebit. Confirmat enim iam inde à septimo ætatis anno Beatum ALOYSIVM vitam perfectam, omnibus sanctitatis numeris absolutam egisse. cuius prærogatiuæ dignitatem prudentibus æstimandam relinquo. Ac videtur Dei voluntas ita tulisse, vt ipse finistri genij, eius adhuc pueri morum sanctitatem, destinatamque iam in cælo gloriam prædicarent. Cum enim quidam è Franciscanorum ordine, quos Observantes appellant, clara, quacumque inter haberet sanctimonix fama Castilionem profectus, in cœnobio suæ familiæ, cui à S. Maria nomen, vno ab oppido
milia-

miliario conquiesceret, magni sunt ad eum videndum, poscendaque eius preces facti concursus. Et, quoniam increbuerat quædam illum supra vim mortalem facere, multi à dæmonibus infessi, vexatiq̄ue, vt eius execrationibus leuarentur adducti. Ibi, cum sacerdos ille frequenti populo, hominibusque etiam illustribus, & in his ALOYSI O puero, alteroque eius germano minore spectantibus, diras in dæmonem de more maximè iaceret, atri illi genij elata voce, intentaq̄ue in ALOYSI VM manu: *Videtisne illum? exclamant. hic demum est, quæ calum, & multa inibi manet gloria.* Mandata ea vox memoriæ, totoque Castilione vulgata. neque desunt hodie, qui se coram eâ audisse testificantur. Tamenli verò dæmonum, qui mendaciorum sunt parentes, verba nullam fidem merentur, crediderim tamen, quo magis eos suę vafanię puderet, vt sæpe alias, verū edicere vi diuina fuisse cōpulsos. Etenim tam excellens iam tum erat de hoc sancto adolescente hominum opinio, vt in eius vita, ac moribus speciem sibi delapsi de cœlis angeli videre viderentur. Domi quotidie nixus genibus, preces, quæ Exercitium quotidianum inscribuntur, septem de pœnitentia psalmos, officium B. Virginis, vel seorsim, vel vnà cum aliquo comite recitabat, aliaq̄; præstabat officia
 pieta-

pietatis. Adeò libebat humi interprecandum procumbere, vt puluinum, aut quid simile genibus subijci sustinuerit, idq; deinde, vt postea narrabo, in omni vita solenne tenuit. Per idem tempus febris quartana octodecim ipsos menses vehementer est exercitus, etsi, cùm principio esset ardentior, postmodum minus eum in lecto attinuit. Interea sedatè ferebat eius dolorè, neq; intermittebat vnquam, quin officium B. Virginis, psalmos qui Graduales, quique Pœnitentiales dicuntur, & alios stas preces pronuntiaret quotidie. Vbi tamen interdum solito erat inbecillior, accersebat è feminis matris ministris, quæ subleuaret legentem; vt autem omninò cessaret, adduci nunquam potuit. Hęc sunt quę non amplius septem annos natus Beatus ALOY-
SIVS fundamenta iecit virtutis Christianæ, vt minimè mirum videri debeat, si ad tã excelsum, quàm posthac explicabimus, fastigium illum adduxerit.

CAPVT SECVNDVM.

FLORENTIAM A PATRE DV-

*ctus, Virginitatem Deo vouet, ma-
gnosque in sanctiore vita
progressus facit.*

Ferdinandus Marchio ab expeditione Tunetana, plus duos annos in Hispanica

nica

nica regia moratus, cùm in suæ ditionis
 terras reuertisset, vt ALOYSIUM suæ
 stirpis maximum, pristino illo militari ar-
 dore deposito, pietatis, & modestiæ ple-
 num reperit, cùm præclaram illam indo-
 lem, & maiorem quàm pro ætate pruden-
 tiam mirabatur, tum gaudebat plurimum,
 idoneum se parentibus sibi populis regen-
 dis hæredem esse nactum. at ille octo iam
 natus annos, alia longè consilia cum ani-
 mo suo agitabat, cogitationesq; iam de sub-
 limiori quodam virtutis gradu susceperat.
 Neque eas aliquando matri dubitauit ex-
 ponere, quam cùm sæpius dicentem audis-
 set, quando pluribus iam liberis esset aucta,
 iucundum sibi fore, ex ijs vnum aliquè re-
 ligioni addictum videre, ipse ei secreto: Af-
 firmasti, inquit, mater, gratum tibi futurū,
 si quem filiū habeas, qui in religiosa fami-
 lia versetur. equidē hanc tibi gratiam Deū
 gratificaturum esse confido. Alio verò die,
 cùm eadem iterasset, adiunxit, sperare etiā
 se illum fore. Mater, quamuis, quòd
 primogenitus esset, abhorrenti similis ser-
 monem abruptit, filiumq; inde se, cum his
 dictis auferre iussit, tamen ea mandauit
 animo, &, quòd eum in colenda pietate
 multum videret esse, credere cœpit, ita, vt
 diceret, fore. tamen, vt postmodum, sus-
 cepta Religione, falsus est, nihildum id
 tempo-

temporis in vllam partem certi cōstitutum habebat, sed suam duntaxat piè viuendi cōsuetudinem sequebatur. Dum hæc geruntur, crebris rumoribus affertur pestilentia tota Italia serpere. eius metu Marchionē visum est faciundum, vt se cum vniuersa familia in montem Ferratum transferret. Ibi dum versatur, grauibus articularis morbi doloribus conflictari ccepit. quapropter Medicorum voluntate ad balneas Lucenses proficisci statuit, vnaque secum Rudolphum alterū natu filium, cuiusdam quatenebatur valetudinis curandæ, atque etiam ALOYSIVM perducere. Scilicet, vt in reditu Florentiam diuerteret, atque ibi in aula Francisci Medicei Magni ducis Hetruriæ, siue necessitudinis, quam in regia Catholici regis cum eo constitutam habebat, retinendæ causa, siue quò facilius Hetruscè loqui condiscerent, vtrumq; relinquere. Ergò æstate anni M. D. LXXVII. ineunte, cū à coniūge vehemēter querente, id ætatis liberos tanto interuallo ab se diuelli, discessisset, rectà ad balneas contendit. Inde postquam ijs aquis satis erat vsus, Florentiam flexit, à qua cū prope ab esset, nuntiareturque portas omnes metu pestilentia diligentissimis custodijs septas teneri, in Fesulanum Iacobi Turcij familiaris sui se recepit. Interea Magno Duci nun-

ci nun-

ci nuntiari iubet eius se salutandi causa aduenisse. Accepto responso, urbem ingreditur, atq; à duce accipitur, cum eximij significatione amoris. Hic dux, cum ei Marchio filios suos obtulisset, tãtopere eo munere delectatus est, vt non alibi eos, quàm in suo palatio diuersari vellet. Verum quia suos ille liberos non aulicis modò moribus, sed liberalibus etiam studijs imbui cupiebat, non longè post, bona Ducis venia, inde abductis domum in vico, cui ab Angelis nomen est, attribuit. Deinde ante digressum, Moderatorem eis, vniuersæque familiæ addidit Petrum Franciscum Turcium, qui nunc Ioannis Medicei viri principis, domum administrat, virum, dum ei in Italia, atque Hispania famulatus est, fidei, & prudentiæ multos iam annos expertæ. à cubiculis esse voluit Clementem Ghisonium nunc Marchionis, qui hodie Castilioni imperat, prætorio præfectum. Accessit, præter ceteram familiam ipsorum splendore dignam, Iulius Brixianus Cremonensis sacerdos singulari probitate, qui eos cùm Latinis literis, tum honestis moribus informaret. Annum iam ALOYSIVS omninò nonum expleuerat, quando à parente Florentiæ relictus est, vbi dum Latino, Hetruscoque sermone eruditur, duo anni fluxerunt. Festis diebus aulam celebrabat,

brabat, atque vt Moderatori pueritiæ suæ morem gereret, ludo quoque nonnunquã vacabat. Cæteroquin adeò lusionibus non ducebatur, vt Leonora Medicea Mantuæ dux referat, Aloysium ab se sororeque sua Maria, quæ hodie Gallorum regina est, tum prope etiam infantibus, ad hortos, laxandi inter se animi, inuitatum, negare solitum se ludis oblectari. malle arulis erigendis, confimiliq̃ aliqua pietatis exercitatione occupari. Non diu Florentiæ erat versatus, cum præclaros effecit in rerum cœlestium vsu processus, sic vt deinde Florentiam suæ pietatis parentem vocare sit solitus. Atque in primis tanta animum eius erga beatissimam Virginem Matrem Dominam nostram obseruantia percepit, vt quoties de ea in sermonem incidere, vitæque eius sanctissima mysteria volueret animo, colliquescere cœlesti gaudio videretur. Fecit eò plurimum tum communis Florentini populi erga eiusdem Diuæ effigiem, quæ in ea vrbe, Annuntiatæ titulo, colitur eximia veneratio: tum lectio libelli, quem de mysterijs Rosarij Gaspar Loartes sacerdos è Societate Iesu conscripsit. Inter eum legendum, cum se desiderio sentiret accendi gratum aliquid, acceptumque cœlorum Reginæ faciendi, venit in mentem, nihil ei iucundius,

D

accom-

accommodatiusque præstari posse, quam si eius castimoniam, quantum mortali fas est, imitandæ studio, suam illi virginitatem voto obligaret, sacraretque. Igitur cum ante eam, quam dixi, imaginem aliquando precaretur, quod ad eiusdem Diuæ honorem verteret, Deo vouit, integram se, inuiolatamque virginitatem suam perpetuò seruaturum. Quod votum adeò semper sanctè, exactèque persoluit, ut vel ex eo liqueret, quàm Deus illud ratum haberet, quamque præcipuo amore Mater Virgo in suam ipsum fidem, clientelamque receperit. Siquidem qui ei à pœnitentiæ sacris fuerunt, ac nominatim Bellarminus Cardinalis in eo testimonio, quod iurando firmavit, & plenius Hieronymus Platus in schedis illis latinè scriptis, asseuerant Beati Aloysij & corpus omnî sensu, motuque libidinis, & mentem omnî cogitationum, imaginumque obscenitate, quæ vel tantillum cum hoc eius voto, propositoque pugnaret, dum vixit, caruisse. Quam rem humana omni vi industriaque maiorem satis apparet, tanquam proprium quoddam donum, à Deo carissimæ matri suæ postulanti datam esse. Quod, quàm sit eximium, intelliget, qui reputabit Diuum Paulum (sive illi de se, seu de alio sermo est) ter Dominum rogasse, ut

stimu-

stimulum ab se carnis auerteret: D. Hieronymum in illa solitudine, eidem retundendo, crebris saxorum ictibus nudum pe-
 ctus conuerberasse: D. Benedictum reiectis vestibus totum se in vepres induisse: D. Franciscum item nudum in hybernis se ni-
 uibus volutasse: D. Bernardum collo tenus glaciali immersum stagno importunū ar-
 dorem restinxisse: paucos quosdam è Di-
 uis, quos Deo singulari munere cohonestare visum est, vacuitatem ab hac tyrannide esse consecutos. Et tamen si qui extiterint, diuturnis eò precibus, ac lachrymis aspirarunt. Talē D. Greg. Magnus, in dialogis, perhibet fuisse Equitium sanctū abbatem, qui, cū adolescēs eiusmodi sibi faces admo-
 ueri sentiret, non prius Deum longis, crebrisq; precibus obsecrare destitit, quā ille eū, misso Angelo, perinde vt recēs natum infantē, omni huius generis illecebra, atq; inflammatione liberasset. Abbatem quoque Serenum prodidit Cassian. cū frequētibus ieiunijs, precibus, fletibus à Deo munditiā mentis impetrasset, alterum tantum sump-
 sisse negotij, vt suam corpori quoq; conciliaret, actādem opera itē Angeli factū esse, vt post id locorū, ne quidem secundū quietē, nedū vigilans, vel leuissimo impetu cōcitaretur. Deniq; nostræ memoriæ ppior D. Thō. q Angelici Doctoris nomē inuenit
 cūm

*Sancti grauiem
 carnis pœnam
 senserat.*

cùm ab se ardenti titione lasciuam puellam abegisset, eumque deinde Angelus quasi quodam cingulo vinxisset, & ipse huius verè Angelici beneficij compos est factus. Neque verò Beato Aloyfio, quem, qui eo familiari sunt vñ, multi sanguinis ac spiritus, atque ad res gerendas acrem, & intentum fuisse consentiunt, natium aliquod frigus, stupor, è sensuum tam sedata, atque obedientia membra, tãque pura peccatoris arcana præstabat. Fateamur ergo ditinum, atque inusitatum munus fuisse, ab eximio in ipsum Dei parētis Virginis favore profectum, quam proinde matris loco, tenero quodam amore, & pietate in omni vita complexus est, magnamque in ea suarum rerum omnium spem collocauit. Non tamen ipse, ad hoc tam præstas beneficiū tuendū, singulari sua in sensibus seuerè moderandis vigilantia, parū momenti attulit. Nam et si nihil illum huius generis valdè sollicitum habebat, amore tamen virginalis pudicitie, ac sanctitatis, iam inde ab ea die, in speculis esse, semetipse, suosque sensus circumspicere, & exquisita quadam cura obseruare perpetuò cepit. In primis verò oculos ita semper ab omnibus flagitij illecebris refranare, eademque potissimum de causa, ijs humi defixis ingredi per publicum. Mulierum autem familiaritatem, atque congressum,

supra

supra quã credibile est, vbi vbi versat⁹ est, in vitæ perpetuitate tãtopere refugit, vt natiuã ei quandã cum illis discordiã esse diceres. adeò ne conspectum quidẽ illarũ ferre posse videbatur. Castilione à nobilibus feminis, quas è suo comitatu, ad eius cubiculum mater interdum quippiã nũtium allegabat, non nisi per coniuentem ianuam, deiectis, ne eas videret, in terrã oculis madata accipiebat, & reddebat, quàm paucissimis. Quid, quod ne matri quidem ipsi, sine arbitris, loqui sustinebat. ergò, si quãdo dũ cum ea in cubiculo vel cœnatione agit, interea ceteri dilaberentur, confestim & ipse discedendi causam quærere, & si minus eã reperiret, ingenuo quodam rubore suffundi. tam singularis nimirũ erat eius sollicitudo, & cautio. Rogatus quondã ab erudito quodã viro, qui id animaduertat, ecquid ita mulierum, atq; adeò matris etiã aspectũ auersaretur, ne virtutẽ proderet, ingenitæ potius id verecundiæ assignauit. Præter alia, quæ ipsi cum patre conuenerãt, & illud fuit: vt ad omnia, præterquam ad feminarũ congressiones sese adhiberet. cæteris in rebus, pro eo ac deberet, in eius se potestate futurum. Itaque Marchio, postquam huius propositi adeò tenacem esse sensit, ne quã molestus esset, morem semper eius voluntati gessit. ipsemet etiam nõnullas illustres

feminas, quas sanguine maximè attingebat, vnquam se negauit aspexisse. Erat verò hic eius mos adeò peruulgatus, vt à familiaribus per iocum identidem fœminarum hostis audiret. Adhæc, Florentiæ cum esset, cœpit conscientiam per confessionem crebrius, quàm adhuc Castilione fecerat, expiare apud Sacerdotem è Societate Iesu, à moderatore designatum, qui per id tempus collegium in ea vrbe gubernabat. Ad hũc, cum primum confitendi causa, ante domi multũ diuq; meditatus, probeq; instructus adisset, tantam aduersus illum reuerentiã, uerendum, suiq; despicientiã adhibuit, quasi mortales omnes scelerum multitudine superaret. Vix ad eius pedes acciderat, cum, deficiente anima labitur, atq; à moderatore necessariò subleuatus domũ reducitur. Eodem postea reuersus totius ætatis suæ noxas aperuit, qua de re, posteaquam religioso cœtui aggregatus est, sæpe prædicantem audiimus: in ea se confessione acquiescisse, quam Florentiæ de tota vita obiisset. Nimirum hoc illi noscendi sui, & rationum arctioris cuiusdam vitæ suscipiendarum initium fuit. cœpit enim tum quamlibet actionem suam studiosè excutere, & si quid in ea vitij comperisset, eius fibris penitus perscrutandis, atque euellendis insistere. Primùm ergò animaduertit se,

tit se,

tit se, quod feruidiore esset natura, non-
nullo quandoque stomacho facile efferri,
& exardescere, qui, etsi non erumperet, æ-
gritudine tamen animum, ac dolore vexa-
ret. Dedit igitur se ad cogitandam iracun-
diæ turpitudinem, quam manifestò appa-
rere, & eminere dicebat, cum animo ad
pristinam tranquillitatem reuocato, sen-
tiret, hominem, dum ira teneatur, exisse
quodammodo de potestate. Id cum repu-
taret, decreuit in futurum, ad eam animi
pestem compescendam, atque adeò depel-
lendam incumbere. tandem, Dei ope, &
summa animi sui contentione sic eam fun-
ditus vicit, vt omni postmodum iræ motu
carere sit visus. Adhæc in hominum
congressibus, sæpe sibi verbum aliquod
effluere sentiebat, quod alienæ famæ
deterendæ videretur. actamet si, vt i-
psemet postea falsus est, quicquid id e-
rat peccati, vix vnquam erat tantum, vt
in ijs numerari posset, quæ ob leuita-
tem veniam mereri censentur, tamen
huius gratia sibi metipsi displicere, ac,
ne similis se præterea criminis apud Sa-
cerdotem reum agere cogeretur, non alio-
rum modo amicorum, sed etiam familiari-
um consuetudinem, & colloquia fugitare,
atq; in recessu, ac solitudine, vbi nihil
vllam labeculam conscientię posset asper-

gere vel diceret, vel audiret, plurimū ver-
 fari cœpit. Nimia quidem id religioni, &
 feueritati tribuebatur. at ille scilicet, quid
 alij sentirent suscipere deique habebat. Ab eo
 item tempore omni ludi genere reliqua æ-
 tate perpetuò abstinuit. Præterea tantū ma-
 ioribus obediendi amorem imbibit, vt ne-
 get moderator vel leuissimum vnquā im-
 perium ab eo suum fuisse præteritū. Quin
 immò fratrem suum natu minorē Rudol-
 phum, si quando videret vel morum, vel
 literarum Magistri obiurgationes ferre
 molestius, coarguebat, atque, vt imperij au-
 diens esset, hortabatur. Famulorum eam
 habebat rationem, atque ad eum modum
 illis imperabat, vt ipsosmet verecundio-
 res faceret. Itaque negant vnquam eum
 pro imperio, sed his ferè verborum for-
 mulis præcepisse: Nisi tibi molestum est,
 licet hoc facias: si tibi commodum est,
 hoc abs te velim: Amabo te, hoc mihi ef-
 fectum da. quæ cū diceret, tanta erat in
 eo suauitas, vt famulorum se misericordia
 valde permoueri ostenderet. ea re sibi eo-
 rum animos arctissimè deuinciebat.
 Verecundia tam erat singulari, vt con-
 spectum cubicularij mane eum vesti-
 entis erubesceret, vixque induendis ca-
 ligis summos extra lodicem pedes por-
 rigeret. adeò verebatur, ne quid in se
 nudi

nudi aspiciendum præberet. Ad sacrificium quotidie, festis verò diebus, ad vespertinas etiam preces itabat. Nihil id temporis de contemplatione, meditationeque rerum cœlestium adhuc locorum cognorat, recitationi duntaxat precum intentus. igitur quotidie prima luce eas, quæ Exercitio quotidiano continentur, aliasque, quas supra memoravi, supplex, hocque agens iterabat. Tamen etsi verò tum quidem, necdum cum animo suo fortunæ se bonis abdicare decreuerat, deliberatum tamen habebat, si ea retineret, quam posset innocentissimum, accuratissimumque; viuendi institutum persequi. Atque hac grauitate morum id ætatis Beatus ALOYSIVS erat præditus, eosque diuinæ philosophiæ fines attigerat, à quibus longè sæpenumero absunt, qui complures annos in seuerioris vitæ disciplina posuerunt.

CAPVT TERTIVM.

MANTVAM REVOCATVS
consilium capit Ecclesiastico mo-
re viuendi.

Alterum iam annum Florentiæ moratus erat B. ALOYSIVS, cum à patre, cui tum Guilielmus Mantuanorum Dux montem Ferratum gubernandum tradiderat,

diderat, vnà cum Rudolpho minore fratre Mátuæ viuere iubetur. Eò igitur, bona Magni Ducis venia, se cõtulit mēse Nouemb. an. 1579. cū annos 11. menses 8. natus esset. Ibi dū vrget ceptã Florentiæ, piè exercendi, viuendiq; consuetudinē, nō minus, quã quod antè ceperat, graui cõsilio, Marchionis Castilionensis titulis, atq; cõmodis, quibus iam Cæsarea auctoritate erat ornatus, se abdicare, & Rudolpho minori fratri cedere cõstituit. Ac etsi iã nuper nuptijs tēperare certū habebat, non tamē parum, ad hanc nouã cogitationē, afflictã per id tēpus vrinē angustijs valetudo momēti habuit. nã, cūm vereretur ne id malū glisceret, visum est ei, auctoribus medicis faciundū, vt noxios humores morbi materiã abstinentia cõsumeret; cui abstinentiã tanta pertinacia se dedit, vt mirū sit mortē ab eo vitari potuisse. etenim si quando vna cęna ouum totū (quod prarò eueniebat) edisset, tū verò sibi per lautē epulatus videbatur. Hãc inedię seueritatē, cū ipsam hyemē, qua Mátuæ versatus est, tū proximè consequentē æstatē Castilione, Medicis iã, alijsq; omnib. dissuaderibus, nō amplius valetudinis, vt vulgò putabant sed, vt ipse iã religiosæ familię adiūctus Hier. Plato fassus est, pietatis causã retinuit. quãuis. n. sanitatis eū amor principiò ad tã rigidã victus rōem cõpulerat, sensim tamē illa in consuetudinē vertit, & Dei studio, voluptati esse cepit. At vt illa ad instātem morbū depel-

depel-

depellendū valuit, quippe cuius reliqua ætate sēper fuit expers, ita ceterā eius valetudinē labefactauit plurimum. Tenuitate. n. illa vict^o, vsq; eò stomachū debilitauit, vt neq; cū vellet maximè, cibum postea capere, neq; si reluctāti ingessisset, villo modo cōtinere posset. Idcirco qui hactenus corpulērior fuerat, macilento postmodū semper corpore fuit. ad hoc, pristinis viribus fractis, è natiuo illo robore ingens imbecillitas consecuta omnē funditus corporis habitum corrupit. quæ tamen hunc eius animo fructum attulit, quod, ea de causa, compluribus ludis, caruit, quos integra valetudine defugere nequiuisset. Ergo rarò prodibat in publicū, nisi aut ædē aliquam sacram, aut religiosorū domiciliū adiret, cū quibus de cœlestibus rebus sermones identidē conferebat. Erat etiā, cum Prosperū Gonz. cognatū suū virum principē viseret, in cuius aditu domus primò priuatū sacellū ingressus, aliquādiū orando Deo vocabat, deinde verò cū ipso, eiusq; familiaribus tanto ardore, & subtilitate de diuinis rebus differebat, vt iam tum eū omnes in hominis sancti nūro ducerent. Reliquū serè tēpus solus, atq; ab hominū cōsuetudine semot^o domi, modò legendis, quas Surius collegit, Diuorū historijs, quibus mirifice capiebatur, modo statis precib^o recitādīs, alijsq; frequentādīs pietatis officijs trans mittebat. Quæ officia sic accumulabat quotidie, vt cū quietæ
illius

illius vitæ studio omnis eum humani congressus paulatim tæderet, tandem statueret Marchionis insignibus opibusque Rudolpho concessis, sese Ecclesiæ mancipare: nõ ipse vlla honorum in ea consequendorum, quos à compluribus non vno loco ad se delatos constantissimè semper repudiavit, sed quod in eo vitæ genere solutius, atque tranquillius se in Deo colendo totum collocare possit. Cùm id sederet animo, instare Marchioni patri suo cœpit, vt copiam sibi faceret aulicis occupationibus exoluto incumbendi in studia literarum, cõsiliu tamen interea suum Ecclesiasticorum instituta sequendi, illum celabat.

CAPVT QVARTVM.

*CASTILIONEM REVERSVS,
eximiam precandi facultatem consequitur diuinitus, & sancta mysteria frequentandi initium facit.*

QUod ferè faciunt quotannis Gonzæ Principes, vt exacta hyeme tantisper Mantua sese in diuersa loca recipiant, dum æstiu se calores fregerint; idem ALOYGIO Marchio mandauit per litteras, vt cum germano suo altero natu Castilionem rediret, ratus nimirum patrium cœlum

lum eius valetudini Mantuano secundus fore. Neque eum spes fefellit: plurimum enim illi loci amœnitas in aprico, atque ad aspectum iucundissimo colle siti, profuit; neq; dubito, quin, ea præcipuè curatione, quam erat mater adhibitura, conualiturus fuerit ex toto, si modò inducere potuisset animum aliquid de sua illa vitæ asperitate, cui se Mantuæ dare cœperat, remittere. sed ille nimirum de animi potius, quàm corporis salute sollicitus, non modò nihil ex ijs pietatis studijs, quibus assueuerat, laxavit, sed ea potius intendit. Accedebat enim ad illas victus angustias, quas sibi summas indixerat, perpetua solitudo, in quam se, diuinarum rerum studio omnem hominum consuetudinem aspernatus, abdiderat. Cùm ergo se quotidie ab hominum hæc mortalia duntaxat sequentium vulgo abrumperet, longiusq; seuocaret, Deus, pro suo egregia eos, qui fideliter suo Numini seruiunt, remunerandi voluntate, non abstinuit declarare, quàm sibi cupidus ille sui honoris, piusq; animus, quo se duodecim annorum adolescens tanta morum innocentia illi consecrabat, gratus, acceptusque esset. Igitur quòd ad eam diem à nemine, de ratione res diuinas commentandi institutus erat, neque vllum eius vsum habebat, placuit Deo, vt absque cuiusquam alterius opera,

opera,

opera, suo ipsemet illum afflatu erudiret. Nactus enim eius mentem, propter insignē puritatem, appositissimam ad cęlestes diuitias accipiendas, ad maximē recōditas eum munerum suorum gazas perduxit, suasque opes plena, (quod aiunt) in eum manu congeffit. Siquidem cū eius animum cęlesti quadam, & clariore quā pro naturæ humanæ captu, luce perfudisset, longē accuratius, atque sublimius, quā mortalium præceptis fieri potuisset, omnem eum Deivim, atque magnitudinem meditandi, reputandique viam perdocuit. Hunc cū sibi, quasi ad vberimum campum, & lætissima animi sui pabula, tam benignē, tam facilem aditū patefactum esse sentiret, nimirum suo in illum amoris seruiens, solidos dies, modo in rerum admirabilium, quæ in recuperanda salute nostra euenerunt, modò in elogiorum, titulorumque Dei cogitatione defixus hærebat, cum interea tantis incederet lætitijs, vt nullum lacrymis modum ponere vllō modo posset. Itaque illis non modò vestes quibus erat indutus, sed cubiculi etiam pauimentum crebrò madebat. Idcirco plerumque diem clausus delitescerebat, ne si quouquam prodiret, aut sensum illum pietatis amitteret, aut à quoquam fleuisse comperitus, impediretur. Id cū animaduertissent,

sent, qui in eius erant famulatu sæpenu-
mero per ianuarum rimas, quid ageret ar-
bitrabantur. sæpe enim illum videbant,
cùm ante Christi cruci affixi simulacrum
intentis in illud oculis, plures continuè
horas procumbens, brachijs interdum ex-
pansis, interdum, in crucis speciem, ante
pectus compositis, tantam vim lachryma-
rum profunderet, vt foris etiam singultus,
ac gemitus audirentur. subinde verò quasi
acquiescentè, & abducto à sensibus animo,
ad exemplum statuæ, ne deiectis quidem
vnquã oculis, immotum perstare cernebãt.
Quo tempore Moderator, ceteriq; cubicu-
larij, illum inibi tam alienum ab omni
sensu fuisse confirmant, vt neq; cubiculum
transeuntes, neq; perstrepentes, eius animũ
possent aduertere. Harũ rerum cùm fama
serpsisset in vulgus, non iam familiares mo-
dò, sed ij etiam, qui de aulicorũ numero nõ
erant, ad easdem rĩmas admissi, eademq; v-
surpantes oculis, satis admirari non pote-
rant. Non rarò etiam domestici, inter con-
scendendũ scalas in singulis gradibus Ange-
licã salutationẽ iterantẽ audierunt. Iã verò,
tũ domi tum in publico siue rheda vehere-
tur, seu peditus ingrederetur, nusquã ani-
mũ à meditatione mysteriorũ cęlestiũ auo-
cabat. Qua in exercitatione pietatis, vt ante
dixi, præter S. sanctũ, qui eius animum hoc
diuino

diuino

diuino munere, velut vnguento quodam,
 imbuit, nullo Magistro est vsus. Verum et-
 iam si iam meditando modum teneret: nec-
 dum tamen id via & ordine facere didice-
 rat, neque quos potissimum ad id locos de-
 ligeret, satis sciebat. Commodum igitur eo
 tempore in libellum incidit Petri Canisij
 de Societate IESV Theologi, in quo certa
 quædam ad commentandum capita, ordine
 quodam erant descripta. Ex eo non modò
 ad diuinæ consuetudinis amorè vehemen-
 tius exarsit, verum etiam, quæ tenenda me-
 ditandi ratio, quæ tempora essent obseruân-
 da, cognouit. Quanquam tunc quidem, nul-
 lis temporum certis cancellis commenta-
 tiones suas definiebat, sed eas pro rei copia,
 proque incitato diuinitus animi impetu
 vel producebat, vel contrahebat, sic tamen
 vt nunquam non ab ijs & mente nouis de
 cælo luminibus illustrata, & voluntate no-
 uo ardore inflàmata, & toto pectore noua
 suauitate delibuto discederet. Narrare po-
 stea est solitus hunc eundem, de quo memi-
 ni, libellum, atq; etiam Epistolas Indicas
 plurimum animum suum Societati IESV
 conciliauisse. Libellum quidem, quòd se
 rerum in eo ordinem, ac multò magis spi-
 ritum, cuius impulsu scriptus esset, vehe-
 menter probasse, sui que stomachi fuisse
 diceret, litteras autè, quòd ex ijs intellige-
 ret,

ret,

set, quid Deus, in adducendis ad Christum gentilibus, in ijs oris, opera Patrum Societatis l. s. v; rerum gereret. Igitur animum ipse suum ad hæc præclara facinora pro salute animarum, quæ tanti Deo steterint, vel cum suæ vitæ iactura, æmulanda exsuscitabat. neque committebat, quin etiam in illa tam tenera ætate eis pro sua virili opem afferre studeret. Ea gratia festo quoque die, ad Christianorum institutionum scholas ibat, ingentique ardore est ipse pueros de rudimentis nostræ Religionis erudire, ac fidei innocentiumq; morum præcepta ijs tradere laborabat. Id quod ille tam singulari modestia, humilitatisque studio faciebat, nullius vt pueri quamuis suæ ditionis esset, minimè verò inopum familiaritatem refugeret, omniumque inuentium animos ad Deum colendum, amandumque enixius, excitaret. Ad hoc, si quam inter aulæ ministros discordiam esse intelligeret, redintegrare inter eos amicitiam studebat. Deo item Diuisuè maledicentes aut turpia iactantes cum audiret, obiurgabat. Quos in oppido deprauatis moribus esse cognorat, magna comitate hortabatur, seduloque allaborabat, vt ad frugē sese corrigerent. omninò vt diuinū numen violaretur ferre non poterat. In sermone solenne suum obtinebat, vt non

E

nisi

nisi de rebus diuinis differeret, idque tantâ verborum, sententiarumque grauitate, vt cū sub id tempus vnâ cum matre Dertonam sese ad salutandam Ducem Lotharingæ illustrissimam sceminam, quæ cum filia sua Duce Brunsvicensi illac iter habebat, cōtulisset, eius Principis asseclas omnes loquendo stupefaceret. itaque cōsensu affirmabant, qui eius tam præclare, & sapienter de Deo verba facientis vocem audisset, non etiam vultum esset intuitus, ei grandem natu & prudentia virum, non puerum visum iri. Dum hæc geruntur, agebatur annus nostræ salutis M. D. LXXX. quo Carolus Borromeus Cardinalis, & Archiepiscopus Mediolanensis illustri sanctitate vir, à Gregorio Tertio decimo Pont. Max. Visitator Apostolicus earum omnium dicecesium, quæ in eius erant prouincia creatus, dum Brixensem ditionem iustrat, cum septem duntaxat hominibus, quos ex omni comitatu, ne Ecclesiasticis viris, quos inspectum venerat, molestus esset, delegerat, Castilionem deuenit. Ibi, cū alia multa Apostolico planè Spiritu præclare gessit, tū Anno dicto XI. Kalend. sextiles, qui D. Mariæ Magdalenaë sacer est, Pontificio vestitu ornatus in æde DD. Nazarij & Celsi, quæ princeps est eius oppidi, fructuosam imprimis ad populum con-

con-

concionem habuit. Ac tamen Principes, compluribus ad eum allegatis magnopere rogassent, ut secum in arce esse vellent: nunquam tamen adduci potuit, ut alibi; quam apud Archipresbyterum cuius erat proxima sacra ædem domus, diuerteretur. Huc ad eum cum Beatus ALOYSIUS, quartum iam Mensem supra annum duodecimum agens, officij causa venisset, incredibile quantum ex aspectu huius pueri, apud Deum, instar alicuius e cœlestibus mentibus, gratiosi, gaudium cepit, atque in suo conclavi, remotis arbitris, usque eò longis cum eo, de diuinis rebus, sermonibus tempus extraxit, ut magnam omnibus, qui præforibus opperiebantur, admirationem moueret. Nimirum iuuabat optimum Cardinalem, hanc teneram stirpem intueri, ~~inter medios non vnus sæcularis aulæ senes~~, citra vllius mortalis coloni industriam, sola aspiratione cœlestis auræ nutritam, tanto iam robore, ac venustate florentem, inque tantam altitudinem Christianæ virtutis eductam: Ipse vicissim puer sanctus plurimum lætabatur, nactum se esse hominem, cui se confidenter indicare, & à quo eorum, quæ in studio veræ virtutis obscura viderentur, explicationem petere posset. Nam cum

de Cardinalis sanctitate, quæ erat in omnium ore, multa audisset, omnia eius verba, ac præcepta, quæ de instituto viuendi more tenendo ac persequendo tradebat, auidè, velut è Dei oraculo edita combibat. Sciscitatus est ex eo Beatus Carolus, Ecquando ad sacram synaxin adiret? Cum ille negauisset, Cardinalis, qui ià integritatem animi eius, maturitatemq; prudentiæ, & haustam diuinitus rerum cœlestium intelligentiam perspexerat, magnopere illi auctor fuit, non modo vt adiret, sed etiam frequeret. Deinde breui sermone rationem ei facilem, ad hunc omnis diuinæ beneficentiæ fontem tum se ritè comparandum piè accedendi exposuit. Adhæc hortatus illum est etiam atq; etiam, vt Catechismus Romanum, iussu Pij V. Pont. Max. ex decreto Cœcilij Tridentini editum crebro, ac diligèter euolueret. Quem librum, propter nitorem Latini sermonis tanti sanctus ille Cardinalis æstimabat, vt eum Cicerone, cæterisq; profanis latinitatis auctoribus repudiatis, iuuentuti in ludis bonarum literarum explicandum esse censeret. scilicet vt simul ex eo pietatem, atque Latinæ linguæ copiam hauriret. neque dubitauit re ipsa hoc, in mores Seminarij Mediolanensis inducere. verum cum vsu ipso comperisset, ex animi sui sententia non procedere,

dere, mutato consilio, pristinos auctores quasi postliminio reduci iussit. Denique ALOYSIO cum bene precatus esset, aliaque ostendisset propensi sui in eum animi argumenta, copiam abscedendi fecit. Non commisit verò beatus puer, quin tam sancti Cardinalis monita commendaret memoriam. ergo post illa iucundè in primis Catechismum illum volutare cœpit, tum quòd præclaræ ad omnem sanctimoniam doctrinæ, Christianarumque institutionum esset plenus, tum quòd tam præstantis viri, quem, magno quidem eius merito, omni pietate colebat, consilij ad eum legendum esset impulsus. Quin etiã institit, tanti suæ auctoritate, alios ad eiusdem libri lectionem allicere. Initium item fecit divinæ Eucharistiæ fruendæ, ad quam, priusquam aggredere, incredibile est, quam diligentem preparationem adhibuerit. Primum enim, ne quid in animo suo inuentum residere pateretur, quod in Dei hospitis quem præstolabatur, oculos incurreret. Sanè, quàm accuratè, & subtiliter omnem antea actam ætatem suam recensuit. Ad sacerdotem deinde semet accusatū venit, quem tam præclaris penitentis, abiectiq; animi, cuius indices erant lacrymæ, exemplis instruxit, ut ad eum non reus, sed magister accessisse videretur. & verò si

quam ipse culpam sustineret, ea nullius erat facti, sed præteriti duntaxat, ut ipse sentiebat, officij. Nam, cum immortalam illam lucem, quam eius menti, ad altiores quotidie virtutis gradus, Deus præferret, nunquam se progressibus faciendis assequi putaret, nimirum ignavus sibi semper, & cessator videbatur. Per omnes præterea dies, qui conditum cælesti epulo tempus anteibant, eius unius memoriâ animo & sermone usurpabat. De eo quæ ab alijs præclare sunt literis mandata voluebat, de eo se cum ipse meditabatur, eius ut compos esset tam assiduò vota faciebat, ut familiares distitarent, videri illum cum parietibus sermocinari velle. adeò crebro, modò in hoc, modò in illo domus angulo genua ad precandum submittebat. Cæterum quis eius intimi animi fuerit, cum primum diuino conuiuio acceptus est, pietatis ardor, quam inflamatæ amore voluntates, Deo uni, qui eius arcana lustrabat, compertum est. equidem mortalium neminem reperi, qui de ijs quicquam commemorare posset. Id unum me relatum in acta publica legere memini, eum in participanda Eucharistia omnes animi vires collectas, admodumque attentas habuisse, vberibus delicijs perfundi solitum palamque omnibus illustre pietatis specimen fuisse: Sumpto diuino cibo nixus genibus,

genibus, vniuerso populo spectante, in æde sacra morabatur. Post id loci sacram Synaxin celebrare nō destitit. Est & illud præterea non indignum memoria, quod tum à matre eius, tum ab alijs, qui rem non semel obseruarunt, accepi. Etenim ab hoc tempore tam impensè sacram Eucharistiã est veneratus, vt quotidie, cum rei diuinæ interesset, postquã sacerdos conceptis verbis Christi corpus confecerat, ingenti pietatis vi, in effusos fletus solutus, terram ipsam humectaret. Ad eundem modum reliqua deinde vita affectus fuit, nisi quòd festis diebus, quibus ipsemet sacro epulo reficiebatur, lachrymas fundebat vberius.

CAPVT QVINTVM.

PROFECTVS IN MONTEM-
ferratum graui vite periculo defun-
gitur: animum ad Religioso-
rum institutum ap-
pellit.

NVntiatum erat Ferdinando Marchioni, qui etiamnum Casale Sancti Euasij, vbi est Gubernatorum Montisferrati prætorium, habitabat, **ALOYSIVM**, quidem videri è nupera

sua inualetudine recreatū: verum crebris,
vixque mortali corpori ferendis ieiunijs,
quæ sponte susciperet, ita fractum esse, vt
dissoluto stomacho ægrè cibū admittere,
& custodire, nedū concoquere posset, neq;
quòd ipse sibi deesset, melius ei fieri. Mar-
chio, cui huius præcipuè filij vita, ac salus
cordi erat, spe ductus, si penes se eum habe-
ret, aliquod ab se eius morbo remedium
reperiri aut certè, ne longius serperet, pro-
uideri posse, ALOYSIVM vna cum ma-
tre, & Rudolpho ad se accersit. Hi ergo,
eum æstas eiusdem anni M. D. LXXX.
esset in exitu, Castilione Montemferra-
tum versum se dant in viam: in qua ALO-
YSIVS manifestum vitæ discrimen adiit.
Cum enim Ticinus annis frequentibus per
eos dies imbribus vehementer auctus, ne-
cessariò vado transeundus esset, inter ipsas
vndas rheda, qua ALOYSIVS cum Rudol-
pho, & moderatore vehebatur, media dis-
rupta est. Pars anterior, in qua erat Rudol-
phus, quadrigis iuncta, etsi non absque la-
bore, & periculo in vltiorem ripam,
quò iam ceteri currus transmiserant, ab ip-
sis pertracta est: posterior, quæ ALOY-
SIVM cū moderatore ferebat, profluentis
impetu procul abrepta, vtriusq; vitā in du-
biū adduxerat. Nam siue illā gurgites euer-
tissent, siue hausissent, ALOYSIO certè
per-

AB

pereūdum in aquis erat. Sed nimirum Deo, pro sua singulari, quam de hoc puero gerebat, solitudine, curæ fuit prouidere, vt illud rhedæ frustum, ab ingenti arboris trūco, quem vis vndarum in medium flumen detulerat, tantisper sustineretur, dum qui alteram iam ripam tenebant, hominem regionis, & fluuij gnarum accerferent. Is e quo amnem inuestus est, in quem Aloysium à tergo suo sublatum incolumem eduxit, atque eodem deinde moderatorem repetiturus, & traiecturus redijt. Hoc discrimine perfuncti, facto agmine, ad propinquam ædem sacram supplicatum, Deoque, cuius beneficio hunc tam grauem casum efugissent, gratulatum iere. Interea loci submersos esse fama tulit. Mater primâ rhedâ iam prægressa, hoc accepto nuncio, tristitiæ ac timoris plena, bonam viæ partem remissa est. Quin etiam vsque Casale, ad ipsius Marchionis aures idem rumor affluxit. Is, rei cognoscendæ, certum hominem maturare iussim, dimittit, neque deinde, nisi re explorata, partem vllam quietis cepit. Sed breui eum coniugis, & liberorum aduentus cura omni & mœrore leuauit. Versatus est B. Aloysius Casale Montisferrati amplius dimidiatum annum, quo tempore cū Latinis literis, in quibus progressus habebat minimè pēnitendos, nauabat operam, tum

verò piorum Patrum, quibus à D. Ioanne Decollato, ac vulgarius à D. Barnaba, cuius in Ecclesia Mediolani sunt exorti, nomen est inditum, consuetudine plena innocentiae, ac sanctitatis longiùs etiam ad perfectam virtutem processit. His cum vteretur sæpe familiariter, & pœnitentiæ, atque Eucharistiæ mysteria in eorum templo obire pergeret, clariùs sibi indies ad firmiores in cœlesti disciplina profectus, lumen accendit. atque vt suis præclarè factis alia, atque alia quotidie à Deo ornamenta merebatur, ita ille & noua æternæ doctrinæ lumina menti eius præpandebat, & nouo semper instinctu, velut stimulis quibusdã, ab his fluxis rebus abactum, ad cupiditatem maioris, & maioris sanctitatis excitabat. Ergò, quãuis operam daret parens, vt quò aliquid ex illa pietatis contentione relaxaret, crebram illi & variam remittendi, oblectãdique animi occasionẽ offerret, nunquã tamẽ vel latũ vnguẽ, à susceptis aduersis Deũ officijs, abduci se passus est. Ludus illi erat, precãdi caussa, celebrare eadẽ V. Matris, cognomẽto à Crea, quæ in propinquo, magno populi cõcursu colitur, & modò in Patrũ Capuccinorũ, modò in Barnabitarum cœnobium se recipere, dequẽ pietatis institutis cum vtrisque colloqui. A quibus cum miram in ijs sententiarum consensio-

nem

nem animaduerneret, vix auelli posse vi-
 debatur. Admirabatur imprimis illam,
 quam in plerisque omnibus cernebat, vul-
 tus hilaritatem: illum rerum mortalium
 contemptum, illa stata precandi, & canen-
 di tempora, illam totis ædibus quietem o-
 mni strepitu vacuam, illam animi, siue vi-
 uendum, seu moriendum sit, æquitatem.
 Hæc reputans, animum ad simile vitæ ge-
 nus sensim adiungebat. Tunc præsertim,
 cùm Barnabitarum domicilium ingressus,
 secum ipse, per otium, felicitatem religio-
 forum hominum in animo volutaret, vel
 ob id, quòd omnibus fortunæ bonis, quò
 promptius Deo seruirent, abiectis, res eo-
 rum curandi necessitatem ei quandam at-
 tulerunt. Vbi ergò, quemadmodum ipse
 mihi postea Romæ, alijsque retulit, ita ipse
 cū animo suo ratiocinabatur. *Viden' Aloysi,*
quàm beata sit religiosè acta vita? Hi patres; om-
nibus seculi laqueis expediti, omnes peccandi op-
portunitates procul habent. Tempus omne, quo l-
ceterorū hominū vulgus caducis diuitijs, fallaci-
busq; gaudijs persequēdis tribuūt, id illi in cōtra-
hēdis immortalibus opib; collocant. atq; his lucris,
quæ simul ingētia sunt in Deū merita, sibi illū æ-
ternū obstringūt, neq; metuūt, ne frustra pro pie-
tate labores illos sustineāt. sūt religiosi homines
illi demū, si qui alij, qui in degēda vita rationem
ducē sequūtur, neq; sensus, cupiditatūq; domina-
tionis

tioni sunt obnoxij. Non illi honores ambiunt, nō
 terrestria, & labentia bona loco vllō ducunt, non
 agitantur emulationis stimulis, non inbiant alio-
 rum fortunis: vno Dei seruitio, cui seruire regna-
 re est, beati. Quid verò admirabilitatis habet, si
 tranquilli semper & lati, neque mortem, neque
 Dei tribunal, neque inferorum supplicia refor-
 midant? Animos scilicet habent nullius criminis
 conscios. quid, quod dies & noctes. caelestes diui-
 tias accumulāt, quando quidem nunquam non
 rebus pijs operati, aut cum Deo semper aliquid a-
 gunt, aut Dei caussa. Testimonium igitur innocē-
 tiae, quod eis conscientia ipsa tribuit, intimam a-
 nimis pacem tranquillitatemq; conciliat, è qua
 tum serenitas, qua in vultu notatur, tum spes mi-
 nimè vana caelestium opum promanat. Et quibus
 non gaudijs efferuntur, cum reputant, cui serui-
 ant, & in cuius cohorte suum degant? Tu verò
 quid agis? quid cogitas? quid est quamobrem hoc
 vite genus deligere nequeas? Prospice iam nunc
 animo, quae illis à Deo premia sint proposita. Co-
 gita quantum otium, & facultatem sis habiturus
 pietati tuae liberè seruiendi. Si Marchionis digni-
 tate Rudolpho, vti decreuisti, transmissa, nobis ab
 ea discedere, multa fortasse tibi videnda erant,
 quae probare non poteris. Dissimulabis? at qui con-
 scientia te neglecti officij stimulare non desinet.
 Reprehendes? at molestus eris, aut certè surdo
 canes. Quid? vbi sacerdotio initiatus, inter Eccle-
 siasticos agitabis, an tum demum votorum te
 tuorum

tuorum compotem fore cōfidis? Atqui exquisitius quoddam, quàm homines sedulo obnoxij, virtutis genus professus, iisdem, quibus illi periculus iactaberis. iisdem autem? immò verò vehementiores etiam tibi, quàm illis ipsis, qui matrimonio vinciti sunt, peccandi illecebræ blandiuntur. Omnino, defugere non poteris, quin profanorum hominum sententiam obserues, ad eam mores tuos fingas, eorum voluntatibus obsecundes. Si enim in seculo te teneri patiaris, necessarium tibi alius post alium princeps, officij causa, conueniendus, ac deuinciendus est. Iam ubi illustrium foeminarum, quæ necessitudine aliqua tibi sunt connexæ. familiaritatem deuitaris, in hominum sermonem venies. Sin in eam te dabis, primum illud consilium tuum profectò frēgeris. Sacerdotia, & honores Ecclesiasticos admitte. in longè maiores, quàm quibus modò distringeris, occupationes à pietate alienas temet immerges. Recusa. Ab ipsis illis necessarijs, & propinquis tuis socors, & generis tui probrum audies. neque vllum tibi stimulorum genus subijcere desinent, donec ad honores suscipiendos perpulerint. At verò si Religiosorum disciplinam amplectare, hæc omnia, quæ te retinent, vincula quasi vno ictu abscideris: aditum deinde periculis omnibus intercluseris, tum deposueris omnem inanibus hominum studijs velificandi curam, denique in eo te statu collocaris, ubi nulla res pacè animi tui delibare, aut Deo, omni studio virtutis, seruire cupientem retardare possit. Hæc atque
alia,

alia, vt ipsemet prodidit, secum id tempo-
 ris Aloysius cogitabat, quæ eius animum
 ita defixerant, atque à sensibus alienarant,
 vt facile intelligerent familiares, eum qui
 sic cogitationem intendisset, magnum a-
 liquid secum moliri. Nemo tamen eum,
 quid agigaret, percunctari audebat. Deni-
 que postquam sæpe Deo supplicarat, sæpe
 se Eucharistia refecerat, vt tam graui
 consilia versanti lucem afferret; ratus
 hanc mentem iniectam esse sibi diuini-
 tûs, sæculo suas sibi res habere iusso, in a-
 liquam religiosam familiam se migrare
 statuit, vbi præter Virginitatem, quam
 pridem Deo obligarat, Obedientiam et-
 iam, & Paupertatem Euangelicam ex voto
 coleret. Verùm quòd necdum exacto ter-
 tiodecimo ætatis anno, factis cogitata per-
 sequi non licebat, neq; vllam familiam de-
 signauit, neque quid haberet in animo, cui-
 quam exposuit. Patres tamen illi quiddam
 odorati, in spem venerant ad eorû aliquan-
 do cœtum aggregatum iri. Interea ille, ne
 cum animi sui proposito mores discrepa-
 rent, arctiùs & attentius vitæ suæ rationem
 instituere, atq; inter sæculi, & aulæ delitias;
 hominum Religiosorum consuetudinem
 omnibus virtutibus exprimere: diutius se-
 cum in cubiculo habitare: nolle per hye-
 nem in eo focum, quo adhuc, propter ma-
 nuum

num teneritudinem, quæ frigore intumescere, & rumpi solent, accendi, vel importari: foris item nunquam igni appropinquare, aut, si aliorum societas aliter ferret, locum capeffere, in quo minime calefieret. Remedia sedando manuum tumori à domesticis ad se delata, cum grati animi significatione, accipere, sed seposita vsurpare nolle. Omnia amore pro Deo aduersa patiendi facere. Omnem item populi celebritatem fugiebat. multo verò magis à comædijs, cœnis tempestiuis, lautisque epulis abhorrebat, ad quas cum non rarò à patre, nonnunquam etiam tam inusitatum eius solitudinis studium stomachante, inuitaretur, nūquam permoueri potuit, ergo cæteris eò confluentibus, solus remanebat domi, atque ibi interdum sacra meditando, interdum cum vno vel altero homine graui, & erudito de literis, vel pietate colloquendo, tempus fallebat. Interdum verò Patres Capuccinos, & Barnabitas adibat, & quando nullis amplius sæculi pompis, & gaudijs duci poterat, sanctis eorum sermonibus fruebatur. Pater aliquando eum comitem sibi ascuerat Mediolanum, vt Transuectionem omnium eius prouinciæ equitum, cui illum propter munus quod gerebat, cum alijs multis viris principibus oportebat interesse, spectaret.

Cum

Cum ergò quod res & rara sit, & in primis
 visenda magni ad eam fierent hominum
 cōcursus, Aloysius, qui, ne patrem pro im-
 perio præcisè hoc iubentem irritaret, face-
 re non potuerat, quin accederet; noua arte
 vsus, nunquam ab se impetrari est passus, vt
 in primis subsellijs, vnde commodissimè
 pompa omnis videri poterat, sederet, &
 quod amplius est, quantum licuit, dedit o-
 peram, vt oculis semper esset vel clausis vel
 aliò conuersis. Denique verè mihi affirma-
 re posse videor, eum pueritiam transegisse,
 neque vnquam puerum fuisse. neque enim
 vnquam illa ætate quicquam leuiter fecis-
 se compertus est. Libros turpes, aut inutiles
 nūquā in manibus habuit. Diuorū à Surio,
 & Lipomano descriptas legebat cū volupta-
 te res gestas. è profanis eos ferè legebat,
 qui de moribus scripserunt, vt Senecā, Plu-
 tarchum, Valerium Maximum. Exempla,
 quæ ex ijs excerpebat, in loco, cū alios ad
 vitam è Christi vel Philosophiæ præceptis
 instituendam hortabatur, vsurpabat. Ha-
 bebat enim aliquando sermones, siue palā
 cum pluribus, siue seorsim cum vno ali-
 quo, ita sapientissimis sententijs refertos, ita
 disertos, ita ardentis, vt stupefacti om-
 nes, doctrinam eius longè captum eius æ-
 tatis superare, ac proindè diuinitus haustā
 esse dicerēt. Id etiam erat, cur eius necessa-
 rij

farij, cùm eius mores non ignorarent, neque tantam victus cultusque duritiem, rerumque omnium quæ in sæculo laudatur, despicientiam æquis oculis aspicerent, tamen prudentiam eius singularem, virtutemque reueriti, neq; quid ita faceret interrogare auri, in iustum eum facerent.

CAPVT SEXTVM.

*CASTILIONEM CVM PATRE
reuersus, per summam austeritatem
vitam agit, & diuina ope
incendium euadit.*

Postquam perfunctus Montisferrati administratione Marchio, cum familia Castilionem remigravit, Aloysius non modò illam tam acerbè afflicti sui, precandique contentionem laxauit, verum etiam sic intendit, vt mirum sit vel eum non graui aliquo morbo, qui perturbatam iam diu totam valetudinem funditus perderet, oppressum esse, vel parentes, in quorum hæc oculis faciebat, non pro potestate ueluisse. Etenim ad illam victus parsimoniã, ac duritiã, quam Mátuæ, vt supra memoui, erat complexus, neq; vnquã deinde abiecerat, complura in singulas hebdomadas plena ieiunia adiuxit, sic vt quo hebdomadibus minimum tria seruaret stata ieiunia:

F

Nempe

Nempe Sabbato honori beatissimæ V. Mæ-
 tris: Feria sexta neci Christi Salvatoris no-
 stri recolendæ, quo die solo pane & aqua cõ-
 tentus mane tribus panis segmētis in aquam
 intinctis, nulla re præterea, vesperi autē in
 esuriam cœnulam, vno item panis modi-
 cè tosti, & aqua macerati segmento victita-
 bat. Feria deniq; quarta interdum cæteris,
 præter panem & aquam sibi interdicebat,
 interdum receptum in Ecclesia ieiunij mo-
 rem tenebat. Accedebant alia extraordina-
 ria ieiunia, quæ sponte sibi imperabat, quo-
 ties vel tempus admoneret, vel ad ea diuini
 amoris, & pietatis ardore raperetur. Præ-
 rea cibi erat admodum modici, vt nonnulli è pa-
 tris cohorte mirati, quinã vitã tueri posset,
 decreuerint ipso insciente; quantũ cibi vna
 mensa caperet, appèdere. ij postquã panẽ v-
 nã cum obsonio statera examinarunt, iure-
 iurando cõfirmant, q̃ ille prædere soleret,
 vel cœnare vnciã totã non pepèdisse. Quod
 pondus admodum non suppeditat cõsuetæ natu-
 ræ necessitati, vt fateri necesse sit, q̃ de alijs
 Diuis accepimus, vitam illi diuina quadam
 vi sustentatã esse, sine qua, tãt illo cibo vi-
 detur tolerari nõ posse. Illud præterea fuit
 morũ ipsius, ad id ferculum q̃ deterrimum
 in mēsã allatum putaret, oculos adijcere,
 atq; eius pauxillo degustato, cetera intacta
 relinquere. Postremis verò annis, extra ie-
 iunij

iunij dies, non nisi ad libellā expenso, vsus est cibo, dictitans id ad viuendum satis esse: q̄ superaret, vt superuacaneū esse respuedum. Atq; hæc, quæ de eius ratione victus sunt narrata, tum alij, tum qui ei à poculis fuit, & prægustator, alijq; mēſæ administri iurati dixerunt. Iungebat huic tam ſeuere abſtinentiæ alias etiam inflictas corpori p̄narum acerbitates: Itaq; ſingulis hebdomadis minimum ter ſe flagris excipiebatur vltimis verò annis, quibus in ſeculo verſatus eſt, quotidie; ac tandem intra noctis & diei ſpatium tertium, vsq; eo dū ſuo ſe ſanguine perfunderet. Quia verò principiò cōtexto in hunc vſum flagello carebat, loris quibus canes alligari ſolent, quæ forte domi repererat, aut funium fruſtis, aut, vt nonnulli aſſeuerāt, catena ferrea vapulabat. Qui obſequij cauſſa præ foribus eius excubabant, sæpe ſe illum nixū genibus, ſeq; ipſū cēdentem offendisse teſtantur. item, dum lectū ſternerēt, reperiebāt ſub cervicali abſtruſa flagella funiculis contexta, quibus in ſe animaduertebat. Matri etiā non ſemel oſtenſa ſunt eius induſia, ſanguine flagrorū ictibus expreſſo penitus imbuta. Horū certior factus Marchio tū alias frequēter in eū vehementer inuectus eſt, tū aliquando ad cōiugem conuerſus, hoc etiam mœſtus adiecit: Hic puer manus ſibi ipſi violentas videtur

inferre velle. Faciebat & illud crebrò, vt
 fragmen aliquod tabulæ, aut alterius ligni
 linteis lecticarijs tegeret, quo ipse sibi dor-
 mièti molestiã facefferet. Ne verò interdiu
 perpetuo dolore corp^o vacaret, pro cilicio,
 quod illi deerat, calcaria (ô rê nouã & inau-
 ditam) ad fodienda equorum latera compa-
 rata, nudo corpori admota gestabat, & in
 mollè suã carnẽ ferreos illorũ radiolos sic
 defigebat, vt acerbo eã cruciatu torqueret.

Qua ex re satis liquet, quam se totum ad
 sanctioris vitæ studium contulerit, qui an-
 norum tredecim, & dimidiati, in tã florète
 & delicata fortuna natus nullo præceptore,
 corpus tam miseris habuerit modis. Socia-
 bat sanctus puer hæc ieiunia, cæteraque in-
 comoda, quibus corpus sponte vexabat,
 cum mentis exercitatione, & præcipuè cū
 tanta precandi assiduitate, vt quidam eius
 aulæ muneribus functi, apud acta sanctè iu-
 rati negauerint, vnquam se in eius concla-
 uia venisse, quin orationi intentum occu-
 parint, ac sæpe priusquam eius finem face-
 ret, diu sibi pro foribus manendum fuisse.
 Mane postquam è lecto surrexerat, in me-
 ditatione rerum cœlestium horam ipsam
 consumebat, quam non clepsydræ fluxu,
 sed caritatis in Deum impetu, ac cœlestis
 dulcedinis sensu metiebatur. sub hæc, fa-
 miliares suas preces recitabat. Rei præterea
 diuinæ

diuinæ dabat operam quotidie, & sæpenu-
mero sacerdoti ministrabat, qua re mirifi-
cè ducebatur. Insuper religiosorum eius
oppidi hominum, interea dum publicè
Deum comprecarentur, atque laudarent,
singulari exemplo, atque ipsorum fructu,
cœtibus se miscebat: reliquum diem in li-
bris sacris volutandis, aut in sacrorum ar-
canis considerandis, animoque penitus cõ-
tuendis abditus, latebat. Appetente nocte,
priusquam ad quietem se conferret, vnã
& alteram horam orationi impendebat
tanto sensu, nullum vt ei modum statuere
posse diceres. Cubicularios qui foris oppe-
riebantur, dum cubitum concedenti ser-
uirent, non modò non tædebat eius more,
sed plurimum etiam eius exemplo profici-
ebant ad virtutem. Igitur modò per ianuę
rimas introspiciebant, quemadmodum se
inter precandum gereret, modo domini
emulatione, & ipsi Deo supplices accide-
bant. Quid plura? tã erat multus in recessu,
& rebus sacris cogitandis, vt minimè vanus
sit, qui eum continuè mentem in Deũ in-
tentam habuisse, confirmarit. Idcirco sæpe
querebatur Marchio, egrè posse illum ab
se è cubiculo protrahi, c. P. Prospero Ma-
lauoltę memorauit, locum, in quo se pro-
sternebat ad precandum, sæpius se lachry-
mis rigatum vidisse. Neque verò, quando

alicuius eum negotij cura è latebris euocaret, idcirco mentem ab eo quod esset meditatus, aberrare sinebat . quippe siue ille prima luce de Christi cruciatibus, siue de alio quopiam argumento commentaretur tam altè illud imprimebat in animum , vt eius memoriam nulla diurna occupatio delere posset. Quid quod nõ satis habebat interdiu , & sero diei in orationem incumbere , sed eius insuper gratia de multa nocte, clam suis omnibus corripiebat è strato corpus, illisq; dormientibus, solo indusio opertus, per tenebras & noctis silentium in medio cubiculi, procul sèper ab omni fulcro, genua in nuda figebat humo , & cœlestia mente pertractans bonam noctis partem conficiebat . Neque id solùm æstate, verùm etiam brumalibus mensibus , quæ anni tempestas, in Gallia Cisalpina, frigidibus imprimis aspera est , quibus ita toto corpore cohorrescebat, vt paululum ab instituta cogitatione auerteretur. Id ille vitio sibi vertens, tam diu summa sibi vi, vt intèto in Deum animo esset, imperare institit, donec mente iam quodammodo à sensibus distracta, nullo amplius frigoris dolore tangeretur . Veruntamen sic interea omnibus membris, calore vitali fugiente , obriguerat, torpebatq; , vt corpus genibus vltro nihil inualidũ, cum neq; sedere, neque vsquam recume-

recumbere, obstinasset animo, ad nudum rigidumque solum defluere fineret, atque ita iacens coeptam meditationem prosequeretur. Quare mirum mihi videri solet, quomodo non in grauem aliquem morbum delapsus, aut vi frigoris ambustus, extinctusque sit ipse certe familiaribus quibusdam suis, quibus hæc inconsulta, ac præferuida (ita enim appellabat) facta sua, iam religioni consecratus confidenter explicuit, falsus est se, dum ita pronus humi iaceret, adeo viribus interdum destitutum fuisse, ut cum saliuam ne ore quidem posset eijcere, resorbere cogeretur. Ex eo conatu, quo B. Aloysius id egit, ut inter preces, omnes semper animi partes collectas haberet, capitis dolor extitit, qui reliquam deinde illuminationem vehementer exercuit. Verum ille graui, ac præcipue, simile atque Christus ex confortæ spinis coronæ aculeis cepisset, doloris proferendi studio, non modo nullum ei restinguendo remedium, sed varias potius eius fouendi, inflammandique vias quaesivit: ratus eum sibi salutare esse, quando neque ab suis rebus gerendis quicquam fere eum impediabat, & supplicia Christi redigebat in memoriã, & nonnullis in cælo præmij meredi causam dabat. Attamen vsu venit aliquando, ut illo dolore solito acerbius exagitatus, citius, quam consueisset, in lectum se reciperet. post, ubi redijt in

memoriam, necdum se eo die pro eo ac so-
 leret septem psalmos Penitentiales recita-
 se, decreuit non nisi eo penso persoluto o-
 culos ad videndum somnum claudere. Igi-
 tur puerum a cubiculis, candelam pone le-
 ctum deslituere, atque abire iussit. Septem
 illis psalmis absolutis, cum dolore capitis,
 tum somno oppressus candelam est obli-
 litus extinguere. Ea ergo tota absumpta, i-
 gnis, cum vnum lecti latus corripuisset, ci-
 tra flammam, eousque perrepsit, seque dif-
 fudit, dum vela omnia, quæ lecticæ preten-
 sa erant, vnam culcitram stramineam, ac tres
 laneas exureret. Dum hæc maximè ignis
 depascitur, experrectus Aloysius vbi tan-
 tum sensit ardorem, cum præterea dolore
 illo capitis grauitè conflictaretur, in ani-
 mum principio induxit, febrim se laborare;
 sed cum cætera omnia nihilominus æstu-
 are tactu explorasset, vnde ea vis caloris in-
 usitati esset orta, coniectura assequi ne-
 quibat: & nihilo seciò denuò tētat obdor-
 miscere; sed frustra. Quapropter cum æstu
 ac fumo increbrescente penè suffocaretur,
 desilit è lecto, atq; aperta ianua puerū incla-
 mat. Vix pedē in limine posuerat, cū erum-
 pens flāma reliquum lecti hausit. id, ne to-
 ta domus eodē igne cōflagraret, exciti mi-
 lites, qui erant in arcis præsidio, in subie-
 ctas fossas de fenestra præcipitant. Neque
 dubium

NB

dubium est, quin, si vel tantillum lecto e-
gredi moratus esset, in angusto presertim,
vti postea vidi, atque id temporis ocluso
cubiculo, vel igne consumptus, vel fumo
præfocatus interiisset. Sed nimirum Deus,
quem iam religioni designarat, neq; igno-
rabat cuius gratia in hoc discrimine versa-
retur, præcipuo quodam nutu ab omni no-
xa vindicauit. Itaq; cum consensu omnes
cius salutem Deo acceptam vulgo ferebāt,
tum ad ipsos etiam Duces Mantuam pertu-
lit rumor, vetustissimo liberorum Mar-
chionis, miraculi quiddam euenisse: & ne-
scio quanto interuallo, ipsa Leonora Au-
stria, de re tota coram, ab ipsomet erudiri
postulauit. Ille vt rem vulgatam intellexit,
fortassis ne id etiam resciretur, quid ita cā-
delam iuxta lectum ardere siuisset, ad eam
quæstionem non mediocriter erubuit. So-
let postea A L O Y S I V S, qui multis iam ca-
sibus æternæ prouidentia pro suo capite
excubias, curasque exploratas habebat, in
omni fortuna omnibusque cum suis, tum
patris negotijs, cæteris consilijs preces præ-
uertit, seq; Dei potestati permittit: id vnū
obtestatus, vt quod optimum factum esset
(his enim ferè verbis sua Deo commenda-
re est solitus) annueret. Neque verò hæc il-
lum vnquam spes, diuinæq; erga se volun-
tatis fiducia fefellit. quippe ipsemet aliquā-

F 5

do non

NB

do nō est veritus profiteri (quod sanè portento simile est) nihil se vnquam magnum, nihil mediocre à Deo irritis precibus poposcisse, neque vllum negotium quamuis implicatum, aliorumque opinione desperatum, atque perditum, quod eius prouidentia commiserit, non ex animi sui sententia confectum esse. aded diuina benignitas semper eius orationi patuit.

Ex hoc eodem quotidiano cū Deo vsu, & illa manasse videtur animi excellentia, ac magnitudo, quæcumq; mundus possidet despicientis, ac nihili pendentis; qua dote, nihil aiebat esse præclarus. ergo in Principum palatijs, dum supellectilem argenteam, & auream, vestem stragulam, ministrorum obsequia, aliaque de eodem genere aspiceret, quod hæc omnia perquam vilia haberet, atque indigna, quæ tanti hominum iudicio estimentur, risum interea vix tenebat. Quocirca crebris sermonibus, quos cum matre habuit confidentius, negauit se satis mirari posse, neque augurari, quid causæ mortales possint dicere, quin Religiosi omnes fiant. siquidem luce meridiana illustriora esse emolumenta, quæ non illi tantum futuræ, sed huic etiam instanti vitæ mortalium afferat Religio, ~~cum~~ eorum, quæ in hoc sæculo prima ducuntur

cuntur, brevis sit fructus, & eorum studiosi malis viui mortuique maectentur. Mater, cum hæc differentem audiret etsi facile videbat, quid consilij cum animo suo traheret, non tamen idcirco, ea de re, verbum cum ipso vllum, tum quidem, commutauit. Tametsi verò omni ferè hominum congressu abstinebat, cum tamen in eum se dabat, Ecclesiasticis ferè, & religiosis viris, qui Castilione degunt, utebatur familiariter. Sed quoniam non pauci honestissimi homines, in eo oppido nati, in varijs sanctioribus familijs versantur, per alias quidem regiones dispersi, sed qui nonnunquam patriam reuisant. hos simul atque ALOYSIUS aduenisse cognorat, ad eos de diuinis rebus, cum ijs colloquendi causa adibat, calculos piaculares, cereas Agni Dei imagines, alias res similes ad pietatem comparatas ab ijs cupidè, & magno pietatis sensu accipiebat. Præcipuam verò voluptatem hauriebat ex aduentu quorundam Reuerendorum Monachorum, è Congregatione Cassinensi D. Benedicti, qui, cum in eius vitam quæstio Mutinæ haberetur, præclarum ei sanctimonix, & pietatis testimonium dederunt. Neque minus propenso erat

animo

animo in Reuerendos nonnullos Patres, & Familia D. Dominici, qui per ætatem, animi causa Castilionem veniebant, cum quibus item familiariter, de rebus animo salutaribus sermocinabatur. In his erat R. P. F. Claudius Finus Mutinensis, Theologiæ Doctor, & Lector, atque magni in Gallia Cisalpina nominis concionator. Is cū alias, tum paulò antequam mortem obiret, apud Tribunal Episcopi Mutinensis, ea de re interrogatus, his verbis, quæ propter hominis auctoritatem referre visum est, iuratus respondit.

Illustrissimum Dominum ALOYSIVM Gonzagam, ad quem tituli ac fortunarum Marchionis Castilionensis hereditas pertinebat, non de facie modo, sed ex iterato etiam cum ipso sermone tunc cognoui. cū vna cum meis sodalibus Castilionem, inq̄, alia in eius familia ditione posita loca secessissem. Libenter enim mater eius operam dabat, vt tum cum alijs, tum præcipuè mecum conferret. Equidem ab illo, propter singularis exempli sanctimoniam, quæ in eius moribus, sermone, gestu, sententijs exsplendescbat, attonitus, atq̄, nō sine quadam iucunditate mentis, amore virtutis ardentior discedebam. Omnis ferè familiaris eius oratio ad eximiū quoddam submissè se gerendi studium, Laudemq̄, eorum spectabat, qui se ab ijs, quæ cæcis mortalibus amola, atq̄, magnifica videntur, abiungunt. Quon-
dam

dam etiam mihi, Non est, inquit, quod natales nos insolenter efferant. quoniam nihil inter Principum, & mendicorum cineres interest, nisi quod illi grauius forteant. Nihil illa etate puerile designabat. insignitè modestus: fugitans subinde congressus, atq; interim tacitus, cogitabundus, grauis, pius. In ore crebrò habebat has voces. Quam velint tanto dei amore flagrare, quanto tanta maiestas digna est? cor mihi mœrore conficitur, cum tam ingratos in eum Christianos esse video. Ad modestiam item, honestiq; amorens pertinet ille eius pudor vsq; eo simplex, & candidus, vt si cui vel inter facetias, & iocos verbum aliquod excidisset vel tantillum à modestia abhorrens decenti rubore, & modestissima significatione doloris, miseri tum sibi esse errantis ostēderet. Interea, dum de perfectioris vitæ præceptis loquentes, aut de quopiam narrantes audiebat, qui in religiosum cœtum trāsisset, exultare gaudio, vultum ad maiorem serenitatem componere atq; alium oris habitum induere videbatur. Interdum etiam cum gemitu exclamabat. Deus bone? quantum est in solidis cali gaudijs voluptatis, quandoquidem institutus de illis inter nos hic in terra sermo tātoperè nos oblectat? Nonnunquā, vnà cum illo, in adem sacram sum ingressus. ibi ille, tametsi puer, magno nativæ, & religionis professione spectatos viros editis insignibus, Deum demississimè, & subiectissimè colentis animi, exemplis longè superabat. quandoq; lamentanti similis.

Dictum Aloysij

milis.

milis, quandoq; defixis in alicuius Divorum imāginem oculis, neq; vocantes, neq; alloquentes audiebat, neq; nisi aliqua mora interposita; respondere, vt mentem à sensibus peregrinatam esse constaret. Non semel mihi affirmavit, singulari se in Beatissimam Virginem pietate ferri, & cor sibi, eius duntaxat audito nomine, incredibili voluptate diffuere. Equidem illum arctiori religione obligatum non novi, à gravissimis tamen hominibus Mediolani, Brixia, Cremona, Ferraria, Genue, Mantua alibi-que accepti, eum Societati IESU adiunctum, in ea cum illustri apud omnes sanctitatis gloria vixisse. per eandem item sanctitatem esse emortuum multi viri religiosi, magna auctoritatis asseuerarunt. neq; pauci censuerunt tutius fieri, cum nos ipsos eius animam, quam cum eius animam Deo commendamus. Præterea fama miraculorum, prodigiorum, beneficiorum, que eius gratia accidunt diuinitus, itemq; celestis honoris, in quo eius sancta reliquia habentur, longè lateq; est peruagata. Hæc Reuerendus ille Pater Dominicanus.

CAPVT SEPTIMUM.

PROFICISCITVR CVM MAR-
chione in Hispaniam, & quomodo
vitam illic in regia
traduxerit.

Age

A Gebatur annus Christi M.D.LXX-
 XI. cuius autumno Maria Austria
 IMPPPP. Caroli V. Filia, Ferdinandi
 I. nurus, Maximiliani II. coniunx, Rudol-
 phi II. qui etiamnum imperat, mater, ac
 Philippi II. Regis Catholici soror, è Bo-
 hemia in Hispaniam commigravit. Eam
 honoris causa, ab eodem rege, aliquot Ita-
 li Principes, illi regno deuincti, atque in-
 ter hos Ferdinandus Marchio B. **ALOY-**
SII Pater, ex Italia in Hispaniam trajien-
 tem prosequi sunt iussi. Ei cum coniunx
 eius Martha, ipsius Augustæ rogatu, co-
 mes accederet, tres etiam liberos itineris
 socios adsciscunt: filiam vnam cui Isabel-
 læ nomen, quæ cum postea in Hispania
 remansisset, ibi inter Principes gynæ-
 cei Isabellæ Claræ Eugeniæ Infantis His-
 paniarum feminas viuendi finem imple-
 uit. **ALOYSIVM** maximum suæ stir-
 pis dimidiati iam anni supra tertium de-
 cimum, & Rudolphum ætate aliquan-
 to minorem. Hoc itinere quod ex I-
 talia in Hispaniam confecit **ALOYSIVS**,
 nunquam, vti iam solenne illi erat, quo-
 tidie diuina meditari, & ardorem il-
 lum in pietate adhibere intermisit. ita-
 que animum nunquam non his tali-
 bus curis districtum habebat. Percre-
 buerat in triremi, periculum esse,
 ne in

ne in

ne Turcarum potestatem venirent; hic ille
 repentina cupiditate exardescens: *Vtinam,*
 inquit, *ita casus ferret, vt Martyres fieremus?*
 Adhæc eius mater mihi commemorauit,
 eum inter marinos illos scopulos lapillum
 offendisse notis quibusdã distinctum, quæ
 sacratissimas Christi Saluatoris nostri pla-
 gas referrêt. ille verò; cuius tota mens sem-
 per erat in pietate, ratus eum sibi diuinitus
 obiectum esse, quò intelligeret similes sibi
 ac Christo pœnas patiẽdas esse, ad matrem
 conuersus: *aspice Domina,* inquit, *quod mihi*
Deus obtulit? & tamen pater adhuc me vetabit
religiosum fieri? eum deinde lapidem, quip-
 pe Christi patientiæ monumentum, diu in
 honore habuit. Postquam in regiam deue-
 nerunt, Marchio vetus suum cubicularij
 munus sustinuit, ALOYSIUS, & Rodol-
 phus allecti in Meninos, hoc est, ephēbos
 honorarios, Iacobo Principi, Regis Catho-
 lici Philippi II. filio, Philippi III. qui ho-
 die regnat, fratri natu maiori ministrarũt.
 Amplius duos annos B. ALOYSIUS in
 Hispania commoratus est, quo tempore
 gnauiter in primis in studia literarum in-
 cubuit. Logicam ei tradidit sacerdos quidã
 ante alios eruditus. Sphæræ autem descri-
 ptionem Dimas regius Mathematicus: ad-
 hæc quo idie à prandio, magistro Philoso-
 phiam, & Theologiam naturalem tradenti
 dabat

dabat operam, in qua tantum profecit, ut, cum forte eo tempore Compluto iter haberet, quo studiosus quidam est Theologia theses proposuerat ad disputandum, praesidebatque P. Gabriel Valquez, (quem deinde Romae Theologiam explicantem audiuit) ipsorum inuitatu, adolescens quatuordecim duntaxat annos natus, conquisitis argumentis, singulari cum Laude, & applausu praesentium, probare conaretur, mysterium Sanctissimae Trinitatis naturali vi mentis posse cognosci. His aulae, literarumque occupationibus astricto facile animadvertibat ALOYSIVS parum otij ad pietati seruiendum posse superesse, praesertim quod a primo ne orationes quidem quibus consueffet, neque Confessionis & Eucharistiae mysteria crebris obeundi facultas erat. Iamque desiderium illud incitatum fortunae commoda quamprimu abijciendi, & illae diuinitus animo iniectae faces, quibus antea arserat, sensim languescere videbantur. Quocirca Dei impulsu, hominum rumoribus, iudicijsq; contemptis, in ipsa regia per quantam maximam posset religionem, & innocentiam agitare decreuit. Ea gratia suis confessionibus excipiendis sibi delegit P. Ferdinandum Paternum Siculum est Societate IHSV, qui ea tempestate Mantuae Carpetanorum habitabat.

G

tabat.

tabat. neque postilla intermisit animum
identidem penitentia, Eucharistiaque ex-
piare. Quam porrò in ea regia abundan-
ti omnibus, quæ hominum animos solent
distendere, sit purè integreque versatus,
testimonio sunt eius, quem dixi, patris
litteræ anno M. D. XCIV. datæ, in qua-
rum exordio sic habet. *Expediam breuiter
quod ex me queris R. P. In ALOYSIO fra-
tre nostro, quem ab ipsa pueritia in Hispania
cognoui, semper tam insignem animi candore-
rem, & innocentiam comperi, vt, eo toto
tempore, quod aliquot annorum fuit, non mo-
do nullius eum peccati mortiferi, quod & ab-
horrebat, vt qui maximè neque vnquam in
vita contraxerat: verum etiam saepenumero
ne tantilla quidem noxia reum inuenerim, cuius
absolutione indigeret. Neque verò hæc tardita-
tinaturæ, aut hebeti ad intelligendum ingenio
attribui possunt. quippe qui iam tum id æta-
tis, & grauitatè morum, & perspicacitate
mentis, atq; prudentia longè erat seni, quàm
adolescenti similior. Otij, ac desidia maximum
illum odium ceperat. itaque semper honestis ex-
ercitijs, sed plurimum legendis sacris Biblijs,
in quibus eius animus acquiescebat mirificè,
distinebatur. In verbis item tantam eius mode-
stiam notauit, vt ne leuissimo quidem dicto
quenquam aliquando perstringeret.*

Ex hisce Patris verbis, qui ei à sacris con-
fessio-

fectionibus fuit, & alijs quæ deinceps collo-
rabo, satis liquidò cognosci potest, eum in-
ter medias occupationes aulicas, cœlesti
quodam, & angelico more vixisse. est enim
eximia quædam laus, cùm quis in aula di-
uersatus, ne eorum quidem delictorum
compertus fuisse prædicatur, quibus et si
venia prompta est, absolutionis tamen in-
digent. In publico tam erat compositus, ac
modestus, vt oculos nunquã humo attolle-
ret. Itaq; cùm ita sermo ferret, narrauit iã
Religiosus se neq; Mantuæ Carpetanorũ,
vbi aliquot annos degerat, neque Castilio-
ne, vbi natus & educatus erat, viam absque
duce posse reperire; quo duce semper vt
solitus est, tùm ne quæ auocandi à cogita-
tione animi occasio daretur, tùm, quò
suis meditationibus, vt ipse dicebat, va-
care posset. De hac eadem eius modestia,
atque oculorum continentia rem fanè no-
uam, & inauditam narratum eo, quæ
ex testimonio P. Præpositi Prouincia-
lis Neapolitani Societatis IES V, quo per-
familiari vsus est, monumentis publicis
est consignata. Res sic habet. ALOYSIVS,
vt dictum est, in comitatu Imperatricis
iter in Hispaniam ex Italia fecit, deinde
dum versatur in regia, prope quotidie
cum Iacobo Principe, eandem Imperatri-
cem salutatum adiit, ac denique sexcentis

G 2

oppor-

opportunitatibus eam videndi, & accurate contemplandi usus est. fuit nihilominus tam singularis eius modestia, ut illi Patri, quem memoravi, sit confessus, se ne semel quidem eius faciem vidisse, aut ad eam aspexisse. At quis nescit, quanto plerique omnes, eiusmodi in dignitate positos homines, cum tempus oblatum fuerit, videndi, atque attentius considerandi studio teneantur, & quanti ad illos spectandos, in ea loca, quæ præteritur, sunt, concursus multitudinis fiant. Cœpit iam tunc vestes detritas & obsoletas, ac tibialia appositis supra genua panniculis refarta, quorum vel postremos homines pudere solet, in delicijs habere. Nimirum ille huius corrupti mundi contemptor, quorsum homines illi obnoxij sua facta acciperent, nihil morabatur. Nam vestimenta quoque nova patris iussu confecta, quamdiu licebat, induere cessabat, atque ubi semel, aut iterum illis ornatus inceserat, ad pannos suos commodè redibat. Torques aureos, aliaque ornamenta, quæ illius regis mos amat, respuebat, cum diceret, hunc apparatus, eorum esse qui non Deum, ut sibi certum esset, sed corporis, fortunæque gaudia sequerentur. Huius gratia multum illi principio, cum irato patre filij modestiam

stiam

stiam suam, suæque familiæ dedecus interpretante conflictandum fuit. ad extremum constantiæ filij manus dedit, quodque antea, certis de causis, probare non poterat, admirari cœpit. Attamen etsi ALOYSIUS sibi seorsim paupertatem tantopere caram haberet, facile tamen famulos, ac stipatores suos, pro suo quemq; muneris, & dignitatis gradu ornatos esse patiebatur. Tantæ erat eius cum proceribus aulæ conuictus grauitatis, religionisque plenus, vt eo superueniente, aut eminus conspectu hilariore sermones abrumperent, seque ad modestiam compoerent. & quoniam liquebat, nullo eum vnquam dicto vel facto non omnes honestatis numeros obiuisse, neque vllum siue seriò seu iocò indecorum dictum ad aures posse admittere, in communi primorum aulæ prouerbio versabatur: Marchionem Castilionensem minorem non videri carne constare. Nullam occasionem aliorum commodis seruiendi elabi sinebat. Iacobum Principem etiam tum paruulum è fenestra prospectantem, ventus vehementiori flatu incessebat: cui ille pueriliter indignabundus. *Heus vente, inquit, impero tibi, vt molestiam mihi exhibere desinas.* Tum ALOYSIUS, qui proximus a stabat, opportunitate vsus: *Potes, inquit,*

Domine, homines tui dicti obediētes nancif-
 tisci, in elementa autem solius Dei imperium
 est, cui & te parere oportet. Rex, vti de
 omnibus filij rebus solebat, ita de hoc
 quoque mandato quod vnto dederat, at-
 que de ALOYSI apophthegmate cer-
 tior factus, in loco, & prudenter dictum
 esse iudicauit.

Dum in Hispania versatur, incidit fortè in
 librum, què de ratione piè meditandi, mè-
 temq; à cæteris curis reuocaram. in id vnū
 configendi Ludouicus Granatensis edidit.
 eius lectione impulsus concepit, quotidie
 minimum vnā horam intenta, ac nusquā
 dispersa mente res sacras meditari. Igi-
 tur cū in genua asitisset, nulli vnquam
 adminiculo innixus meditationem ordie-
 batur, ac semihora, aut tribus, verbi
 gratia, partibus elapsis, vbi vel tantillum
 in mentem venerat, quod eam ab in-
 stituto auerteret, superius omne tempus
 properdito ducens, alia denuò hora me-
 ditandi initium faciebat, idque deinceps
 tamdiu iterabat, donec vnā aliquam ho-
 ram omni mentis aberratione caruisset.
 Itaque aliquamdiu solenne illi fuit quinas,
 & interdum amplius horas ritè meditando
 transigere. Verū ne his talibus occupato
 quisquam suorum, vel alienorum interue-
 paret, & obturbaret, in obscuras se latebras,
 inter

int̄r destinatas Vulcano lignorum strues,
abdebat. Ibi dum Deo contemplando pro-
pitandoq; pietati suę indulget, nunquam à
domesticis tametsi multum seduloq; ve-
stigantibus reperiri potuit. De quo tum
maximè à parentibus obiurgatus est, cū
eum amici aliqui homines illustres saluta-
tum veniebant. Sed ille nimirum qui illas
mortalium congressiones, beneficijs qui-
bus interea de cęlo afficiebatur, lōgè post-
ferebat, sp̄retis hominum rationibus, ni-
hil veritus parum officiosi vrbaniq; ad-
uersum homines notam, dummodo ne mi-
nus in Deum pij culpam sustineret, nun-
quam, vt hominibus gratum faceret, illa
religionis exercitia vel omisit vel interrup-
pit. Id postquam eius amicis gnarum fuit,
abstinuerunt scilicet talibus officijs, va-
cuumque inanibus negotijs, ac securum ab
omni interpellationis metu reliquerunt.

CAPVT OCTAVVM.

*SOCIETATEM IESV INIRE
statuit, idque consilium paren-
tibus exponit.*

Alterum iam annū, & sesqui B. Aloy-
sius in Hispania egerat, cū diuini spi-
ritus instinctu, quò magis magisq; indies

G 4

age-

agebatur, illud iam esse censuit, cum pro eo atque in Italia deliberatum haberet, alicui se Religioni tradere fas esset. Ut autem cum animo suo posset statuere, quam tandem deligeret ex omnibus, maiore quam unquam aliàs contentione se dedit ad precandum Deum, ut cœlesti sua luce, quid in tanti momenti negotio factu opus esset, ostenderet. Multa per eos dies secum versavit animo, quorum partim à matre eius accepi, cui ipse exposuerat, partim nobis ipsemet, iam inita Religione, explanavit, cæterum in omnibus maiorem Dei gloriam secutus est, præterea nihil. A primo igitur, ut erat in secura illa vivendi ratione, afflictationeque corporis admodum deditus, inclinare animus visus est, ut se ad patres Discalceatos, qui in Hispania asperitate victus, habitusque duritie Cappucinatorum Italiæ nomini, & auctoritati responderent, applicaret. & profectò aspectus ipse vilis, asperique cultus, siue secessu in sola nemorum & Sylvarum loca, siue in urbibus, egregijs sanctæ vitæ exemplis ornatus, ut, ferè assolet animis rei bene gerendæ cupidis non leue præsidium, inuitamentumque affert. Verum ab hoc primo consilio post ea discessit, siue quòd cum se infirma, penisque crebro iam sponte datis perturbata, ac debilitata valetudine esse sentiret, vereretur ne, si ferendo minus esset,

esset, sui è Religiosorum numero eximen-
di, amicis causam daret: siue quod sibi ieiu-
nijs, verberationibus, alijsque corporis in-
commodis in ipsis aulis assueto proclive
fore iudicabat, in qualibet pia familia, sine
damno his ipsis insistere, aut etiam noua
adiungere: præcipuè negante matre, quam
de hac re consuluerat, fieri per infirmam
eius valetudinem posse, vt vel in sæculo in-
ter easdem, quibus adhuc se macerasset, pæ-
narum acerbitates, vel in austeriore aliqua
religione diu vitam tueretur. Deinde verò
reputare cū animo suo cœpit facturum nè o-
peræpretiū esset, si familiam ingrederetur,
in qua vetus disciplina iaceret, eamq; pri-
mum in eo monasterio, quo esset receptus,
ac pedetentim in vniuerso Ordine instau-
raret. id nimirum è repub. Ecclesiæ fore vi-
debatur. At contrà, non ausus tantum sua
virtute confidere, vereri cœpit, ne si consi-
lium minus procederet, sibi ipsi fraudi es-
set, ac dum alijs opitulari conatur, necessa-
sarijs se ipse præsidijs exueret. Satius igitur
illi visum est etiamnum stantem, & veteri-
bus institutis, disciplinaque subnixam reli-
gionem eligere. Eiusmodi cū multæ in
Ecclesia floreat, earum rationem minimè
habuit, quæ, citra vllum contemplandi stu-
dium, totæ sunt in agendo, aliorumque so-
lis corporibus benignè faciendo, quas sui

stomachi negabat esse. Secundum has, illæ
 succurrebant animo, quæ penitus ab homi-
 num societate disiunctæ in syluis, vel oppi-
 dis sui duntaxat sollicitè (cuiusmodi sūt ple-
 ræque Monachorum familiæ) sacris hym-
 nis Deo concinēdis, rebusq; cælestibus vel
 legendis, vel contēplandis perfecto Dei a-
 mori silentiò student. Atq; ab horum vita
 non modò erat alienus, sed in ea etiam nõ-
 nulla voluntatis inclinatione propendebat.
 Quid enim? Qui in aulis Principum, inter
 hominum strepitus, animum suum ab ijs
 seuocare, & in quiete collocare potuit, non
 eam facilius in religiosorum hominum do-
 micilijs, procul à seculo, hominumq; com-
 mercio positus reperiret? Ille verò, qui non
 id modo spectabat, quod ad sui animi qui-
 etem Deiq; gloriã faceret, sed id perpetuò
 requirebat, num quid ad maiorem Dei
 gloriam valeret, sentiebat in solitudine,
 creditum aliquod sibi à Deo talentum,
 quod animarum saluti posset impendere,
 quasi defossum nulli vsui fore. Ad hæc, vt
 nonnulli asseuerant, & nos deinde explica-
 bimus, legerat in summa Theologiæ D.
 Thomæ Aquinatis Angelici Doctoris, pri-
 mum inter Religiones dignitatis gradum
 eas obtinere, quæ ad docendum, concionā-
 dum, saluti animorum consulendum, labo-
 res suos, studiaque conferunt. Quippe quo-
 niam

niam illæ non contentæ commentatione rerum salutarium, quæ commétando repererint, ad alios deriuant. Deinde, quod maximè accedunt ad similitudinem eius vitæ, quam filius Dei, norma, ac regula omnis perfectæ virtutis, in terris coluit. Neque enim ille semper in desertis locis Deo adorando, & contemplando vacabat, neque semper erudiebat suos, aut verba faciebat ad populum, sed inuicè modò montes, & sola loca petebat orandi Dei causa, modò inde ad consuetudinem hominum descendens, rudes optimis ad æternam salutem præceptis imbuebat. Quapropter **ALOYSIVS** se ab otio, delitijsque cælestibus, quibus in illo silentio, ac solitudine monasticæ religionis frui potuisset, velut à lacte spontè depulsum, in aliquam Sodalitatem se conferre decreuit, quæ mixtis, ac temperatis ex actione & contemplatione officijs intenta, ad studia literarum incumbat, & laborem cæteros mortales ad salutem, perfectionemque virtutis adducendi cum sui ipsius cura consociet. Sed cum multi sint in Ecclesia cœtus hoc consilio coacti, qui in eo sanctè, suo quilibet proprio more, & instituto, versantur, cœpit singulorum rationes, præsidia, exercitationes, quibus ad eum

ad eum

ad eum exitum, qui ipsis prepositus est, peruenire conantur, inter se contendere. Postquam igitur de re tota diu multumque deliberarat, frequentesque ad Deum preces tulerat, placuit illi denique hanc minimam Societatem omnium nuperrimè exortam, deligere, quam & decretam sibi diuinitus, & consilijs suis maximè opportunam esse censebat. Causas autem, quæ se in eam mentem impulissent, vt hanc Societatem cæteris Familijs anteferet, quatuor adducebat, easque magna sibi solatia dare prædicabat. Prima erat, quòd eius instituta, quasi integra adhuc ætate, neque vllis vnquam nouis moribus in peius mutata, salua, & intemerala hæcenus vigeant. Altera, quòd in ea speciatim votum voueatur, quo potestas omnis Ecclesiasticas dignitates ambiendi, aut oblatas, præterquam interposita Pontificis Maxim. auctoritate, admittendi eripitur. Metuebat scilicet, ne si alicui piæ familiæ se adiungeret, quæ illas minus recusaret, inde aliquando amicorum voluntate extractus, ingratis ad aliquem dignitatis in Ecclesia gradum eueheretur; quod, dum in Societate maneret, intelligebat non item illis sub manus posse succedere. Tertia, quia videbat multas suppetere Societati vias, ac rationes iuuentutem metu Dei, & castimonix præceptis imbuendi, tum apertis bonarum literarum

*4^a causa cur Aloy. Gonz.
Societ. Iesu. intravit*

teratum gymnasijs, tum pijs sodalitatibus constitutis. Qui enim in teneris illis plantulis colendis, omnique tum vitiorum gelu, tum prauarum cupiditatum æstu ab ijs, piarum hortationum, sanctorumque mysteriorum præsijs, defendendo elaboret, eum & præclarè de Dei numine, ac maiestate mereri, & gratum ei, iucundumque imprimis facere putabat. ⁴Quarta, propterea quod Societas peculiari studio hæreticos ad Ecclesiæ Catholicæ gremium reuocare, & Gentiles Indos, Iaponios, Americanos ad Christum traducere contendat. Quare spe ducebatur sibi etiam aliquando eam fortunam obuenturam, vt ad salutem hominum procurandam in eas oras mitteretur. Hac electione absoluta dedit operam beatus adolescens, vt quàm fieri posset certissimus de Dei voluntate. Instituit ergo hac gratia die quopiam beatissimæ Virgini sacro, ad diuinam Eucharistiam accedere, vt eius commendatione, quid Deus fieri vellet edoceretur. Commodum appropinquabat dies, ob eius in cælos assumptæ memoriam festus anno M. D. LXXIII. çtatis ipsius XV. & dimidiato. postquam is dies aduenit, prima luce multum antè & diu precatus, atque inusitata diligentia præparatus, cælesti cibo refectus est. Secundum hæc, cum maximè gratijs Deo agendis, obsecran-

secran-

Itecrandoque per matris Virginis insisteret,
 ut se quid ipsi placitum esset erudiret, ecce
 tibi vox clara & manifesta allabitur, quæ
 ipsum religiosum in Societate Iesu fieri, &
 (quod ipse postea matri alijsque in Religi-
 one narravit) id quamprimum suarum cõ-
 fessionum p̄t̄lidi aperire iuberet. Certior
 de diuina voluntate factus domum redit,
 plenus lætitiæ, ac desiderij quamprimum
 illi morem gerendi, atq; eodem illo die pa-
 trem suum à confessionibus conuenit, rem
 ut gesta est, exponit, magnopere rogat,
 cum ijs, qui Societati p̄sunt, agat, ut sibi
 quantocyus aditũ ad Societatem pateface-
 re velint. Pater, postquam huius consilij i-
 nitia, progressusque diligenter excussit, ad
 extremum respondit: salutare quidem hoc
 consilium, & diuinitus datum videri, sed,
 nisi Marchio pater annuisset, rē p̄stari
 non posse, neque enim illo repugnante pa-
 tres Societatis filium recepturos. ipsius has
 esse partes, quid in animo haberet, patri ex-
 ponere, & quæ precibus, quæ argumentis
 contendere, ut eius exequendi potestatem
 faciat. At ipse, cum flagrans sui Deo conse-
 crandi amor omnes moras abrumperet, il-
 lo ipso die matri se indicat. Illi hoc filij cõ-
 filium tantæ voluptati fuit, ut de eo gratiã
 haberet Deo, ei que læta libens ad exemplũ
 Annæ illum donaret, dedicaret. Ad hæc
 prima

prima Marchionem re certiolem fecit, atque exardescens, audito hoc inexpectato nuncio, eius indignationem leniuit. neque postea vnquam intermisit in hoc ei negotio fauere, adiutrixque esse. Quapropter Marchioni, quem latebat quam accenso studio coniunx filium aliquem Deo religiosè seruientem optaret, suspicio cœpit esse, illam priuato in Rudolphum amore ferri, atque vt hic in paterni principatus hæreditatem veniret, illum Religione alligari velle. Neque ita multò post ipse ALOYSIUS quàm submissè, ac reuerenter patrem adit, eique confidenti animo, & apposita oratione denunciât, consilium sibi esse reliquum vitæ in Religione consumere. Ad hæc Marchio ira inflammatus, multis duris, asperisque dictis increpitum facessere iubet, insuper minatus se denudatum, accipi verberibus mandaturum. Cui modestè ALOYSIUS: *Vtinam, inquit, eo me Deus beneficio dignetur, vt istuc eius amore perferam.* hoc dicto abscessit. Marchio graui dolore faucius, conuersa in patrem, qui confidenti dabat operam, quamuis absentem iracundia, ea dixit ac fecit, quæ perturbata mens, ac præceptis animi affectio suadebant, neque aliquot deinceps dies vllam quietis partem cepit. tam luculentam rebus suis plagam
inijci

inijci, tamque insigne damnum dari, hoc filij proposito, sentiebat. Aliquot post diebus accersito domum patre, quo ad expianda peccata filius utebatur, vehementer cum eo exoptulavit, questusque est, quod filium suae stirpis primum, in quo spes omnes suae domus inclinatae recumberent, in hac mentem impulisset. Pater respondit, paucis ante diebus ALOYSIVM, se huius sui consilij participavisse, ipsumque id testari posse. caeterum facile ex vita, quam instituisset, suspicatum se esse, fore ut tale aliquando consilium caperet. Tum mitior iam Marchio ad ALOYSIVM, qui astantabat, conversus ostendit minus erraturum fuisse, si aliam quampiam religionem sibi delegisset. Cui ita sapienter ALOYSIVS respondit, nullum ut Marchioni contradicendi locum relinqueret. Id ex epistola Patris a confessionibus, quam supra laudavi, cognosci licet, in qua sic de ALOYSIO verba facit. *Circa consilium ineunda religionis datum illi diuinitus, duo digna consideratione euenerunt. Nunquam equidem illi de eo mentionem feci, semper tamen id quod deinde consecutum est, ex ipsius moribus praesagebam animo. Postea vero, die Matri Dei in caelos assumpta sacro, cum, ut crebro solebat, Penitentiae & Eucharistiae mysterijs dedisset opera, a meridie mihi nunciatum venit, se cum inter illas diuinas epulas Deum, allegata ad eum Beatissimam*

tissima Virgine, esset obtestatus, ut quodnam sibi
 ab se genus degendæ etatis constitui veller, osten-
 deret, claram ac manifestam vocem audisse, qua
 iuberetur in Societate Iesu Religiosa instituta
 complecti. Deinde Marchio pater eius, cum vehe-
 menter hac filij voluntate angeretur, & tamen
 in eam constantem cerneret, illum me presen-
 te, sic allocutus est. Mallem equidem, fili mi,
 aliam tibi potius quàm hanc Religionem
 delegisses. Non enim tibi defuisset alicuius
 dignitatis obtinendæ locus, qua nostræ fa-
 miliæ splendorem adiuuisses; qua in Socie-
 tate, quæ honores omnes repudiat, perpe-
 tuò tibi carendum est. Atqui, respondit a-
 dolescens, vna è causis, ob quas Societatem alijs
 religiosis familijs antetuli, hac ipsa fuit, quod
 optarem omnem ambitioni aditum interclude-
 re. Quòd si dignitate vlla delectarer, fruere-
 r sanè Marchionis titulo, quem mihi Deus, quippe
 primogenito, largitus est, neque incertum cum
 certo commutarem. Hæc sunt epistolæ ver-
 ba. Patre à confessionibus digresso Mar-
 chioni de hac filij facto assiduò cogitan-
 ti in mentem venit suspicari, ALOYSI-
 VM dedita opera hanc excogitasse ratio-
 nem ipsius à lusu deterrendi, cui, supra-
 quam credibile est, erat deditus; nam &
 paucis ante diebus aliquot millium scuta-
 torum ludendo iacturam fecerat. & illo i-
 pso vespere, quo suum illi animum

H

Ludo

Ludouicus detexit, alijs sex scutatorū mil-
libus luserat. Quæ sanè ludendi libido
tanto stomacho Ludouico erat, vt saepe
patre maximè lusionibus astricto, in cubi-
culam, ipsius deplorandi, sese reciperet.
cubicularijs item suis, aiebat, se non tam
damno, quod Pater faceret, quàm iniu-
ria qua Dei numen afficeretur, com-
moueri. Itaque non videbatur de nihilo
patris suspicio. Neque verò illa solum
Marchionem, sed omnes etiam ferè,
qui versabantur in regia mouerat, qui
comperto quid Marchioni negotij esset
cum filio, ALOYSIÏ prudentiam in
cælum ferebant, qui maioris detrimen-
ti metu patrem à ludo reuocare tenta-
set. Sed cùm ille firmatus animi, & propo-
siti sui tenax, quotidie contendere insiste-
ret, vt sibi copia fieret, quod instinctu di-
uino iuberetur exequendi, profitereturq;
id vnum se spectare, vt Deo Optimo Ma-
ximo seruiret, Marchioni tum maximè
in memoriam eius vitæ, quam ab ineun-
te ætate, Angelicum in modum, in perpetuo
rerum piarum studio egisset, redeun-
ti, persuasum tandem est, seriò filium lo-
qui, diuinoque afflatu hanc ei mentem in-
iectam esse. Fidem Illustrissimi ac Reue-
rendissimi Patris, Fratris Francisci Gon-
zagæ Ministri Generalis Patrum Fran-
ciscæ

Escanorum Obseruantium, qui Marchionem
consanguinitate, & necessitudine maximè
attingebat, auctoritas, qui cum per idem
tempus inspiciendis sui Ordinis in Hispa-
nia prouincijs distineretur, atq; Marchio-
nis iussu vnã & alteram horam in ALOY-
SIUM accuratè inquisisset, vsq; eò in eius
respondis acquieuit, vt Patri renunciaret,
dubitari nefas esse, quin hæc ei mens data
esset diuinitus. Ac tametsi planè intellige-
ret Marchio, quonam filiũ Deus vocaret,
non tamen animum iuducere poterat, vt e-
ius potestatem illi faceret, sed eum, dum li-
cebat, verborum blanditijs detinebat. Hoc
animaduerso Aloysius morarũ impatiens,
postquã Iacobo principe febris sublato, cui
cũ vniuersa regia cohorte, iusta funebria
in Escuriali persoluerat, necessitate ser-
uiendi aulæ perfunctus erat, astu quodam
explorare decreuit, an sua sibi consilia
procederent. Ergo cùm aliquando ad Pa-
tres Societatis Iesu venisset, fratrem
suum minorem Rudolphum, ceterosque
familiares, qui vnã aderant domum redi-
re iubet, sibi enim ibi morari neque am-
plius pedem domum referre constitutum
esse. Illi cùm eum obstinato animo, ne-
que simulatè agere viderent, domum
discedunt, atque ad Marchionem poda-
gratum fortè conflictantem de re tota

H 2

refe-

referunt. Is Sallustium Petrocenum Doctorum, domo Castilionensem, Auditorem suum, ad eum allegat, ac domum reuertitur iubet. Respondit ALOYSIVS, quod cras futurum esset, id hodie confici posse. iucundum sibi esse in eo loco commorari, orare patrem ne eam sibi voluptatem inuideat. Hoc accepto responso censuit Marchio, non esse à sua dignitate rem sic transigendum alioqui sermonem vniuersæ regni familiæ. misso igitur eodem homine, inquit ut redeat: paruit ille, ac redijt. Alio die in sermone cum Patre Generali Gonzaga, quem ante nominavi, per cognationem, amicitiamque communem eum orauit Marchio, ut quando satis intelligeret, quantum talis filij iactura, qui tanta sapientia ac religione suum populū moderari possent suæ ditionis rationibus aduersetur, eum à consilio amplectendæ religionis dehortari, ac persuadere vellet, in seculo etiam suo gradu insistentem Dei honori seruire posse. Cui ita respondit Generalis, ut ignosci sibi postularet, si minus eius voluntati morem gereret, neque enim id velle cum institutis eius vitæ, quam profiteretur, neque officio hominis Christiani congruere. Urget Marchio: at saltem, id cum eo agat, ne in Hispania Religionem indueret, sed secum, quod propediem futurum esset,

esset, renauigaret in Italiam . Ibi pollice-
ri, se eum voti compotem facturum.
Pater Generalis, qui memoria tenebat
se, cum in eiusdem Regis Catholici Re-
gia animum ad Sancti Francisci Fami-
liam appulisset, parentibus, multis in dis-
suadendo verbis frustra consumptis, ip-
sum eo consilio in Italiam reducere co-
nantibus, quò deinde eius proposito labe-
factando omnes machinas opportunius ad-
mouerent, parere noluisse, sed in Hispania
habitum mutasse, negavit Marchioni vel
hoc officium satis tutò præstari posse, se-
que id sibi religioni ducere. neque tamen
se facturum negavit. Secundum hæc, A-
LOYSIO tum quid Marchio postulasset,
tum quid ipse respondisset enarrauit, ad-
iunxitque religiosum sibi esse hæc ad eum
patris mandata perferre, etiamsi ille in I-
talia plenam se facultatem concessurum
esse promittat. Adolescens, qua erat facili-
tate, Generali respondit: se verò perquam
libenter, hac quidem in re, parenti gratifi-
caturum, neque id sibi molestum esse, qui
omnia, quæ euenire possint, prouiderit, si-
bi que ita in eo quod concepisset animo fir-
mus, ac stabilis videatur, uti, Deo auxiliante,
ab eo nulla vi dimoueri possit. Itaque
nihil sibi metuendum accidere posse. Pater
Generalis Marchionem de omnibus eru-

118 DE VITAB. ALOY. GONZ.

dijt , atque ita denique confecta res effi,
vt alter alterius voluntati concedere-
ret.

CAPVT NONVM.

REVERTITVR IN ITALIAM
*consilium eius variè op-
pugnatur.*

ANno M. D. LXXXIV. cū Ioannes
Andreas Auria nuper à Rege Catho-
lico, mari cum summa potestate præfectus,
cum triremibus in Italiam cogitaret, vi-
sum est Ferdinando Marchioni se, coniu-
gem, filios, eodem iisdem nauibus depor-
tare. cum inibi esset vt conscenderent, P.
Gonzaga Generalis, iam suis iustrandæ fa-
miliæ, alijsque, quæ in Hispania habebat,
negotijs perfunctus, comitem se illius nauig-
ationis præbuit. Non satis possim ex-
plicare dicendo, quam lætam sibi propi-
tiamque fortunam tulisse existimaret A-
LOYSIVS, vt tanti patris societate fruere-
tur. in quem quoties conijceret oculos, e-
gregium sibi videbatur religiosæ vitæ, se-
ueriorisque disciplinæ specimen intueri.
Ac mihi postea memorauit, se quo eius e-
xemplis proficeret, mores eius, actiones

que singulas per diligentem attendisse, talemque comperisse, qui Generalis Observantium nomen, ac munus magno virtutum numero, illustribusque ad exemplum vivendi institutis, præclare tueretur. Porro in quam veram certisque nixam rationibus opinionem de hoc viro ALOYSIVS eo itinere venerit, clarius etiam enituit, postquam ille primùm Cephaloëdis in Sicilia, ac nouissimè Mantuæ Episcopus est renunciatus. Iam enim religiosè sancteque in eo dignitatis gradu semper est versatus, ut iam inter omnes notos, eiusque consuetudine aliquando vltos constet, eum priscorum Episcoporum sanctitatis gloria præstantium vestigia insistere, ac merito suo omnibus, qui è religiosis familijs ad Ecclesiæ magistratus euehantur, proponi posse ad imitandum. Quod pluribus demonstrarem nisi tanti Antistitis, qui dum hæc scribo etiamnum vivit, modestissimum, ac perquam de seipso demissè sentientem animum offendere vererem. Talis viri consuetudo probitate, innocentiaque affluens iucundam admodum, ac breuem ALOYSIO eam nauigationem reddidit, dum vel de varijs librorum diuinorum locis, vel de purioris vitæ in-

instituti inter se differunt, Aloyfio patrem de ijs quæ in eo genere difficultatem habere videbantur, consulente. Italiam attigerunt mense Quinctili eiusdem anni, cum ALOYSIVS quartum mensem supra annum sextum decimum viuendo vicisset. Sperabat ALOYSIVS se, quamprimum Marchionis patris sui voluntate, animo suo obsecuturum, ac proinde id flagitare non destitit. At Marchio negauit, se id prius posse permittere, quàm vnà cum fratre suo Rudolpho omnes Italiæ Principes, ac Duces suis verbis salutatum iuisset. proinde itineri sese accingeret. Id eo consilio faciebat, quòd speraret illud Religionis sectandæ studium sensim posse hebescere. Dedit ergo se in viam ALOYSIVS cum fratre, numero quoque comitatu, atque omnes ex ordine Italiæ magnates officij causa conuenit. Incedebat Rudolphus, qui necdum omninò è pueris excesserat, splendido vestitu, atque ad eius dignitatem, vt videbatur, accommodato: ALOYSIVS verò pro sua modestia, simplici habitu ex atro panno, quem faiettam vulgus nominat, utebatur, omnem semper inanem elegantiam aspernatus. Nam cum ei Marchio vestes phrygianas tam exquisito apparatu faciendas locauisset, vt vndique auro cooperta

vide-

viderentur, quibus ornatus Infantem Hispaniarum, Ducis Allobrogum coniugem, honoris causa adiret, nunquam deinde, postquam pedem in Italiam intulit, adduci potuit, ut vel semel eas sibi indueret. Castilione item aliquando euenit, ut feminalibus vteretur oppidò laceris, quæ ne à suis cernerentur, ac melioribus mutarentur, pallio cõtegebat; sed fuit cum scalam ascendens, dum elapsam sibi coronam precatoriam, humo tollit, notaretur à moderatore, tam obsoletis feminalibus tectus, ut nonnulli nudam cutem ostenderent. tum ille: *Domine ALOYSI, inquit, quid tandem agis? tibi tuoque generi pobrote esse non sentis?* Nec mora. his demptis, alia induere iubet. Ipse veritus, credo, ne rem ad Marchionem perferret, contra nihil hiscere est ausus. In itinere cum esset vel precibus Deo recitandis, vel eius rebus meditandis animum assiduò occupabat, neque statuta sua ieiunia, neque vespertinas orationes vnquam intermittebat. Simul hospitium attigerat, in quodpiam se solitarium conclaue seducebat, atque aliquam, ante quam precaretur, Christi cruci affixi imaginem vestigabat; si nulla erat ad manum, carbone, aut atramento crucem sibi pingebat in charta, atque ante eam procumbens in genua, vnam vel plures horas comprecando, suæque in Deum

pietati indulgendo ducebat. Vbi ad oppi-
 dum aliquod deuenerat, in quo Domus
 esset, aut Collegium Societatis, defunctus
 Principum salutationibus, è vestigio
 Patres visibat, & collegium ingressus, an-
 te omnia rectà in ædem sacram se confe-
 rebat sacrosanctæ Eucharistiæ salutandæ,
 ac deinde, dum tempus ferret, familia-
 ribus Patrum colloctionibus fruebatur.
 Dum ad Ducem Allobrogum officij cau-
 sa adit, duo memoratu digna acciderunt.
 Alterum, cùm Augustæ Taurinorum di-
 uersaretur, in ædibus viri Illustrissimi
 Hieronymi Roborei propinqui sui, qui
 deinde in senatum purpuratorum patrū al-
 lectus est, atque in conclauis quodam es-
 set vnà cum multis nobilibus adolescen-
 tibus, senex septuagenarius, qui forte ad-
 erat, cœpit nonnullos parum pudicos ser-
 mones interiacere. Id nimirū ALOY SIO
 bilem mouit, ergo, insigni libertate, sic ho-
 minem aggreditur, *Ecquid, Domine, pudere*
oportuit hominem tam grandi natu, hisque vel
naturæ vel fortuna dotibus, quibus tute præ-
ditus es, in cœtu horum nobilium adolescen-
tum de hoc genere rerum loqui? Hoc verò est
periculum peccati iniicere, & malo exemplo
esse. ita enim D. Paulus: corrumpunt bo-
nos mores colloquia praua. Hoc dicto,
atque libello pio in manus sumpto, quò
se of-

se offensum ostenderet, ex illo grege, in aliud conclaue proripit. Ita seni illi incussus pudor, reliquis pudicitiae exemplum est praebitum. Alterum fuit, quod cum Hercules Tanus eius auunculus, de eius Augustam Taurinorum aduentu certior factus, eum salutatum venisset, magnopereque rogasset, ut suos propinquos videndi, eisque omnibus gratificandi causa, Cherium, quod nunquam adhuc venerat, una cum fratre concedere dignaretur, ipse inuitanti obsecutus, non iter petierit. Verum cum his principibus suis nepotibus cohonestandis, idem Hercules epulum apparatus, in quo, ut assolet, etiam saltandum erat, ALOYSIUS principio omni conatu agere ne interesset, deinde multorum precibus fatigatus, qui causabantur, hanc omnem celebritatem eius respectu, atque hilaritatis, ob eius aduentum significandae institutam esse, passus est se in conclaue deduci, in quod magnus virorum feminarumque nobilium numerus conuenerat, cum antea denunciauisset, affuturum se quidem, saltare autem, aut quid aliud facere nolae. idque conuenit. Vix affederat cum surgit una de nobilibus illis feminis, eumque ad saltationem inuitat. Ea re commotus,
ne ver-

ne verbo quidem dicto, quasi necessitate aliqua compulsus, ex eo loco se educit, neque amplius pedem retulit. Non ita multò post Hercules eum quæsitum frustra egressus, ad postremum, cum aliud agens per famulorum domicilium transfiret, videt ALOYSIUM abditum in angulum inter lecticam ac parietem, submissis genibus precantem. quam rem admiratus, nõ sine profectu ad virtutem, nihil interpellare ausus, missum eum fecit. Perfunctus salutationũ officijs, confusus Marchionem staturum promissis, ac sibi missionem daturum, Castilionem reuertit. Sed nimirum longè hæc eum spes fefellit. quippe ille, ne verbum quidem de eâ re ad auribus admittebat, quinimò, quando animum nullo modo inducebat, hanc bono consilio ac non iuuenili quodam impetu, quem dies ipsa fractura esset, voluntatem esse susceptam; omni ope, atque industria adolescentem à primò instituto dimouere nitebatur. Alij præterea viri luculenti, quibuscum ipsi magna necessitudo erat & gratia, improuisis eius animum nec opinatis viribus sunt adorti. Atque inprimis Guilielmus Mantuanorum Dux, qui ALOYSIUM præcipuo semper amore dilexerat, Episcopum quendam disertũ hominem, Castilionem, vbi habitabat, ad eum allegauit, qui suis
 verbis

verbis ei denunciaret; Quando solutiorem hanc, profanamque vitam saltidire videretur, at in eorum saltem classe consisteret, qui fortunæ commoda minimè aspernati, Ecclesiæ muneribus funguntur. Maiorem in hoc, quam in eo, quem Religiosi sequantur, viuendi genere, ad res præclaras pro Dei gloria, hominumque utilitate gerendas facultatem suppeditari. Non enim maiorum memoria, neque nostra defuisse viros sanctitate præstantes, in quorum numero censebat Carolum Borromeum Cardinalem illusterrimum, qui cum à sustinendis Ecclesiæ negotijs minimè refugissent, plus illi quàm multi mancipati cœnobijs homines profuerint. Ad extremum operam illi omnem suam, & fauorem ad aliquem huius generis honorem consequendum pollicebatur. Episcopus magna dicendi vi, accommodatis ad persuadendum rationibus partes suas præclarè egit. At ALOYSIUS postquam prudenter responderat ad singulas, obnixè illum orauit, vti Duci pro perpetuo eius in se amore, quo item impulsus sua nunc sibi studia tam prolixè profiteretur, magnas gratias ageret. Se quemadmodum cæteris se præfidijs ad honores, quæ ex sua gente potuerit petere, sponte nudasset, ita hoc etiam se adiuumentum, quod tam copiosè sibi à Duce offerretur,

tur,

tur illi libenter remittere. Sanè ad optandam Societatem vel ea potissimum ratione perductum esse, quod illa omne hoc honorum genus repudiet. Sibi enim certum esse, nihil dum viueret, in suo ære præter Deum, habere velle. Alterum in ALOY-SIVM impetum fecit Alfonsus eius patruus, cui in ditionem Castellæ Godefredi successurus erat, qui cum multa similia atque dux proposuisset, similia itè tulit responsa. Alius item ex eadem Gonzagarum familia magna vir auctoritatis, multis ad eius infringendum propositum allatis, eò tandem flexit ut de Societate detraheret, auctorque illi esset, ut quando seculum fugeret, præterita Societate, quæ in eius medio versetur, ad Cappucinos, Carthusianos, aut aliam familiam migraret, ab his occupationibus remotam. Crediderim equidem ea mente hæc ab illo dicta esse, ut si ALOY-SIVS de voluntate sequendi, quod delegerat animum demutasset, eius inconstantia infimulandi, totius illius consilij peruertendi locum haberet. At certe, quod magis deinde in facili fuisset, à cæteris eum Religiosis familijs, quippe quibus propter virium, & valetudinis imbecillitatem par esse non posset, eum absterre. Aut denique, quod ex cæteris familijs facilius ad aliquem dignitatis in Eccle-

Ecclesia gradum educi posset. Ad hæc ALOYSIVS breuiter respondit, se quidem minimè intelligere quam alia via, quàm Societatem ineundo longius se à mundi rebus posset disiungere. Si enim mundi nomine diuitias significare velit, in Societate, vbi nemini proprium quicquam habere fas sit, accuratum paupertatis studium vigere. Sin verbo mundi titulos honoris ac dignitatis subijceret, ad eos item Societati suscepto voto, quo se neque prensaturos, neque delatos ad se (quod à compluribus Regibus, atque Principibus sæpe factum est) honores, nisi imperante pro potestate Pontifice, accepturos esse profitentur, iter obstructum esse. Ita & virum illum illustrem tacere compulit, & cæteris ad quos rei fama manauit, satis ostendit, eam sibi haustam diuinitus sententiam stare. Alios præterea ad eius animum tentandum, atque inprimis Ioannem Iacobum Archipresbyterum Castilionensem, cuius apud ALOYSIVM grauis erat authoritas, submisit Marchio, qui illi suaderet ne Marchionis insignia patriæq; gubernacula recusaret. At ALOYSIVS tanto argumentorū pondere hominem oppressit, vt ille deserta patris legatione, pro filio niteretur, atq; eius animum à Deo, ad res mortales missas faciendas, instin-

ctum

etum esse, probare Marchioni studeret. Ac
 fuit tam præclara eius de ALOYSTO opi-
 nio, postquam ille suorum eum arcanorū
 participem fecit, nunquam ut postea vllum
 prædicandæ eius sanctitatis finem fecerit,
 Parum verò Marchioni fuit tanta industria
 oppugnasse filium. Virum insuper Religio-
 sum ante alios sibi amicum, qui tum insig-
 ni in concionibus eloquentiæ fama flore-
 bat, ac postmodum Ecclesiæ cuiusdam an-
 tistes factus, in eo munere naturæ cōcessit,
 etiam atque etiam orauit, uti sua causa filiū
 omnibus viribus adortus ab incepto de-
 terrere vellet; Ille non tam voluntate, quā
 quòd Marchionis mandatum defugere nō
 auderet, id muneris in se susceptum quanta
 potuit contentione, & eloquentia gessit,
 sed nimirum operam lusit, ergo cū po-
 stea Cardinali cuidam præcipui nominis,
 adolescentis constantiam dilaudaret, his
 ferè vsus est verbis: *Diaboli partes apud hunc
 adolescentem agendas mihi imposuerunt. eas,
 quia necesse erat, quanto potui studio, & inge-
 nio sustinui. verum nec hilum profeci: stat im-
 motus, & inconcussus: percelli nequit.* Marchio
 ratus tot oppugnationibus minimum in-
 clinatum esse ALOYSTI animum, cū po-
 dagra laborans lecto teneretur, exploran-
 di causa eum accitum ad se, percunctatur:
 Quid tandem ipsi nunc sit animi? Ille re-
 ueren-

uerenter quidem, sed tamen disertè respōdet. In animo sibi esse, ac semper fuisse, in ea, quam dixisset, Religione, Deo seruire. Hoc responso vchementè incensus Marchio minaci vultu, aculeatis verbis, eripere se è suo conspectu iubet. **ALOYSIVS**, hoc dictum, imperium interpretatus, secedit in cœnobium S. Marię cognomento Fratrum Franciscanorū, quibus à soleis ligneis vulgus nomen fecit, primo à Castilione lapide. Iacet hoc cœnobium secundum elegantem iucundumque lacum, quem aquę ex amœnis illis collibus labentes, artificiosis obiectaculis coërcitę efficiunt; exstructum èo loci, quem olim in pretio habitum fuisse, fidem etiam faciunt tum quædam cryptoporticus antiquo opere tessellato ornata, tum scatebra salutarium aquarum, quę per subterraneos canales vetusto ite opere affluunt, ac sub domicilium, quod ad suum liberumque suorum secessum Ferdinandus Marchio ædificauit, emicant, atq; prorumpunt in peruenustum fontem. In hoc domiciliū semigravit **B. ALOYSIVS**, quò cum lectum, libros, cæterumq; cubiculare instrumentum apportari mandasset, vitam instituit ab hominum oculis longè remotam, crebrius in die flagris in se animaduertere, tempus omnè precibus conterere, cum interea nemo hæc, ne grauiore iracundi-

iracundia cōmoueretur, ad Marchionem
 deferre auderet. Cis aliquot dies Marchio,
 quem podagra adhuc lecto affixum tene-
 bar, sciscitatus est, Quid ALOY S I O factum
 esset? ubi cognouit illum in eo, quem dixi,
 Monasterio versari, cōfestim reuocari iu-
 bet atq; in cubiculū accersitū multis acer-
 bē dictis onerat, ac reprehendit, quòd suo
 iniussu, quòd, vt aiebat, maiori se cōtemptu
 irritaret, domo egredi esset ausus. ALOY-
 S I V S sedatè & reuerenter; se verò, respon-
 dit eò abiisse, quod se ei mandato quo se
 suo conspectu auferre iussus esset, obtem-
 perare crederet. Perrexit Marchio plures
 in eum verborum terrores, minasque ia-
 ctare, ac denique in sua se conclauiā reci-
 pere iubet. tum ALOY S I V S, *Quia sic iubet*
inquit, vado. Cubiculum ingressus, clausis for-
 ribus, ante Christi crucifixi imaginem,
 supplex Deo accidit, atque ibi constantem,
 fortemque in tam aduersis rebus animum
 postulanti vbertim iuere lachrymā. la-
 chrymas diuturna sui verberatio consecu-
 ta. Interea loci Marchio in cuius pectore
 naturalis in filium amor, cum conscientia
 pugnabat, quoniam & Dei numen violare
 metuebat, neque tamen sibi imperare po-
 terat, vt tam caro, scitoque filio se ipse or-
 baret, veritus ne tam acerba obiurgatio-
 ne esset turbatior, facti prope pœnitens,
 Præsi

Præsidem oppidi, qui in proccetone operiebatur, accitum explorare iubet, quid rerum agat ALOYSIVS. Is in cubiculi vestibulo cubicularium offendit, qui homini denuntiat, ALOYSIVM observata ianua, se interpellari vetuisse. At Præses cum sibi negotium datum esse diceret à Marchione, ut quid ille ageret, observaret, accedit ad ianuam, ac se exclusum sentiens, eam inter rimas pugione modicè perforat. Hac aspicit ALOYSIVM nudato tergo coram crucifixi effigie, nudis item genibus nixum, lachrymantem, atq; in se verberibus sævientem. Commotus hoc spectaculo Præses, & quodam pietatis sensu mollitus, manantibus per ora lachrymis ad Marchionem redit, negatque eum amplius ALOYSIVM à Religione, cui se addicere destinasset animo, reuocare, conaturum; si quid ille rerum gerat, aspiceret. Interrogatus quid tandem vidisset, & quid ita fleret: se verò ea vidisse respondet quæ nemo intuens à lachrymis temperare possit. simul rem omnem Marchioni attornito, vixque homini quod diceret credenti, denarrat. Postridie eadem hora, ex composito, quid gereretur certior factus, in sella ad eius cubiculum, quod in eadem cum suo contignatione positum erat, se deferri iubet, ac per foramen, quod

iam patebat, filium denuò plorantem, & pœnas spòte exsoluentem videt. Huius rei aspectus sic permouit hominem, vt aliquãdiu inibi stupore defixus, & quasi alienamente staret. Postmodum verò re dissimulata strepitù fieri, & pulsari fores imperat, Dehinc ingressus cum cõiuge, pauimentù cõpluribus è verberatione, sanguinis guttis respersum, & locum, quem genibus presserat, lachrymis, quasi affusa aqua permadentem offendit. Hoc spectaculù, & quotidianæ preces, quibus ei instabat filius, tandem perpulerunt, vt ei licentiam dare quod optabat exequendi, animum induceret. Ergò scriptis Romã litteris, Scipionem Gonzagam virum Illustrissimum, qui tum quidẽ erat Patriarcha Hierosolymorum, deinde verò Cardinalis creatus est, rogat, vti suo nomine filium suum natu maximum, hoc est, vt ipse aiebat, rem omnium sibi carissimam, & in qua maximas spes suas cõstituerit, Præposito Generali Societatis Iesv, qui iam id temporis erat P. Claudius Aquauia Ducis Adrianorum filius, offerre dignaretur, & simul exquirere, quonam cum adponendum Religionis tyrocinium proficisci vellet. Respondit Præpositus Generalis, quod tale negotiù poscere visum est, ac tyrocinio multis de causis nõ aliam sedem, quàm Romam designandam esse censuit.

fuit. Hic tam optatus nuncius incredibili gaudio *ALOYSIVM* extulit, neque se tenuit, quin per litteras de tanto beneficio Patri Generali immensas gratias ageret, & quasi paria magnitudini affectus verba nulla reperiret, se denique totum ei daret. Pater Generalis incensus tanto pietatis sensu litteris mirifice lætus, rescripsit se eum in filium accipere, & præstolari. Secundum hæc, de abdicatione insignium Marchionis, quæ, ut alibi dictum est, nominatim ipsi à Cæsare pridem decreta erant, agi coeptum. Marchioni igitur optanti, ut ijs Rudolpho alteri natu fratri cederet, libenter assensus, ut maturaretur urgebat, ipsisque qua vellent verborum formula abdicationis tabulas perscriberet, permittebat. Quicquid in ea re Marchioni visum esset, sibi volenti fore, dum, re quamprimum confecta, ipse rebus omnibus mortalibus solutus, ad religionem euolaret. Confectæ ergo sunt tabulæ ea formula, ut *ALOYSIVS* omni paterna ditione, & clientelaribus opibus, quæ ad eum hereditate venirent, se abdicaret, atque ex omni copia, in præsentem quidem duo scutorum millia, quibus prohibitu vteretur, in numerato: in posterum verò, dum viueret, in singulos annos quadringentos scutatos sibi haberet. Hæc formula, postquam, ne quid in ea ambiguum,

aut liti opportunum resideret, tum varij
iuriconsultis, tum Senatui Mediolanensi
inspicienda data est, ad extremum in Re-
giam Cæsaris est transmissa, sine cuius au-
thoritate, quòd omnis horum Principum
ditio libera, iure optimo ac Cæsareo est;
hæc transcriptio fieri nequibat. Cæterum,
vt Cæsar eius author fieret, plurimum con-
tulit Leonora Austria Mantuæ Dux, cuius
opem, quam præstare poterat, & verò in
hoc negotiorum genere velle solebat, eni-
xè ALOYSIUS implorarat. Quòd verò in
hac etiam causa operam suam nauarit, me-
morizæ proditum est in eius vita, quæ ty-
pis est mandata, in cuius libro tertio, capi-
te quinto, hæc leguntur. *Acciderat, vt ad-
lescens quidã illustrissimus, sue stirpis maximus,
& Marchio, instinctu diuino fortuna bonis, ne-
quicquam hominibus contra vitentibus, se exue-
repararet. huic cum ante necessariò à Cæsare
obtinendum esset, vt sibi clientelari ditione fratris
suo natu minori cedere liceret; Leonora, ad quæ
ille confugerat, causa omni diligenter expensa,
atq; eius, qui se fortunis expedire cupiebat, ve-
dole comperta, non solum illi stimulos addi-
dit, vt vocanti se Deo morem gereret: verum
etiam litteris ad Rudolphum imperatorem ne-
potem suum accuratè scriptis, quod poposce-
rat, perfecit. Inde factum est, vt huic tam sancti
desiderio adolescens, obsecutus paucis post annis*

*vita functus, eo quem tenuerat, sanctè viuendæ
cursu, ad fruendam cœlestium felicitatem de-
latus sit.*

CAPVT DECIMVM.

*MEDIOLANVM NEGOTIO-
rum caussa mittitur, & quæ
ibi sint gesta.*

MArchioni, dum expectatur donec
abdicationis Cæsar author fieret,
interea graua quædam negotia Mediolani
inciderunt, quibus cum ipsimet per poda-
gram interesse non liceret, ALOYSIVM,
cuius prudentiæ, atque iudicio plurimum
confidebat, mittere decreuit. Neque sanè
fallebatur. Etenim cum multa illi negotia
cû pluribus principibus à patre sint impo-
sita, omnia egit & confecit ex eius animi
sententia. Profectus ergo Mediolanum ad
exequendum patris imperium, octo no-
uemve mensibus, quibus ibi morari co-
actus est, res illas, quamuis difficiles at-
que perplexas tanta prudentia, ac dexte-
ritate gessit, vt ad optatum patri exitum
peruenerint. Neque verò non ipsemet etiã
aliquem huius temporis fructum cepit.
Absolutis siquidem, vt ante diximus, in
Hispania Logicæ studijs, Mediolani, in
Collegio Brerano Societatis IESV, rerum

Naturalium scientiam persecutus, ut erat
 perspicaci ingenio, acriq; iudicio, non me-
 diocres in ea progressus fecit. Antemeridi-
 dianis quotidie, pomeridianisq; scholis
 intererat, à quibus, si quando illum nego-
 tia impedirent, id quod interea traditum
 erat à Magistro, quò domi deinde posset
 ediscere, exscribi iubebat. Disputationes
 non modò ut auditor, sed etiam ut pars, vel
 propugnandis suis, vel alienis oppugnan-
 dis ad exemplum æqualium celebrabat.
 Porrò siue quid ille argumentis proba-
 re siue refellere instituisset, sicut in eo
 mirum semper enitebat acumen ingenij,
 ita modestia tam singularis, ut quod
 eius magistri testimonio constat, neque
 in gestu, neque sermone vllum iuuenilis
 licentiæ vestigium appareret. cuius gratia
 omnes eum in sinu atq; oculis ferebāt. Ad-
 hæc Mathematico quotidie vnam scholam
 in eodē collegio explicanti ita dabat ope-
 ram, ut quoniã eam ille non dictabat, ipse,
 ne paulatim obliuio surreperet, simul do-
 mum redierat, Cubiculario cuidam suo tã
 pròptè, dilucidè, feliciter dictaret de me-
 moria, ut cū Cubicularius ille, qui tū libra-
 rij munere est functus, illa aduersaria, quæ
 etiamnum instar sacrarum eius reliquiarū
 cōseruat, Castilione mihi ostenderet, satis
 mirari nequiverim, nullam eum demon-
 stra-

strationem vnquam fugisse, non commu-
 tasse numerum, non mensuram, non ratio-
 nes, non punctum, non lineam, nullum de-
 nique eorum vocabulorum, quibus pænd
 proprijs huic disciplina illa scripta abudât,
 præterisse. Itabat ad gymnasium per mode-
 stè, vestitu è panno Florentino atro, què
 rasciam vocant, nullo accinctus ense, tacit-
 us, nullo etiam cum proximis affectis ser-
 mone, ac ferè pedibus, etsi domi equorum
 copia suppeteret. Ludus, & auocamentum
 eius, dum Mediolani versatus est, vnū fuit,
 cum Patribus Societatis Iesu consuescere,
 magnamq; eius temporis partem, quod il-
 li ab occupationibus supererat in collegio,
 modò cum hoc, modò cum illo Patre, de
 literis, aut pietate conferendo, consume-
 re. Obseruauit eius in Philosophia Magi-
 ster, tanta eum reuerentia, significationeq;
 obseruantia cum omnibus religiosis viris,
 & ijs qui in ciuili, aut Ecclesiastica dignita-
 te essent positi, loqui solitum, vt deiectos
 semper teneret oculos, neque, nisi perrard,
 ad eorum vultus aspiceret. Neque verò in
 sacerdotum solum, aut eorum, qui litera-
 rum studia æmulantur, sed in eorum etiã,
 quibus domesticarum rerum administris
 vtimur, ac præsertim ianitoris familiarita-
 te libenter versabatur. Ac si hic quandoq;
 interea ianua illi claus permitteret, dum

I 3

ipse

ipse quempiã patrũ accerseret, in eximij be-
 neficij numero ponebat. nimirũ sibi se tan-
 tisp de eadẽ Societate esse, spõte adscito er-
 rore, persuadebat. Quoniam verò non erat
 nescius feria quinta quot hebdomadib⁹, in
 quas festus dies nullus incideret, Patres eius
 Collegij, exercitandis corporibus, animisq;
 à studiorum contentione remittendis, in
 villam quandam, cui nomen Ghilolfæ
 sesquimilliarum ab vrbe, extra portã Coma-
 sinã egredi solere: ipse prima luce in eã re-
 gionẽ profectus, famulis aliquãto interual-
 lo à tergo relictis, tantisper aut inambulans
 librum aliquẽ asceticũ, aut vernis mēsis
 inuitēs violas legebat, dũ eadẽ via patres a-
 liquos aduētantes videret. Prætereuntib⁹ co-
 miter impertira salute, quousq; oculis, quos
 continuò in eos intētos habebat, anteeūtes
 recto itinere profectui poterat, pedetentim
 affectabatur. Caterũ vel solus ipsorũ aspe-
 ctus tantã ei voluptatẽ afferebat, quasi si An-
 gelos aliquos cœlites nactus esset, ac secũ i-
 pse beatos illos reputã, quod eos nihil, vit-
 te, quo min⁹ Deo liberẽ seruire possẽt, im-
 pediret, scil. idem viuẽdi genus anhelabat.
 Vbi illi ad villæ fores peruenerãt, ipse ean-
 dem viam remensus, alijs ibat obuiam,
 ac denique plurimum recreatus se re-
 ferebat domum. Hilariũ diebus, quæ Qua-
 drag. ieiunio licētior mos præmittit, quò à
 ludis

ludis abesset, & theatris, ac pios interea sermones institueret, in Collegiū se abdebat, Patres Societatis Iesu spectaculum suū esse dictitans, q̄ sibi maiorem, quam vlla res mortalis, letitiam faceret. De leuium hominum oblectamentis, tam contemptim loquebatur, vt appareret liquidò, q̄ facillè ijs careret. Quodā eorū dē Hilariū die, cū Mediolani equestre certamē ingēti totius ciuitatis, ac præcipuè equestris iuuetutis cōcurfucelebraretur, atq; eorū singuli equis verherētur insignibus, ac p̄ cuiusq; copijs magnificè phaleratis; ipse quo huius mūdi gloriā despiciatiorē haberet, seq; ipse vinceret, interesse proposuit. Sed quāuis vt ante meminī, equorū illi facultas suppeteret, quorū vnus holoserico opertus stragulo ductus ad manū, plerūq; ipsū sequebatur, tunc tamen præter morē, p̄ vicos eq̄tibus illis cōfertis duobus dūtaxat pueris comitatus humili inuestus est mulo, haud minori ludibrio mūdum habens, q̄ ipse haberetur. Hoc factum cō plurib. religiosi hominib. qui illud spectarūt, notarūtq; singulari gaudio & exemplo fuit. In pietate solenne suū tenuit, neq; vnquā receptū sanctè meditādi morē prætermisit. Loca cærimonia aliqua inclyta, atq; inprimis Aedē D. Mariæ, cui à S. Celso nomē, fama miraculorū id tēporis celebrē frequētare amabat. Singulis Dom. ac festis

ad D. Fi.

Fidelis, quæ est Societatis Iesu ædes, inter
adeundum ad sanctam Eucharistiam tot
Deo submissi, deuotique animi documen-
ta dabat, vt omnibus religionem, & sancti-
moniam afflare videretur. Certè sacerdos,
qui eo tempore in illa æde verba de superi-
ore loco faciebat ad populum, confirmat se
quoties animum suum inter dicendum v-
beriore pietate inflammare vellet, ad A-
loysium, qui nunquam non præsens contra
suggestum aderat, oculos aduertisse, soloq;
eius, veluti sacræ cuiusdam rei aspectu per-
motum, & iucunditate quadam cœlesti im-
butum esse. tanta iam tum sanctimonix fa-
ma pollebat. Jam Cæsaris litteræ; quibus ei
suos titulos fratri concedendi potestas fie-
bat, erant allatæ, atque ipsi septimum deci-
mum iam annum agenti, atque ad Religio-
nem liberè euadere cupienti nihil erat lon-
gius, quàm vt eum pater Castilionem reuo-
caret; cum exorta repentinò tempestate, à
portu, quem prope iam tenebat, in altum
pelagus relatus est. Etenim Marchio siue
studium illud, quo ALOYSIVS à primo
ferbuerat, diuturna mora refrixisse ratus,
seu paterna caritate, quæ filium amittere
vetabat, humanisque rationibus permotus,
eius animi per se, aliosque sollicitandi, ac
tandem explorandi, an talis adolescens re
tantam, diuina voluntate, imbibisset, Me-
diola-

diolanum ipse proficisci instituit. Simul eò
improuisus aduenit, quærit ex ALOYS-
SIO, qua tandem nunc mente sit. postquã
eum certum, constantemque, vt cum maxi-
mè, comperit, ingenti mœrore cruciari,
atque vbi indignatione, doloreque ardens
detonuerat, amicè cum eo congredi, seque
ostendere non vsque eò male Christianum
esse, qui in Deum offendere, aut eius volũ-
tati responsare velit, verũm, si rationem
sequatur, sibi illum videri, non Dei nutu,
sed proprio quodam suo studio ferri. ipsã
enim aduersum parentem pietatem, quæ
in ipsius Dei legibus sita sit, aliasque ratio-
nes cum diuini numinis honore cõiunctas,
alia omnia, atq; ipse destinaaret animo, sua-
dere. Denique quibus potuit argumentis,
quæ amor, dolorque subiiciebant, disputa-
re aggressus est eum, si religione se deuin-
ciret, labem suæ domui futurum, quòd i-
pso sublato eam funditùs ruere necesse es-
set. Adhæc ipsius illi commodam, minime-
que ab honestæ vitæ ratione distrahi cereã
naturam ob oculos ponebat. Non esse pro-
inde quod fortunæ commoditates retine-
re dubitaret, quando quidem, inter eas etiã,
facultas esset futura religiosorum ritu de-
gendi, ac præterea populos, quos eius diti-
oni Deus subiecisset, ad parendum Dei má-
datis, Christianamque pietatem comple-
tendam

Etendam suis exemplis permouendi. hanc
 nimirum etiam patere ad cœlum viam. Ve-
 niret illi in mentem quanto iam apud om-
 nes suæ ditionis homines in hono-
 re, existimatione, amore esset; quam
 avidè expectarent, atque etiam supplices ad
 Deum tendentes manus, se ipsi regendos
 gubernandosque quamprimum commit-
 tere posse optarent. Redigebat præterea in
 memoriam, quantam iam Principum, cum
 quibus consuetudinem, rationemque ha-
 buisset, quorum præclara esset de ipso opi-
 nio, gratiam collegisset. Iam verò fratris e-
 tiam, cui, si religioni nomen daret, decessu-
 rus erat, ingenium proponebat feruidum,
 nullo, per ætatem, vsu, neque adhuc impe-
 rio idoneum, & si, in illo adolescentiæ lu-
 brico, liberam habenam nactus esset, dedeco-
 ri opportunum. Ad ultimū: *Me me*, inquit,
aspice agrum, & continuis podagra doloribus ob-
fitum, atque ita maceratum, vt iam agrè me cō-
moueam, qui tandem rei publicæ gerenda mole-
stijs subleuari maximè indigeo, & verò iā nunc
abs te possem. At verò si, me deserto, in Religio-
nem commigres, circumstabant me negotia, qui-
bus gerendis impar, simul & curarum, & morbō-
rum opprimar, tuque ad eam mortis mihi caus-
am dabis. & hoc dicto ingentē vim lachry-
marum prorupit, interiectis vocibus plenis
doloris, & affectus. ALOYSIVS, qui patien-
 ter

ter dicentē attenderat, postquam demissè
pro amore, curaq; de se paterna, quam de-
clararet, gratias egit: se verò, respondit, hæc
omnia, aut certè maximam eorum partem,
cum animo suo reputasse, neque quid sua-
rum esset partium ignorare. Quod si alia
quàm Dei voce ad nouam vitæ rationem
vocaretur, tum verò se minimè pro bono
facturum, si quæ ab ipso essent comme-
morata, atque inprimis Patri, cui secun-
dum Deum deberet plurimum, obediendi,
seruendiq; necessitatem insuper ha-
buisset: nunc quando non proprio animi
sui impetu, sed Dei affatu, cui dicto au-
diens esse vellet, ad religiosorum homi-
num studia institutaq; impelleretur, spe-
rare se Deum, quem nihil præterit, prou-
surum, uti omnia non ex ipsius modo op-
timi numinis sententia, sed etiam è fami-
lia, ditionisq; suæ quâ dignitate, quâ uti-
litate euenirent. Non aliud sibi ab eius
benignitate polliceri posse. Marchio
cognito, filium pro explorato ha-
bere, mentem illam sibi à Deo da-
tam esse, eamq; vnam tam ardui
consilij causam esse, didicit, nisi hac
persuasione eius animo exempta, ab
instituto diuelli non posse. Magno i-
gitur illi negotio fuit, ut complu-
res religione tum astricti tum soluti
homi-

homines eius animum, & instinctum, quo ille moueretur tentarent, periclitarenturque, atque in eam opinionem adolescentē adducerent, vt è Dei honore futurum putaret, si ætatem in ditioe sua administranda collocaret. Hi omnes, cùm vt Marchioni obsequerentur, alijs atq; alijs diebus, seorsim singuli hoc consilium probassent, ac, quanto maximo potuerunt dicendi artificio, expositis religiosæ vitæ molestijs, terrorem studuissent opponere, alijsque modis eius constantiæ periculum fecissent, tandem, nullam apud se dubitationem relictâ confessi, & firmum adolescentis animum admirati, Marchioni confirmarunt à Deo instinctum videri, non sine cumulo aliarum ipsius laudum. Cùm hæc ad Marchionem referrentur, omniumque inter se sententiæ maximè congruerent, vt modum aliquando statueret suo quærendi studio, essetne hæc Dei voluntas necne, cùm aliter ingredi aut vehi articularis morbus non sineret, iussit se in sella ad S. Fidelis Domum Societatis Iesu deportari, atque ibi in quoddam conclaue Patri cuidam magni in ea vice nominis ad se accersito: sibi, inquit, in causa tam graui, in qua de filij primogeniti, & talis filij iactura ageretur, certum esse eius stare iudicio, deq; eius sententia consilium capere. Prius tamen cupere, vti coram adolescentē

lescen

lescentem de animi sui proposito diligenter interroget, illudq; perpendat. Rogare deinde, vt pro ingenij, doctrinaeq; praestantia, rationes oēs ad dissuadendum efficaces, afferret. Polliceri denique, quantum quidem sibi imperare posset, acquieturum. Pater quò Principis postulationi morem gereret, accepit conditionem, atque accersito in vtriusque conspectum A L O Y S I O horam ipsam eum partim percunctando, partim quaecumque ad hominis spiritum, incitatieque diuinitus animi motus explorandos; penitusque cognoscendos acutè & subtiliter inueniri queunt exponendo, perquam serio pertentare coepit. Quòd autem Societatis instituta delegisset, coaceruauit omnes difficultates, in quas vquam, qui hoc viuendi genus adamarit, delabi possit. Atque hunc omnem inquirendi laborem adeò dedita opera ab se susceptum praeseferebat, vt ex animo loqui videretur; & A L O Y S I O ipsi, vt postea in religione mihi narrauit, suspicio incidit, Patrem nequaquam videri simulatè agere. Quia ergo plurimum illi auctoritatis tribuebat & fidei; neque adhuc quisquam extiterat, qui, velut ante tentata vena, tam appositè ad mouendum animum, tamque, vt ipse loquebatur, ex proprijs de ea differeret, suspenso aliquamdiu animo stetit.

K

Inte-

Interea tamen insigni semper confidentia ad interrogata respondit, & nodos omnes qui incidebant non modo rationibus, sed etiam sacrarum litterarum, Doctorumque hominum auctoritatibus tam liquidò dissoluit, ut pater non modo gauderet ad eò tenacem suscepti consilij, verum etiam in Dei diuinorumque hominù libristam præclarè versatum esse miraretur. Adhæc, quòd responsiones omnes tam accommodatæ atque ex causæ quasi visceribus natæ erant, suspicari cœpit lecta illi esse, quæ de Religiosis ordinibus à Diuo Thoma in summa Theologiæ disputantur. Igitur ad extremum in hæc verba prorupit: *Aequum postulas, Domine ALOYSI, neque dubium esse potest quin sit ut dicis. Mihi quidem stimulos admouisti, neque vllum præterea quarendi locum reliquisti.* Hæc verba nimirum adolescentem recrearunt, factisque ostenderunt, aliter illum sentire, atque assumpta tantisper ipsius periclitandi persona, visus esset. Submoto dein ALOYSIO Marchio persuasum sibi iam factus est, Deo sic placere, orsusque omnem eius vitæ cursum sanctè à primis incunabilis institutum recensere, denique gratiam se illi Religionis colendæ facturum spondit. In paucis dehinc diebus, ipse Castilionem remigrat, dato negotio

vti ALOYSIVS vna, quæ superabat, causa transacta eodem ad abdicandum se principatu, sequeretur. ALOYSIVS verò quamlibet horam, quam extra Religionem consumeret, pro mille annis ducens, vt maturaretur vrgebat.

CAPVT VNDECIMVM.

*B. ALOYSIVS PRIMVM MAN-
tuam profectus spiritualibus exerci-
tationibus vacat, deinde Casti-
lionem reuersus denuo
oppugnatur.*

Appetente tempore, quo B. ALOY-
SIO Castilionem redeundum erat, cum ex eo quod Mediolani contigerat, nouam aliquam procellã sibi impendere conijceret, priusquam Mediolano discederet litteras dedit ad Præpositũ Generalem Societatis lesu admodum ardentes, quibus, commemoratis periculis, quibus erat perfunctus, consiliũ petebat, quid, si Marchio denuo aditũ ipsi ad Religionẽ claudere, aut certe prolatare moliretur, sibi faciendum putaret? liceretne sibi, bona eius venia, iniussu patris, in aliquod Societatis domicilium confugere? Iam enim nemini amplius obscurum esse, se

K 2

in hoc

in hoc Dei nutum sequi. P. Generalis etiam
 adolescentis miserebatur, angebatur que
 eius discrimine, minimè tamen id illi, in-
 uito Patre, audendum esse iudicauit. Da-
 ret ergò operam, ut eius permissu posset,
 omninò id ex ampliori Dei gloria, at-
 que è re tum ipsius, tum vniuersæ Societa-
 tis fore. Hoc consilium ALOYSI o se-
 qui visum est. Profectus dehinc Medio-
 lano, prius quàm Castilionem veniret,
 Mantuam concessit, ibi partim menti suæ
 reficiendæ, partim proposito suo confir-
 mando, animo que aduersus ingruentes,
 uti metuebat, impetus corroborando, cu-
 pido eum, exercitationibus sacris B. P.
 Ignatij, in Collegio Societatis, vacandi ca-
 pit. Agebatur tum mensis Quinctilis an-
 ni M. D. LXXXV, quo tempore Legati
 Japonij indies Mantuæ expectabantur.
 Illi enim è longinquis illis oris Romam
 profecti, ut sacrorum principatum in D.
 Petri Sede residere profiterentur, suo-
 rum que Regum, ac totius populi Christo
 in illis terris adiuncti nomine, Pontifici
 Maximo Christi in terris Vicario se sub-
 mitterent, inque eius auctoritate fore
 sponderent: iam legatione omni primùm
 apud Gregorium decimum tertium, quo
 rerum potiente aduenerant, deinde apud
 Sixtum quintum Gregorij Successorem
 qui

qui interea erat Pontifex renunciatus, dum ipsi in vrbe morarentur, expedita, patriam repetebant, iamque facto per sanctam Lauretanam ædem itinere bonaque Galliæ Cisalpinæ parte lustrata, mense Quintili Mantuam deuenerunt, vbi à Guilielmo Duce, & Vincentio Principe apparatu regium in modum magnifico, maximisque honoribus sunt accepti. Cùm ergo ex omnibus circum regionibus, gentium ac populorum ad pompas ludosque spectandos concursus fierent, atque imprimis ad Legatos ipsos videndos, quorum aspectu ipso, stupore quodam aliquantisper homines defixi, mille eos faustis precationibus prosequabantur; intereà **A L O Y S I V S** ludis, atque spectaculis alijs omnibus recessui, & solitudini posthabitis, in Collegiùm, ardentissima æstate immigrauit, atque intra angusti admodùm cubiculi parietes, duas tresue hebdomadas delitescens, tam flagranti studio tempus omne sanctè meditando consumpsit, vt ne punctum quidem eius sineret effluere, quin aut preces pronunciaret, aut silentio commentaretur, aut librum quempiam ad pietatem appositum euolueret. Eodem tempore tanta sibi parsimonia, vt prope nihil edisse videri possit. Quamebrem, qui

prandium illi in cubiculum afferbant, satis mirari non poterant, ea victus ratione hominem vitam tolerare posse. Aggressus est pijs exercitijs illum excolere Pater quidam, qui, quòd quinque & viginti annos tyrones Societatis, in prouincia Veneta rexisset docuissetque, earum rerum, atque adeò totius asceticæ vsu, prudentiaque singulari pollebat. Apud eundem anteaetæ ætatis maculas omnes præcipuo quodam cum pietatis sensu, intimoque gaudio confessione eluit, atque in eius animo mirificam admirationem, ac studium eximiarum virtutum suarum reliquit. id quod ille tum mandatis posteritati litteris, tum Nouellariæ, inquirente Episcopi Rhegiensis Lepidi Vicario, iureiurando testatus est. Ibi enim interrogatus: Sciretne Beatum ALOYSIUM perfectæ cuiusdam vitæ, multis virtutibus, donisque spiritualibus ornatum adolescentem fuisse: his, quæ ipsa adscribam, verbis respondit. Ego verò, Domine, non modo è nostrorum Patrum sermonibus, sed longè melius ex adolescente quodam multæ virtutis, quo secretari cubiculario, scholarum suarum amanuensi, & quasi studiorum socio utebatur, à quo de pænis ab eo voluntate susceptis, de frequen-

si se

riscessu de egregijs admodum virtutis, & sanctitatis exemplis, ab hoc adolescente editis quadam praecleara cognoui. Fuit & alia mihi certior eius discendi via, oblata per idem tempus occasione eius consuetudine vtendi, operamque illi meam in exponendis sacris Societatis exercitijs nauandi, quibus ille, vt ipse mihi dicebat, Dei voluntatis in deligenda religione liquidius exploranda, quod eam penitus perspectam, Vir excellentissimus Pater eius Marchio esse vellet, imbui cupiebat. Ibi casus tulit, vt, poenitentia causa, vniuersa vita noxas ritè proderi aures darem, in quibus, etsi diu multumque meditatatus, nullius reminisci potui, quam iudicare possim lethalem videri, sed in ijs argumenta quedam mirifica sanctitatis, etatisque praeclearè acta extitisse. Illud sanè affirmare possum, ex eius me confessione in magnam quandam opinionem sanctitatis, innocentiae, integritatis ipsius venisse, talemque apud omnes praedicasse. Nescio quæ deinde res poposcerit, vt is pater ex eo collegio abscederet, quem alius in munere tradendorum Ludouico exercitiorum secutus, neque rarò ad eius confessionem adhibitus sibi etiam iuratus asseueret eius bonitatem, puritatem, Dei colendi, sui que despiciendi atque edomandi studiù singulare,

& admirabile visum esse. Ibidem præterea ostensæ sunt ei constitutiones, & Regulæ Societatis IESV, quibus diligenter lectis, negavit in ijs ullam esse, à qua sibi animus, territus difficultate, refugeret. Abiturus exemplum sibi concedi petijt earum meditationum, quæ in historia necis Christi versantur. scilicet vt inde digresso easdem iterandi facultas esset. Reuertit denique Castilionem; quò simul accessit, optabat quidem suam causam vrgere, ne tamen Marchionis exasperaret animum aliquot dies exspectauit, dùm sua ipse sponte, de ea sermonem inferret. Interea cohorte vniuersa populoque admirante mirum quantum attentè sancteque; se tractare instituit. Quoties enim ex arce prodibat, demissis semper erat oculis, præter, cum clientes suos salutabat, erga quos tanta erat eius comitas, vt quasi continuò capite aperto esset. In ædes sacras ad rem diuinam cum fratre venienti scabellum peristromate puluinisque holosericis sternebatur, ijs Rudolphus pro dignitate anniti solebat. At ALOYSIUS in templo & domi puluinum omnem, tapetemque; aspernatus vtroque genu humi nixus, deiectis oculis primùm re diuina attendenda, deinde canonicis precibus recitandis, aut tacitè rebus sacris voluendis

ani

animo, totas horas extrahebat. At festis, & Dominicis diebus, quibus sacra Eucharistia impertiebatur, tantum temporis agendis gratijs absolvebat, ut Rudolphus animi causa ad exercendum corpus egressus, ipsiusq; domum deducendi causa reuersus, orationi etiam intentum reperiret. Inter Vespertinas preces, à quibus nunquam aberat, assidere parcens, genibusque assiduo hærens non mediocres in eorum, qui videbant, animis pietatis motus excitabat. Domi institutum abstinendi, & precandi morem tenebat, ac plerumque solus in cubiculo tam acre, & intentum silentium agebat, ut non raro plures dies, quibus vix verbum diceret, abire pateretur: si verò eum loqui usus postularet, aut necessitati, aut pietati parebat. Ipse certè nobis confirmare solebat, plus se verborum post initam Religionem vno die, quàm antè multis mensibus fecisse: & si quando sibi in patriam reuertendum esset, omnino, ne apud eos offenderet, qui se ante in sæculo nouissent, arbitrarique possent Religionis se disciplina dissolutiorem esse factum, necessarium fore morem viuendi in tempus mutare. At qui nobis compertum est eum, in religiosa Societate, silentij obseruantissimum fuisse. quippe quod, nisi animum à contentione commentandi, colloquijs relaxare iussus à

Præsidibus, nunquam rumpebat. Iam vero ad cruciatus corporis voluntarios tantas accessiones fecerat, ut præ macritudine vix pedibus consisteret. In quo profecto negari non potest quin modum excesserit, estuque illo pieratis ultra prudentiæ fines sit abreptus. Sed nimirum ratus se illis parem, solum ardorem animi, quod alio careret, ducem sequebatur. Idcirco mater eius, cum alijs rationibus, Marchioni coniugi suo author erat, ut licentiam ei Religionis suscipiendæ permitteret, tum hac maxime quod se aiebat, si domi diutiùs attineretur, eo breui orbatum iri. neque enim fieri posse, ut eiusmodi cursum viuendi tenenti, loginquior vita esset. At verò si Religiosis transcriberetur, curæ præsidibus futurum, ut hunc exuberantem feruorem eius moderentur: atque ipsum in eorum potestate fore. plane, ut ipsa prædixit, euenit. ipse siquidem palàm fatebatur Religionem non animo duntaxat suo, sed etiam corpori salutarem fuisse, idque præsidium, qui sibi immodicis illis, uti aiebat, studijs concitator cursu ruenti frenos adhibuissent, se caritati acceptum ferre. Eodem tempore impensius, quam hætenus illi studio fuit fratres suos, tenella etiam tum ætate, pietatis præceptis informare, precandi que mo-
dum

dam docere. quod ut libentiores factita-
rent, secundum preces cupedijs è saccharo
donabat, alijsque blanditijs mulcebat. Cæ-
terum omnium fratrum carissimus illi sem-
per esse visus est Franciscus, qui hodie
Marchio Castilionensis est, in quo princi-
patu Rudolpho successit III. Nonas Ian-
uar. Anno M. D. XCIII. in quem ALOYS-
SII amor nascebatur, vel ex eo quod iam
ille per ætatem disciplinæ capax quieti cu-
iusdam iudicij indicia prodebat: vel quod
prouideret animo (ut nonnulli autumant)
in quantum familiæ, ditionisque suæ præsi-
dium, & decus esset euasurus. Solet siquidẽ
mater eius commemorare, se Franciscum
aliquando admodum puerum, cum pueris
sibi à pedibus, vociferantem, & iocantem
audisse, deinde metu perculsam prospectal-
se per ianuam, simulq; ALOYSIO dixisse:
Male se metuere, ne illi puero nocerent.
tum ALOYSIUM respondisse: *Ne dubita,
Domina mater, quin Francisco ad se tuendum
satis sit futurum animum, quin immò, demitte in a-
nimum quod dico: Franciscus demum erit qui
familiam nostram sustentabit.* Marchio-
nis coniux hæc verba mente reposuit,
quibus quàm ad amissim responderit e-
uentus, neminem fugit, qui vel audi-
tione acceperit, quemnam ille in su-
perioribus tragœdijs, quibus eius fami-
lia ve-

lia ve-

lia vexata est, se præstiterit: & iam florentem statum, in quem ab ipso restituta est intuetur. Porro quod ad prædictiones rerum attinet, auctor est Franciscus Turcius eius morum præfectus, ALOYSIVM cum adhuc seculo teneretur, compluribus clientibus suis multa vaticinatum esse, quæ prorsus ita, vt ille dixerat, euenerint. Iam aliquot dies elapsi erant, quibus Marchio nullam de ALOYSII causa mentionem fecerat. ibi ille rei conficiendæ percupidus instare cogitat. Oblato igitur tempore, apposito sermone Marchionem commonefacit, maturitatem iam tandem videri, quæ animo conceperit, ad opus confereudi. Hic Marchio necessitatem sibi impositam videns aut concedendi quod placebat, aut negandi, altum animo dolorem premens, negat se vnquam huiusmodi licentiam dedisse, neque porro daturum esse, antequam consilium maturuerit, ipseque sat robusta ad illud exequendum ætate sit, qualis circa annum quintum & vigesimum solet esse. Exanimatus tam inopinato responso ALOYSIVS lamentis ac precibus per diuinum Amorem obtestari aggreditur Marchionem, vt ab se æquum bonumque impetrari sinat. At vbi ille semper obstinatio præcisè negat, vllum se eius precibus relicturum locum, & rebus desperatis
spatium

spatium consultandi capit: mœrens, flendi
caussa, in cubiculum se conijcit. Arripuerat
ille quidem hoc tempus, vt rem Deo com-
mendaret, deque ea Generalem præpositū
per litteras consulere: sed Marchio adeo
illū stimulare, atque opprimere præfesti-
nauit, vt cum Generalis sententiam oppe-
riri non posset, quod è duobus minus ma-
lum est visum, elegerit. Responsi summa
hæc fuit. Eriam si nihil hac mora & retar-
datione seruitutis, quam apud Deum, in
Religione colere animus esset, in vita sibi
posset accidere acerbius, nihil quieti suæ
mentis infestius, tamen quò patri obseque-
retur, cui & ipse sponte sua, quibuscumque
in rebus liceat, morem gerere percuperet,
& in hac causa, iussu Præpositi Generalis,
quantum cum officio, Deiq; pace conniti
posset, deberet: duabus conditionibus se in
alterum, tertiumue annum reijci passurū.
Earum altera si non staretur, nunquam ad-
ductum iri, vt patris gratiæ causa, irato
Deo vti vellet, ac, si à Patribus Societatis
abijceretur, inuito potius patre extorrem
toto orbe errare malle, quã vel latum vri-
guem à rectæ conscientiæ lege discedere.
Conditiones hæc fuere. Altera, vt eo tem-
pore omni, quo suus in Religionem in-
gressus differetur, Romæ habitaret, vbi &
propositum suū opportunius tueri, & stu-
dium

dium in literis collocare posset. Altera, ut
 Marchio iam litteras ad Præpositum Ge-
 neralem daret, quibus filium suum eo
 tempore elapso in Societatem adscilci per-
 mitteret; nimirum, ne qua postea difficul-
 tas existeret. His conditionibus auditis,
 quas suis consilijs aduersari sentiebat, fa-
 ctus iratior Marchio, cum duos ipsos
 dies, ne se certo ullo tempore eum missu-
 rum, aut quid aliud facturum sponderet
 obfirmatè recufasset, tandè victus ALOY-
 SII constantia, quem & ius bonum pe-
 tere videbat, & ne quod aliud suis ratio-
 nibus alienius consilium iniret, metue-
 bat exacerbare vehementius, flecti ani-
 mum suum passus omnia eius postulata se
 facturum recepit. ALOYSIVS de totare
 P. Generalem extemplo certiolem facit,
 commemoratis rationibus, quas in illa
 cum patre suo pactione secutus esset, ijsque
 verbis claudit epistolam, quæ argumen-
 to essent, quantum ex hac optatissimæ si-
 bi rei dilatione dolorem caperet. Iisdem
 diebus sanctus adolescens luctu consenes-
 cebat, multisque lachrymis suam, ut aie-
 bat, sinistram fortunam deplorabat, quod
 tam illustri, & quidem primo inter fratres
 suos loco natus esset. contrà verò ijs, qui
 obscurioribus orti natalibus his impedi-
 mentis carerent, quæ à Religionis aditu
 arcè-

arcerent inuitos, sanctè inuidebat. Verum enimuerò Deus, qui mœrentibus solatio esse, & calamitosos vota facientes solet aspicere, succisis præter cæterorum hominum opinionem, simul omnibus quæ ALOYSIUM suas delicias, ne votorû suorum compos fieret, remorabantur, mœrorè ab eius animo breuî deterfit. Postquam enim de ratione Romæ commorandi agitari ceptum est, censebat Marchio diuersandum illi esse in domo Vincentij Gonzagæ Cardinalis; iamq; Guilielmum Ducem orarat, vt eam rem Cardinali per litteras commédaret, & ille pro suo eximio in ALOYSIUM amore haud grauatè hanc operam pollicitus erat: quando exorta nescio quâ Ducem inter, & Marchionem controuersia vtri prius scribendum esset, vtroque certis de causis alteri priores deferente, res eodem loci mansit, neque aliud præterea actum. Id verò eximiæ cuiusdã Dei prouidentia fuisse satis apparet, & ALOYSIUS vtrò prædicabat. Etenim si Dux Marchioni gratificatus, ad Cardinalem litteras dedisset, fatebatur ipse huius se beneficij caussa illi obnoxium futurum, atque adeò in seruitutem quandam offensurû fuisse, qua multis deinde annis ægrè sese expeditisset. Fracto hoc cõsilio, Marchioni venit in mentem, eum in Seminario Romano col-

no col-

no collocarè, sic vt in eius parte aliqua sibi, nonnullisque famulis destinata, vti personæ dignitas postularèt, seorsim à ceterorù contubernio, societatis disciplina, vsq; ad condictam diem optimis artibus erudiretur. Verùm quoniam id cum eius locilege pugnabat, qua, ad eum diem, nemo ququam solutus fuerat, misso Romam certo homine cum litteris, Scipioni Gonzagæ viro Illustrissimo negotium dedit, vt cum patre Generali hoc ageret, oraretq; vt eius permisso sibi id liceret. Egit ille partes suas perquam ardentè. verum allatis rationibus, cur id concedi minùs conueniret, de sententia deductus, vt res se haberet, Marchionem per litteras edocuit. Ille necdum abiecta rei obtinendæ spe, eò flexit, vt ALOYSIVM hortaretur Leonoram Austriam Mantuæ Ducem optimè de Societate meritam rogare, vt ipsa id sibi gratiæ à P. Generali apponi postularèt. Respondit sapienter ALOYSIVS, alium potius quemuis quàm se hanc curã decere. Quod enim peteretur & sui animi rationibus, & existimationi inimicum esse, quandoquidem suspicionem mouere posset, animum sibi vel commutatum, vel refrigeratum esse. præsertim quòd non ita pridem, in obtinenda ab Imperatore abdicandi sui copia, eiusdem Principis feminæ opera esset vsus.

Itaque

Itaq; ne hoc quidē consilij processit. Dum de alia ratione deliberatur, ALOYSIVS, cum se confirmasset, renouato ardore, pias corporis afflictiones, ieiunia, orationes instaurat, nec vnquam sacrae Eucharistiae fit particeps, quin Deum obsecret, vt tandem aliquando, quæ moram sibi iniiciant, de medio tollere dignetur. Præcipuè verò cum aliquândo huius gratia quaternas, quinque horas in oratione posuisset, instinctu quodam animum sibi sensit adigi, atq; incitari, vt Marchionem grauiter è podagra iacentem adiret, iteratoque, vt missum se faceret, exorare conaretur. Ipse ratus hanc sibi vim proprio quodam impetu S. Spiritus afferri, à precibus rectà ad Marchionis cubiculam contendit, eumque intento animo, his iplis vehementibus sanè verbis aggreditur. *Equidem, Domine pater, in tua me potestate fore profiteor. De me statue, vt lubet: veruntamen tibi denuncio, me à Deo ad Societatem IESV vocatum esse. itaque dum hac in re mihi obsistis, Dei voluntati obsistis.* & hoc dicto, ne puncto quidem temporis responsum præstolatus, è conclauui se eijcit, Patrem improviso dolore grauiter ictum relinquens. Ibi illum cum animo suo in memoriam redeuntem, ac recognoscentem, quanta vi adhuc filio restitisset, hinc quidem religio ac metus,

L ne dum

ne Deum irritasset: inde verò reputan-
tem animo se à tali filio desertum iri, tam
acerbus mœror incessit, vt, conuerso
ad parietem vultu, magnam vim lachry-
marum profunderet, diuturnisque la-
mentis, singultibus, complorationibus
vniuersam cohortem suam aduerteret;
mirantem quid illi tandem obiectum es-
set noui? Aliquanto post interuallo, A-
LOYSIUM in conclaue accitum sic
affatur. *Vulnus, fili mi, cordi meo infixi-
sti. qui te amo, semperque amavi merito
suo, atque in te spes omnes meas, familie-
que nostra defixeram. iam verò, quoniam
aliò te, vt ais, Deus vocat, non equidem vltra
te morabor. Vade, fili mi, quò tibi collibitum est.
id vt bene, & feliciter eueniat precor.* quæ ver-
ba cum tanta doloris, amorisque signifi-
catione, sensuque protulit, vt denuò vber-
es fletus erumperet; neque esset qui illum
consolatione lenire posset. ALOYSIUS
actis breui gratijs, ne dolorem augetet,
inde in suum se Domicilium recipit. Ibi,
remotis arbitris, humi prostratus, panis
brachijs, oculis sublatis in cælum, Deo
pro iniecta sibi mente, proque eius se-
cundo successu gratias agit, seque tanto
animi gaudio Deo in holocaustum de-
dicat, vt Dei maiestatem assidue laudan-
do,

do, eique benedicendo satiari non posse videretur.

CAPVT DVODECIMVM.

*TANDEM MARCHIONIS
titulo, fortunisque abdicatis, Ro-
mam profectus, Societati IESU
adiungitur.*

VIX ALOYSIVS, tot votis exper-
tam à Patre missionem impetrarat,
cùm eius rei fama Castilionem per-
uasit, tanto clientum omnium dolore,
vt eum multi abundantibus lachrymis
testarentur. Paucis siquidem illis diebus,
quibus, antequam inde se mouere pos-
set, Castilione moratus est, quoties in-
cedebat per oppidum, certatim viri, fæ-
minæque eius videndi, & honorandi
caussa fenestras omnes vestibulaque com-
plebant, ac deinde tanta significatio-
ne amoris ploratum edebant, vt &
ipse agrè lacrymas cohiberet. adhæc
velut cælestem hominem in cælos tol-
lebant, suamque infelicem sortem la-
mentabantur, qui mereri non potuissent,
à tam sancto principe gubernari. Non-
nulli etiam, quibus faciliores erant

ad aulam aditus, plusque apud ipsum poterant, flentes aliquando eum adeunt, hisque verbis compellant. Domine ALOYSI quid ita nos deseris? nactus es provinciam tam amoenam, clientes tam humanos, qui te non illo solum amore diligunt, quem erga suum principem cuique natura quadam insevit, sed in te eximia præterea pietate feruntur. Tu nobis in amoribus, in te spes nostra sita erant: & iam, cum maximè expectamus, dum rei nostra publica gubernaculis manum admoueas, à nobis auelleris. His subridens ALOYSIVS: Ego verò, inquit, vobis profiteor, velle me mihi è calo coronam petere. Nimis magni negotij est, hominem ditione, & principatu præditum, æternam salutem consequi. Nemo potest duobus dominis seruire, Mundo & Deo. Mihi certum est salutem meam in tuto locare. idem & vos studete. Agebatur desiderio quamprimum è patria, in Dei domum commigrandi. Sed aliquot se hebdomadas in ea tenere compulsus est, partim dum matrem suam, quæ Augustum Taurinorum Infantem Hispaniarum, Allobrogum Ducem salutatum abierat, præstolatur, partim dum procurat, vrgetque abdicationem suam, cuius stipulationi expresso Cæsaris mandato, qui è Gonzagarum familia, proximè illum attingebant, ad quos ea ditio, extincta Marchionis stirpe, hæ-

pe, hæreditate ventura erat, interesse iubebantur. Quia verò ij viri principes sedes suas plerique omnes Mantuæ habent, eorum opportunitati vt seruiret Marchio, eò se licet ægrum deportari iussit. In eius cum ALOYSIO digressu Castilione non modo aulici viri ac feminæ, quibus inibi manendum erat, sed omnes prope oppidani, cum ALOYSIVM rheda inuehentem viderent, certum non reuerti, quem se nunquam præterea visuros putabant, omnia plangore, & lamentatione complebant. At ferè, per proximos consequentes dies, nihil præter eius sanctitatem, & virtutem in ore hominum fuit, pro se vnoquoque, quam in eo obseruasset, prædicante. itaque iam omnium consensu in Diuorum numero ducebat. Sed maximam omnibus admirationem mouebat, quod tam libenti animo, Deo seruiendi causa, Marchionis honorem abijceret, quodque, vt id consequeretur, tot patris sui aliorumque procerum impetus, summa constantia ac fortitudine excepisset, fregissetque. Mansit ALOYSIVS Mantuæ alterum ferè mensem, cuius temporis plerumque in Collegio Societatis colloquijs, cum Patribus, qui inibi degebant, indulgendo, ac pœnitentiam, & Eucharistiam celebrando traducebat.

166 DE VITA B. ALOY. GONZ.
cebat. Qua in re vehementer totius vrbis
per quam iam rumor distulerat (vt fe-
lustrium hominum res citò vulgar
quorsum aduenisset, animos ad æmulationem accenderat. itaque venerabundi illum spectabant, atque ab eius vultu sibi pietatem aspirari fatebantur. Moram vero tot dierum in illa vrbe attulit, quòd cum, vt supra narratum est, in abdicationis tabulis hæc conditio fuisset posita, vt dum viueret, quadringentos sibi scutatos in singulos annos reseruaret, quorum in quicquid libuisset expendendorum ipsi potestas esset, Marchio postmodum à Rectore Collegij in eâ vrbe edoctus, minimè fas esse cuiquam Religiosorum hominum, rem vllam propriam habere, aut pro libitu, vel in suos vsus dispensandam, sed hoc totum esse procurationis prefidis, eamque legem, ad paupertatis studium sartum tectum tuendum, inuiolatam seruari, ideoq; solis collegijs redditus in communi permitti, è quibus singulorum necessitatibus consulatur; hoc cognito nollet cœpit quicquã ALOYSIO relinqui, quòd diceret se cum eam cõditionem tulerit, id spectasse, vt ea pecunia in Aloysij esset manu, nunc postquã intellexerit id per Societatis instituta non licere, cupere se eã expiigi. Ac ALOYSIO quidẽ, qui nihil moraba-

tur

ur qua formula abdicatio fieret, dūmodo acceleraretur, nullius negotij erat id permittere, sed nōnulli Iurisperiti Marchionē denunciarant, quando quidē Cæsar ea conditione adiuncta, abdicationis auctor esset factus, verendum esse, ne ea sublata, tota in dubium vocaretur. Dum ergo ea res vertitur, variisque Iurisconsultis disceptanda traditur, opinione plures absumpti sunt dies. Eius moræ cum ALOYSIUM distæderet, summa tandem contentione peruenit, vt hoc etiam impedimentum alterum remoueretur, abdicationisque instrumentum, ijs omnibus, quas vellent, appositis cautionibus conscriberetur. Eo confecto IV. Nonas Nouemb. an. M. D. LXXXV. Mantuæ in Palatio, quod S. Sebastiani dicitur, in quod Marchio diuerterat, Prospero Gózaga viro Illust.^{mo} quo nemo erat propinquior, alijsq; viris principib; quorū intererat, cōgregatis stipulato Aloysius Marchionis ornāmētis opibusq; se abdicat. narrāt viri principes, quorū memini, dū à Notario prolixæ illę tabulę recitarētur, inter ea Marchionē, præ dolore quo vrebatur, fletū moderari nequiuisset cōtra Aloysium qui se sūma votorū attigisse cernebat, tātis incessisse lætitijs, vt Illust.^{mus} Prosper neget vnquā se illū quā illo die lætiorē vidisse. Et tamen illo ipso die mane paulò ante-

quam abdicationi stipulatio subderetur nonnulli primarij, & illustres viri, qui cum Vincentio Principe, qui modò Mantuæ Dux est, in idem palatium aduenerant, interea loci dum Princeps cum Marchione ageret, ALOYSIO plurimum negotij attulerāt, Ludos eum faciendo quòd Religioni nomen dare vellet, summaq; vitando, ne abdicatio transigeretur. Consignatis tabulis ALOYSIVS, curis omnibus fortunarum, & ditionis exolutus solum se abdit in cubiculum, Deoque se ad pedes abiicit, gratulabundus, quòd se tam diu optato sanctæ paupertatis thesauro dignatus esset. atque interea tantis illi animus delicijs, solatijsque cælestibus circumfluxit, vt postea narrare sit solitus, se cum alias saepe, tum illo die præcipuè præsens sibi Dei numen, gratiamque sensisse. Ac sane admirabile est Ferdinandum Marchionem, Principem adeò splendidum & liberalem, vt etiam prope profusus audire possit, in filium suum primogenitū, & talem filium, tamque sibi vnicè charum, tanta parsimonia vsum esse. præsertim cum ipse vnus auctor fuisset, vt quadringenti illi scutati ipsi seponerētur. Crediderim equidem Deum, quo ALOYSIO, qui in celeberrimis Europæ aulis versatus, tantum perpetuo paupertatis studiū præsetulerat

hila-

hilaritatem cumularet, compositò passum esse, vt Marchio in contrariam suo mori partem laberetur. Persolutis Deo gratijs Venerabilem Sacerdotem Ludouicum Cataneum, in cubiculum accersit, quem cum iussisset vestitum è panno quem ad Societatis modum clam omnibus sibi Mantuæ faciendum locauerat, sua benedictione dedicare, seipse vestibus omnibus profanis atque adeò etiam ipso indusio, & tibialibus sericis exuit, ornatusque habitu illo sacro, in conclaue, in quo Principes prædium operiebantur, de improviso sese infert. Illi rei nouitate attoniti lachrymas non tenere, atque imprimis pater eius Marchio, qui etsi diu conatus, nunquam toto mensè tempore lachrymis imperare potuit. Ibi **ALOSIUS** ducto è renata sermone festiue, modestè, ac perquam appositè de opportunitatibus, periculisque diuinæ Maiestatis lædendæ, quibus homines seculo immerfi conflictantur, de inanitate caducorum huius vitæ bonorum, de aditu æternæ salutis viris Principibus, ac Magnatibus multis difficultatibus obsepto, de cura, quâ pro sui quemque animi immortalis salute gerere par sit, differere est exorsus, tanta auctoritate, cœlestisque Spiritus impetu, vt viri illi principes cum multa illum significatione reuerentiæ, ac pietatis attende-

L 5

rent.

rent. quinetiã hodie hic eius sermo multorum ore celebratur. Postridie eius diei, qui fuit III. Non. Nouemb. Duci Mantuae, eiusque filio, ac Principibus ibidem sceminis valedixit, vesperi verò domi, vtrumque parentem (nam mater nuper è Taurinis erat reuersa) quàm submississimè orauit suppliciter, vt sibi bene precarentur. Id dum faciunt, quot lachrymas profuderint, atque imprimis Marchio pater, facile est cuius estimare. Postera luce Romam versus iter cepit, cum eo comitatu, quem illi Marchio attribuerat, in quo erat imprimis V. R. Ludouicus Cataneus, quem eo itinere in officijs pietatis administrum adsciuerat, Petrus Franciscus Turcius eius Moderator, Ioannes Baptista Bonus Doctor, Cubicularius vnus, alijque famuli. In hoc portu suo discessu, quamuis omnes collachrymantem aspiceret, incredibile est quàm parum propensum in consanguineos suos animum declararit. Rudolphum fratrem minorem, cui Marchionis dignitate cesserat, qui eum vsque ad Padum (vbi deinde nauem Ferrariam versus conscendit) in rheda profectus est in via, ac digressu paucissimis affatus est. Cuidam viro primario in nauem dicenti, se credere Rudolpho magnam voluptatem attulisse, quòd in eius ditiorum posset succedere, respondit: Non rano

illum f
cessisse
Alph
garita
intem
sancta
cum p
re imp
quod
nuncu
lzo,
sta, ei
muta
rat,
posito
creui
Flore
cum c
ctere.
locus
magn
lentia
ibi qu
homi
rent,
rent e
reuer
ci se
offici
re lic

illum sibi gaudio successisse, quanto ipse illi decessisset. Ferrariæ, salutato eius loci Duce Alphonso Estensi, ipsiusque coniuge Margarita Gonzaga sua cognata, Bononiam iter intendit. Optabat omninò hoc itinere ad sanctam Lauretanam domum proficisci, cum propria quadam in eum locum pietate impulsus, tum desiderio soluendi voti, quod in suo partu mater olim, pro ipso, nuncuparat. Nam etli, promulgato Iubilæo, iustis de causis potestas illis erat facta, eius peregrinationis alijs officijs commutandæ, eaque iam vterque ritè præstiterat, tamen ipse & primo illo matris proposito, & singulari suo studio obsequi decrevit. Consilium igitur illi fuit primò Florentiam ad Magnum Ducem Franciscum contendere, atque inde Lauretum flectere. Verùm vbi Petram malam attigit, qui locus in finibus Hetruriæ versus Bononiæ magno Duci paret, comperit metu pestilentiæ, omnia arctissimis custodijs teneri. Ibi quamvis eius comites nomen genique hominis, & suscepti itineris causas exponerent, nunquam tamen eos ut transitum darent exorarunt. Ergo necessariò Bononiæ reuersus, inde per litteras Magno Duci se excusavit, quòd non, uti optasset, sibi officium illi, cultumque coràm tribuere licuisset. Bononia per Flaminiam recto
itine-

itinere, Lauretum petijt, quò postquam de-
 venit dici non potest quantis eum iucun-
 ditatibus Deus, & Beatissima Mater Virgo
 perfuderint. Proxima luce, in sacro Sacello
 quinis senisue continenter sacrificijs cum
 astitisset, incredibili cum religione Eucha-
 ristiam suscepit. defixus verò in cogitatio-
 ne beneficij, quod in eo loco vbi tanta ma-
 iestas, & sanctimonia latuit, genus humani
 accepisset, totus lachrymis diffuebat, nec
 inde posse abduci videbatur. Quo vero
 maior illi esset copia in sacro loco toto die
 orandi ac meditandi, remisso P. Rectori
 Societatis ipsum, ad Collegium inuitanti
 humanitatis officio, ad vulgare cum suis o-
 mnibus hospitium diuertit. De prandio re-
 dit ad sanctam domum, & quia iam incre-
 buerat quis esset, & quo animo Romam per-
 geret, omnium digitis monstrabatur libe-
 rantium, quòd adolescentem eam clari-
 tudine generis, opumque affluentia videnti-
 bus, qui maiori studio molitus esset, ut ad
 humilem & inopem statum redigeretur,
 quam fere cæteri ad honores, diuitiasque
 grassentur. Proximè sequenti luce ante dis-
 cessum placuit illi iterum inter rem diuinam
 sacra Eucharistia refici, & non nihil tem-
 poris precibus dare. eo facto Romam ve-
 rus equitavit. Ratio viuendi in itinere haec
 ferè erat. Mane simul cubitu surrexerat,

quart
 inde
 Tert.
 Ludc
 nis ge
 bat, e
 com
 recita
 Mult
 suis o
 erciti
 mod
 more
 vehe
 piera
 tes, q
 dine.
 ra ali
 ter.
 accit
 loqu
 equi
 mod
 eode
 diei
 bat.
 pœn
 vt va
 giof
 iri: i

quartam horæ partem silentio orabat, deinde preces canonicas, quas circiter Primâ, Tertiam, Sextam, Nonam canimos est, cū Ludouico Sacerdote, à quo in hoc orationis genere, cuius adhuc vsum nullum habebat, erudiri petierat, preces viatoribus accommodatas, quas itinerarium vocamus, recitabat, tum verò equum inscendebat. Multa passuum millia solus, & remotus à suis omnibus conficiebat, modò preces exercitij quotidiani, modò alias pronuncias, modò meditationi, & contemplationi de more vacans itaq; nihilo fecius dum equo veheretur, quàm alij in cubiculo retrusi, pietatis officia colebat. Idcirco eius comites, quos minimè fugiebat, quantum solitudine, recessuque oblectaretur, dedita opera aliquanto ab illo interuallo faciebant iter. Vbi libebat silentium interrumpere, accito ad se Ludouico illo Sacerdote, colloquebatur cum eo de diuinis rebus. Dum equi pastu reficiuntur meridiè, & ipse per modicum sumebat cibum, deinde dictis cū eodem sacerdote vespertinis, extremique diei precibus, ad equos, atque in viam redibat. Eius magna parte præcipiebat animo pœnas, macerationesque corporis, quibus, vt valde erat deditus, ita sperabat sibi Religioso amplissimam earum copiam factum iri: interdum verò secum ipse res Indicas, con-

con-

conuersionemque Ethnicorum volutabat,
 atque in spem in eas oras aliquando, cum
 alijs, qui magno numero prope quotannis
 ex Europa soluunt, missu præsidum profi-
 ciscendi exardescibat. aut denique alijs
 his similibus cogitationibus leuabat vitam.
 Vesperi in diuersorio quamuis quod asper-
 rima hyems esset, frigore rigeret, nunquam
 se tamen calefaciebat. sed confestim in cu-
 biculum solum se abdebat, atque ibi de-
 prompta, atque ob oculos posita Christi
 crucifixi imagine, quam secum deferebat,
 ad eius pedes iacens, duas horas continuo
 cum Deo agebat, tot intermissis lachry-
 mis, singultibus, gemitibus, tantoque animi
 ardore, ut eius homines, qui foris voces au-
 diebant, perculsi stupore, sui que penitentiæ,
 inter se aspicerent. Secundum hanc ora-
 tionem, diu se quotidie verberibus castiga-
 bat; tum verò vocato in cubiculum sacerdo-
 te Ludouico, Matutinas preces, & laudes
 legebat. Inde accumbebat ad mensam, & va-
 lentioris materiæ cibus semper abstinens,
 perquam sobriè, & frugaliter cænitabat. In-
 stituerat quarta, sextaque feria, ac sabbato
 ieiunia, quibus assueuerat seruare, sed Sacer-
 dos cum frangi eum, vexari que itineris la-
 boribus videret, ijs temperare iussit. cui ille
 tum quidem dicto audiens fuit, sed vix Ro-
 manam venerat, cum ea resumpsit. sibi dormi-
 curam

eum concessuro neq; lectum calefieri, neq;
 vestes detrahi sustinebat. Itaque cum tibi-
 alium è panno ad eum diè insolens fuisset,
 quo Societatis habitū Mantuæ sūperat, ijs
 educendis plurimū laborabat quotidie. Se-
 mel verò eius misertus sacerdos, cum suc-
 currisset, comperit pedes, ac tibias prope
 obriguisse, neque tamen vel tunc quicquā
 sibi ignis adhiberi, illo quamvis vrgente,
 passus est. Romæ cum in ædibus Scipionis
 Gonzagæ Patriarchæ Illustrissimi descen-
 disset ex equo, paululūq; respirasset ex iti-
 nere, inde in domum Patrum professorum
 Societatis Iesu se contulit, vbi P. Claudio
 Aquavina Præposito Generali, qui in hor-
 tū obuiam illi descenderat, ad genua se sub-
 mittit, seq; illi filium, & subditū tā piè, sub-
 misseq; p̄fiteretur, vt è terra excitari nō pos-
 set. Inde digressus, Cardinales quosdā, atq;
 in primis Farnesiū, Alexandrinū, Estesem,
 Mediceū, qui hodie est Magn^o Dux Hetru-
 riæ, salutare aggreditur, à quibus omnibus
 singulari beneuolentia, & comitate acce-
 ptus est, ac præcipuè à Farnesio, & Medi-
 ceo, qui maximoperè contenderunt, vt ad
 suas ædes diuertere vellet. Salutatis omni-
 bus Cardinalibus, quos officij causa præte-
 rire non poterat, ad septē celeberrima vr-
 bis templa, aliaque famā, ac sanctitate illu-
 stria loca, incredibili pietate supplicatū ijt.
 per

per vias, quæ de vno templo in alterum fe-
runt vel diuina tacitus meditabatur, vel
sacros hymnos canebat; in ipsis verò tem-
plis mille modis Deum adorandum pio de-
uotumque eius numini animum declara-
bat. Lustratis templis ad Sixtum V. Ponti-
ficem Max. adiit, vt eius benedictionem peteret,
& à Marchione patre suo litteras ei redder-
et. Vix in Pontificij conclauis proccetones
erat ingressus, cùm aulicorum, quos ià spar-
sus de eius instituto rumor, proindè quali
ad prodigij cuiuspiam spectaculum, cōtra-
xerat, corona cingitur. Admissus ad Ponti-
ficem, postquam, de more, pedibus osculū
tulit, litteras à patre affert. Multa eum Pon-
tifex super ipsius Religionis ineundæ con-
silio rogitat, atque in primis, fatifne prou-
isos haberet animo eius vitæ labores. Vbi
ille iam pridem meditata sibi omnia ac
perspecta respondit, Pontifex, collaudato
eius instituto, animique altitudine, bene-
dictione impertitum ab se dimisit. Eodem
die, qui erat sabbatum, siue quod pridie
præter panem & aquam, religionis ergò, ni-
hil gustasset, siue quòd eodem die, quo
aditum haberet ad Pontificem, ad horam
alteram & vigesimam ieiunus mansisset, si-
ue alia de causa, domum reuersus deterius
valere cepit, atque ideò metuere, ne id no-
uam sibi remoram faceret. Verùm malum

non

non vltra processit. Postero die, qui erat
 Dominicus, ineunte, in sacello D. D. Mart.
 Abundij & Abundantij, quod est sub ara
 maxima Basilicæ Farnesianæ Societatis
 IESV, sacris adfuit, & diuina Eucharistia
 fructus concionis audiendæ causâ in Ode-
 um se recepit, ac deinde inuitatu R. P. Præ-
 positi Generalis cum Scipione Gorzaga
 illustrissimo Patriarcha in communium
 Patribus triclinio prandit, & silente, iussu
 eiusdem Patris anagnoste, verba de sugge-
 stu fecit. Tenebat Patriarcham eius cum
 modestia, & compositissimi mores, tum
 verò dicta ac responsa, ac mirum sibi vide-
 ri dicebat: huic adolescenti verbum nul-
 lum incassum excidere, sed omnia diligen-
 ter expensa, & quasi quadam trutina exami-
 nata. Aulicos etiã ¹rimum excitabat, qui
 illud in primis an ²arunt, de quo supra
 commemorari, et ³um in priuato sacello
 eiusdem V. Illustrissimi rei diuinæ interes-
 set, postquam eò ventum erat, vt sacerdos
 sacram hostiam de more spectandâ attolle-
 ret, imbrẽ lachrymarum cœpisse fundere,
 frustra que celare studuisse. Ad extremum
 feria secunda, a. d. VII. K. lend. De-
 cẽb. qui D. Catharinæ Virgini ac Martyri
 sacer est, ante meridiem, cum esset annorũ
 septemdecim, mensũ octo, dierũ sedecim,
 lætus atque hilaris suis omnibus, atque et-

M

iam

iam Illustrissimo Scijone Gonzaga comitatus, domum tyronum Societatis IESU, ad Diui Andree in Quirinali ingressus est, cum eam regeret, tyronesque formaret, vir eximia, ut alibi exequemur, sanctitate, P. Ioannes Baptista Piscator. Ibi Illustrissimus Patriarcha, postquam sacris operatus ALOYSIVM celesti Eucharistia participavit, una cum Praeposito Generali, qui eadem de causa aduenerat, prandium cepit. In ipso domus aditu ALOYSIVS conuersus ad suos ab usque Mantua comites, hortatus est darent operam, ut aeterna salute potirentur. Doctori Bano, quod se profecutus esset, pro officio gratias egit. Praefecto praetorij negotium dedit, ut cum patris sui litteris, Liburnum profectus, Magnum Ducem Hetruriae, suis verbis saluaret. Cubiculario, ut matri salutem diceret. Ludouico sacerdoti, ut patri, suo nomine, haec verba referret: *Obluiscere populum tuum, & domum Patris tui.* significare nimirum voluit, se ex eo momento, omnem domus patriae, populi, ditionisque ab se iam spretae, memoriam velle deponere. Quarenti, num quid aliud Rudolpho fratri suo vellet, respondit: ut illi diceret: *Qui timet Deum faciet bona.* His

via. His dictis eos orbari se tam bono Domino, ac Principe vehementer deplorantes, reliquit. Denique Illustrissimo Patriarchæ Gonzagæ, qui egregiam operam in aperiendô ad Societatem aditu illi nauarat, toto pectore immensas gratias egit, suumque pro eius incolumitate precandi studium professus est. Hic ille Antistes, qua erat facilitate, eius verbis commotus lachrymas inhibere non potuit; seque ipsi, qui optimam partem eligere nouisset, sanctè inuidere testatus est. Omnibus iam religioni alienis hominibus, ac rebus expeditum ALOYSIVM, tyronum Magister cum in cubiculum induceret, in quo primum, de more Societatis, sui periculum faceret, non aliter quàm si cœlestem quendam paradisum intraret, toto animo exultans illud vsurpauit: Hæc requies mea in seculum seculi hic habitabo, quoniam elegi eam. Deinde verò solus ibidem relictus procumbit in genua; mentem intima quadam suavitate delibutus, oculis fletu, quem diuinus amor ciebat, madentibus, DEO gratias agit, quòd se ereptum ex AEGYPTO in terram hanc diuinitus promissam, lacte, & melle cœlestium gaudiorum manantem, perduxisset.

M z

duxisset.